

PROGRAM WSPÓŁPRACY TRANSGRANICZNEJ EIS
POLSKA-BIAŁORUŚ-UKRAINA 2014-2020

SPIS TREŚCI

1.	WPROWADZENIE	4
2.	OPIS OBSZARU PROGRAMU.....	5
3.	STRATEGIA PROGRAMU	9
3.1	OPIS STRATEGII PROGRAMU	9
3.1.1	PROMOCJA KULTURY LOKALNEJ I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA HISTORYCZNEGO (CT3)	10
3.1.2	POPRAWA DOSTĘPNOŚCI REGIONÓW, ROZWÓJ TRWAŁEGO I ODPORNEGO NA KLIMAT TRANSPORTU ORAZ SIECI I SYSTEMÓW KOMUNIKACYJNYCH (CT7)	12
3.1.3	WSPÓLNE WYZWANIA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY (CT8).....	13
3.1.4	PROMOCJA ZARZĄDZANIA GRANICAMI ORAZ BEZPIECZEŃSTWEM NA GRANICACH, ZARZĄDZANIE MOBILNOŚCIĄ I MIGRACJAMI (CT10).....	14
3.1.5	DUŻE PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE (DPI)	15
3.1.6	WSKAŹNIKI PROGRAMU	15
3.2	UZASADNIENIE STRATEGII PROGRAMU	17
3.2.1	ANALIZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA I ŚRODOWISKOWA	17
3.2.2	ANALIZA SWOT	23
3.2.3	DOŚWIADCZENIA POPRZEDNICH OKRESÓW	24
3.2.4	SPÓJNOŚĆ Z INNYMI PROGRAMAMI, STRATEGIAMI I POLITYKAMI	25
3.3	ZAGROŻENIA	31
3.4	UWZGLĘDNIENIE KWESTII PRZEKROJOWYCH	32
4.	STRUKTURY INSTYTUCJI PROGRAMOWYCH.....	33
4.1.	WSPÓLNY KOMITET MONITORUJĄCY (WKM).....	34
4.1.1.	SKŁAD WKM	34
4.1.2.	ZADANIA WKM	35
4.1.3.	FUNKCJONOWANIE WKM	36
4.2.	INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA (IZ)	36
4.2.1.	DESYGNAcja	36
4.2.2	STRUKTURA I ZADANIA IZ	38
4.3.	INSTYTUCJE KRAJOWE (IK)	41
4.4.	Wspólny-Sekretariat-Techniczna - INSTYTUCJA POŚREDNICZĄCA (WST-IP).....	42
4.5	ODDZIAŁY I ICH FUNKCJE	44
4.6	INSTYTUCJA AUDYTOWA (IA)	44
4.7	GRUPA AUDYTORÓW (GA)	45
4.8	KONTROLNE PUNKTY KONTAKTOWE (KPK).....	46
4.9	NIEZALEŻNI AUDYTORZY	47
5	WDRAŻANIE PROGRAMU	48
5.1.	OGÓLNY OPIS SYSTEMU ZARZĄDZANIA I KONTROLI NAD PROGRAMEM (OSZIK).....	48
5.1.1.	INSTYTUCJE PROGRAMOWE I ICH PODSTAWOWE FUNKCJE	48
5.1.2.	PROCEDURY WDRAŻANIA PROGRAMU	51
5.2.	RAMY CZASOWE REALIZACJI PROGRAMU	61
5.3.	PROCEDURY WYBORU PROJEKTÓW	61
5.3.1.	OTWARTE ZAPROSZENIA DO SKŁADANIA WNIOSKÓW	61
5.3.2.	MAŁE PROJEKTY (PMB)	64
5.3.3.	DUŻE PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE	65
5.4.	CHARAKTER WSPARCIA	65
5.4.1.	BENEFICIENCI	66
5.4.2.	PROCEDURY DOTYCZĄCE UMÓW O DOFINANSOWANIE	67
5.4.3.	PROCEDURY MODYFIKOWANIA UMÓW O DOFINANSOWANIE.....	68
5.4.4.	ZASADY ZAMÓWIEŃ DLA BENEFICJENTÓW	68
5.5.	POMOC TECHNICZNA I PROCEDURY UDZIELANIA ZAMÓWIEŃ	69
5.6.	SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY	72
5.7.	STRATEGIA KOMUNIKACYJNA I PLAN INFORMACJI I KOMUNIKACJI	76
5.8.	STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO	80
5.8.1	NIETECHNICZNE PODSUMOWANIE OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO	80
5.8.2	METODY MONITOROWANIA	85
5.8.3	KONSULTACJE SPOŁECZNE	86
5.9.	ORIENTACYJNY PLAN FINANSOWY	86
5.10.	ZASADY KWALIFIKOWALNOŚCI	88
5.11.	PODZIAŁ ODPOWIEDZIALNOŚCI MIĘDZY PAŃSTWAMI UCZESTNICZĄCYMI I ZASADY ODZYSKIWANIA ŚRODKÓW	91
5.12.	ZASADY TRANSFERU, WYKORZYSTYWANIA I MONITOROWANIA WSPÓŁFINANSOWANIA	93
5.13.	SYSTEM INFORMATYCZNY PROGRAMU	93
5.14.	JĘZYK PROGRAMU	94

WYKAZ SKRÓTÓW

CBC	Współpraca transgraniczna (Cross-Border Cooperation)
CT	Cel tematyczny
DPI	Duży Projekt Infrastrukturalny
EFRR	Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego
EIS	Europejski Instrument Sąsiedztwa
EISP	Europejski Instrument Sąsiedztwa i Partnerstwa
FA	Formularz aplikacyjny
FAQ	Często zadawane pytania (Frequently Asked Questions)
GA	Grupa Audytorów
IA	Instytucja Audytowa
IK	Instytucja krajowa
IZ	Instytucja Zarządzająca
KE	Komisja Europejska
KPK	Kontrolny Punkt Kontaktowy
KWP	Komisja Wyboru Projektów
MŚP	Małe i Średnie Przedsiębiorstwa
NUTS	Klasyfikacja Jednostek Terytorialnych do Celów Statystycznych
Ocena AiK	Ocena administracyjna i kwalifikowalności
OLAF	Europejski Urząd ds. Zwalczania Nadużyć Finansowych
OSZiK	Opis Systemu Zarządzania i Kontroli Programu
PMB	Projekt z małym budżetem
PT	Pomoc techniczna
RW	Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 897/2014 z dnia 18 sierpnia 2014 r. ustanawiające przepisy szczegółowe dotyczące wdrażania programów współpracy transgranicznej finansowanych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 232/2014 ustanawiającego Europejski Instrument Sąsiedztwa
SIWZ	Specyfikacja istotnych warunków zamówienia
SOOŚ	Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko
TGR	Tematyczna Grupa Robocza
UE	Unia Europejska
WKM	Wspólny Komitet Monitorujący
WKP	Wspólny Komitet Programujący
WPO	Wspólny Program Operacyjny
WST-IP	Wspólny Sekretariat Techniczny powołany jako Instytucja Pośrednicząca

1. WPROWADZENIE

Program Współpracy Transgranicznej (PWT) Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 (Program) funkcjonuje w ramach Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa (EIS). Kontynuuje on i rozszerza współpracę na obszarze pogranicza trzech zaangażowanych państw, która dotychczas rozwijana była w ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG IIIA/Tacis CBC 2004-2006 i PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013.

Program został opracowany przez Wspólny Komitet Programujący (WKP) składający się z przedstawicieli władz centralnych i regionalnych trzech państw. Proces programowania rozpoczął się w marcu 2013 r., kiedy odbyło się pierwsze spotkanie WKP. W sumie zorganizowano siedem spotkań Komitetu:

1. Warszawa, 6 marca 2013.
2. Lwów, 28-29 października 2013.
3. Warszawa, 25 kwietnia 2014.
4. Warszawa, 25 września 2014.
5. Warszawa, 5 listopada 2014.
6. Warszawa, 19-20 lutego 2015.
7. Warszawa, 22 kwietnia 2015.

W ramach swojej pracy WKP powołał dodatkowo trzy specjalne Tematyczne Grupy Robocze (TGR):

1. TGR ds. Dużych Projektów Infrastrukturalnych (DPI), która spotkała się 9 października 2014 w Warszawie.
2. TGR ds. Celów Strategicznych i Celów Tematycznych, która spotkała się 24 kwietnia 2014 w Warszawie.
3. TGR ds. Pomocy Technicznej (PT), która spotkała się 26 marca 2015 w Warszawie.

Na pierwszym spotkaniu WKP zatwierdził swój regulamin oraz plan indykatywny i ramowy zakres prac. Pierwsza wersja analizy społeczno-gospodarczej dla nowego Programu została zaprezentowana podczas drugiego spotkania WKP. Wybór czterech Celów Tematycznych (CT), na których ma skoncentrować się Program był przedmiotem dyskusji podczas drugiego spotkania WKP i zatwierdzony podczas jego trzeciego posiedzenia. Na tym samym posiedzeniu został zatwierdzony również obszar Programu oraz mianowane Instytucja Zarządzająca i Instytucja Audytowa. Podczas czwartego posiedzenia WKP przedstawiciele omówili podział każdego CT na priorytety. Następnie, podział budżetu Programu na cztery CT, a także sporządzenie listy DPI były kluczowymi tematami piątego posiedzenia WKP. Większość podstawowych decyzji w sprawie ram instytucjonalnych Programu została podjęta podczas szóstego spotkania WKP, wówczas przedstawiciele trzech państw zatwierdzili również listę wskaźników Programu i szczegóły realizacji tzw. projektów z małym budżetem. Projekt Wspólnego Programu Operacyjnego (WPO) dla konsultacji społecznych, a także organizacja tychże konsultacji we wszystkich państwach objętych Programem wraz z projektem budżetu PT nowego Programu zostały zatwierdzone na siódmym posiedzeniu WKP.

Program został opracowany w oparciu o ramy prawne następujących dokumentów:

- Rozporządzenie Wykonawcze Komisji (UE) nr 897/2014 z dnia 18 sierpnia 2014 r. ustanawiające przepisy szczegółowe dotyczące wdrażania programów współpracy transgranicznej finansowanych na podstawie rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 232/2014 ustanawiającego Europejski Instrument Sąsiedztwa;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 232/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające Europejski Instrument Sąsiedztwa (Rozporządzenie EIS);
- Dokument Programowy dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020) (Dokument Programowy);

- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 236/2014 z dnia 11 marca 2014 r. ustanawiające wspólne zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów na rzecz finansowania działań zewnętrznych;
- Rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (UE, Euratom) nr 966/2012 z dnia 25 października 2012 w sprawie zasad finansowych mających zastosowanie do budżetu ogólnego Unii.

Konsultacje społeczne w sprawie projektu Programu zostały zorganizowane na obszarze całego Programu. Projekt Programu został zamieszczony na stronach internetowych Instytucji Zarządzającej (IZ), Instytucji krajowych (IK), władz regionalnych oraz na stronie PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina. Zorganizowano konferencje konsultacyjne w każdym z uczestniczących państw:

1. Białoruś: Mińsk (21 maja 2015).
2. Ukraina: Lwów (2 czerwca 2015).
3. Polska: Lublin (3 czerwca 2015).

Program został zaprezentowany władzom lokalnym, partnerom społecznym i gospodarczym, organizacjom pozarządowym, instytucjom oświatowym i innym potencjalnym beneficjentom, jak też narodowym instytucjom odpowiedzialnym za polityki sektorowe. Wyniki konsultacji społecznych a także komentarzy otrzymanych via internet zostały wzięte pod uwagę i odzwierciedlone w końcowej wersji WPO.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (SOOŚ) została opracowana w dialogu pomiędzy zewnętrznymi ekspertami ds. środowiska, IZ, WKP i społeczeństwem poprzez konsultacje społeczne i debaty publiczne przeprowadzone we wszystkich uczestniczących państwach.

Oprócz debat publicznych i konsultacji społecznych, SOOŚ została opublikowana na stronie internetowej PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina, co ułatwiło dostęp do dokumentów dla wszystkich zainteresowanych.

Oprócz opisanych wyżej ram prawnych, po przyjęciu WPO, między Białorusią i Ukrainą oraz Komisją Europejską powinny zostać podpisane oddzielne umowy finansowe. Umowy te winny ustanowić podstawowe, wspólne zasady dla realizacji Programu.

Głównym celem Programu jest wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy zgodnie z celami EIS określonymi w Rozporządzeniu EIS.

Niniejszy Program, podobnie jak jego dwie poprzednie edycje, skierowany jest do polskich, ukraińskich i białoruskich regionów przygranicznych i wszystkich instytucji o charakterze non-profit pochodzących z tych regionów.

2. OPIS OBSZARU PROGRAMU

Program skierowany jest do polskich, ukraińskich i białoruskich regionów przygranicznych. Będzie on realizowany na obszarze obejmującym jednostki NUTS3 po stronie polskiej (2008) oraz jednostki terytorialne na poziomie obwodów na Białorusi i Ukrainie.

Obszar Programu obejmuje główne regiony wsparcia i regiony przyległe:

- **w Polsce:**
  - podregiony główne: krośnieński i przemyski (w województwie podkarpackim), białostocki, łomżyński i suwalski (w województwie podlaskim), białski i chełmsko-zamojski (w województwie lubelskim), ostrołęcko-siedlecki (w województwie mazowieckim);

- podregiony przyległe: rzeszowski i tarnobrzski (w województwie podkarpackim); puławski i lubelski (w województwie lubelskim);
- **w Białorusi:**
  - obwody główne: grodzieński i brzeski;
  - obwody przyległe: miński (łącznie z miastem Mińsk) oraz homelski;
- **w Ukrainie:**
  - obwody główne: lwowski, wołyński, zakarpacki;
  - obwody przyległe: rówieński, tarnopolski, iwanofrankowski.

W celu zapewnienia kontynuacji istniejącego schematu / sposobu współpracy przyjętego w ramach PWT EISP Program Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 oraz chcąc wnieść do celów Programu istotną wartość dodaną oraz osiągnąć silniejszy wpływ współpracy transgranicznej na głównym obszarze wsparcia, niektóre jednostki terytorialne przylegające do głównych regionów Programu otrzymały zgodę na uczestnictwo w PWT EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020.

Pomimo podziału obszaru na regiony główne i przyległe, instytucje pochodzące z obu tych części i ubiegające się o dofinansowanie z Programu będą traktowane jednakowo. Regiony główne i przyległe będą miały równe szanse ubiegania się o dofinansowanie ze środków Programu.

Finansowanie działań w projektach realizowanych częściowo poza obszarem Programu również będzie możliwe pod warunkiem, że:

- projekty te są niezbędne do osiągnięcia celów Programu i przynoszą korzyści dla jego obszaru;
- łączna kwota przydzielona w ramach Programu na działania poza jego obszarem nie przekroczy 20% wkładu Unii na poziomie Programu.

Powierzchnia całego obszaru objętego Programem wynosi 316,3 tys. km², w tym obszar części:

- polskiej 75,2 tys. km² (w tym 17,9 tys. km² w regionach przyległych);
- białoruskiej 138,5 tys. km² (w tym 80,6 tys. km² w regionach przyległych);
- ukraińskiej 102,5 tys. km² (w tym 47,8 tys. km² w regionach przyległych).

Długość granicy polsko-białoruskiej wynosi 418 km, polsko-ukraińskiej 535 km, a białorusko-ukraińskiej w części objętej Programem 1084 km. Wybrane regiony są spójne z definicją kwalifikowalności regionów wskazaną w *Dokumentie Programowym dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020)* (oraz podziałem NUTS3 2008). Poniższa mapa przedstawia obszar Programu.

Mapa 1. Obszar Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 (ciemnozielony – regiony główne; jasnozielony – regiony przyległe)

Obszar objęty Programem zamieszkuje 20,9 mln osób (2013/2014), w tym w polskiej części 6,2 mln osób, w białoruskiej 7,2 mln osób i w ukraińskiej części 7,5 mln osób.

Szczegółowe informacje na temat regionów Programu w odniesieniu do ich powierzchni, ludności i gęstości zaludnienia są podane w tabeli poniżej.

REGIONY POLSKIE	OBSZAR (km ²)	LICZBA MIESZKAŃCÓW	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA (osób/km ²)
Podregiony główne			
białostocki	5 132	510 785	99,53
łomżyński	8 818	407 497	46,21
suwalski	6 237	276 683	44,36
ostrołęcko-siedlecki	12 090	754 786	62,43
białski	5 977	307 475	51,44
chełmsko-zamojski	9 291	643 525	69,26

krośnieński	5 538	485 911	87,74
przemyski	4 292	396 312	92,34
razem	57 375	3 782 974	65,93
Podregiony przyległe			
rzeszowski	3 552	627 206	176,58
tarnobrzeski	4 464	619 865	138,86
puławski	5 633	491 459	87,25
lubelski	4 221	713 691	169,08
razem	17 870	2 452 221	137,23
łącznie			
	75 245	6 235 195	82,87
Długość granicy z Białorusią i Ukrainą - 953 km			
	z Białorusią - 418	z Ukrainą - 535	

Źródło: Rocznik Demograficzny 2014, GUS.

REGIONY BIAŁORUSKIE	OBSZAR (km ²)	LICZBA MIESZKAŃCÓW	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA (osób/km ²)
Obwody główne			
grodzieński	25 118	1 053 600	41,95
brzeski	32 791	1 390 500	42,40
razem	57 909	2 444 100	42,21
Obwody przyległe			
miński	39 900	1 407 200	35,27
Mińsk (miasto)	349	1 929 300	5530,62
homelski	40 400	1 424 200	35,25
razem	80 649	4 760 700	137,23
łącznie			
	138 558	7 204 800	82,87

Źródło: Narodowy Komitet Statystyczny Republiki Białoruś: Sytuacja demograficzna w okresie styczeń-wrzesień 2014, <http://belstat.gov.by> (dane z dn. 1.10.2014).

REGIONY UKRAIŃSKIE	OBSZAR (km ²)	LICZBA MIESZKAŃCÓW	GĘSTOŚĆ ZALUDNIENIA (osób/km ²)
Obwody główne			
wołyński	20 100	1 041 300	51,81
lwowski	21 833	2 538 100	116,25
zakarpacki	12 777	1 259 260	98,56
razem	54 710	4 838 660	88,44

obwody przyległe			
iwano-frankowski	13 928	1 382 658	99,27
rówieński	20 047	1 161 143	57,92
tarnopolski	13 823	1 070 792	77,46
razem	47 798	3 614 593	75,62
łącznie	102 508	8 453 253	82,46

Źródło: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (dane z dn. 1.10.2014).

Tabela 1. Powierzchnia, liczba ludności i gęstość regionów kwalifikujących się w ramach Programu.

3. STRATEGIA PROGRAMU

3.1 OPIS STRATEGII PROGRAMU

Opisana poniżej strategia Programu została przyjęta w wyniku analizy społeczno-gospodarczej przeprowadzonej na zlecenie IZ (pkt. 3.2.1 poniżej), w której zidentyfikowane zostały wspólne priorytety na poziomie krajowym i regionalnym państw uczestniczących i ich regionów. Opiera się ona również na doświadczeniach z obecnego okresu programowania (pkt. 3.2.3 poniżej). Strategia Programu uwzględnia również opinie zainteresowanych stron odnośnie wspólnych potrzeb i wyzwań na obszarze Programu. Ponadto odzwierciedlone są w niej decyzje podjęte przez WKP koncentrujące uwagę Programu na obszarach tematycznych, w których państwa uczestniczące mogą rozwiązywać wspólne problemy i wykorzystywać wspólne zasoby.

Nadrzędnym celem Programu jest wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy. Strategia Programu odpowiada krajowym i regionalnym strategiom rozwoju społeczno-gospodarczego, które są realizowane poprzez cele strategiczne Programu. *Dokument Programowy dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020)* przewiduje trzy cele strategiczne dla działań w ramach współpracy transgranicznej:

- A. Promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego w regionach po obu stronach wspólnej granicy;
- B. Rozwiązywanie wspólnych wyzwań dotyczących środowiska, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa i ochrony;
- C. Promocja lepszych warunków i zasad zapewniających mobilność osób, towarów i kapitału.

W *Dokumencie Programowym dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020)* wymieniono również 10 Celów Tematycznych (CT), spośród których uczestniczące państwa mogą wybrać cztery cele dla działań w ramach współpracy transgranicznej.

Program przyczynia się do wszystkich wyżej wymienionych Celów Strategicznych oraz do zidentyfikowanych potrzeb regionalnych poprzez finansowanie realizacji niekomercyjnych projektów odnoszących się do następujących czterech CT i związanych z nimi priorytetów:

1. Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego (CT DZIEDZICTWO)
  - Priorytet 1.1 Promocja kultury lokalnej i historii
  - Priorytet 1.2 Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego

2. Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych (CT DOSTĘPNOŚĆ)
  - Priorytet 2.1 Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury
  - Priorytet 2.2 Rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych
3. Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony (CT BEZPIECZEŃSTWO)
  - Priorytet 3.1 Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych
  - Priorytet 3.2 Podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem
4. Promocja zarządzania granicami oraz bezpieczeństwem na granicach, zarządzanie mobilnością i migracjami (CT GRANICE)
  - Priorytet 4.1 Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic
  - Priorytet 4.2 Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych

3.1.1 PROMOCJA KULTURY LOKALNEJ I ZACHOWANIE DZIEDZICTWA HISTORYCZNEGO (CT DZIEDZICTWO)

CT Dziedzictwo ma na celu ochronę i propagowanie dziedzictwa kulturowego i historycznego regionów transgranicznych, wzmocnienie powiązań kulturowych i współpracy, poprawę wizerunku i atrakcyjności regionu oraz zwiększanie potencjału społeczności lokalnych. Istnienie dobrze utrzymanych obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego jest ściśle związane z rozwojem turystyki transgranicznej. Dlatego turystyka została zdefiniowana jako sektor o najwyższym potencjale aby stać się jednym z głównych sektorów generujących przychody i rosnącym źródłem zatrudnienia i inwestycji, w szczególności na obszarach wiejskich. W celu lepszego wykorzystania dziedzictwa regionalnego i zwiększenia liczby turystów zarówno przyjeżdżających, jak i lokalnych, wymagana jest poprawa stanu rozlicznych miejsc o potencjale kulturalnym i naturalnym oraz dalszy rozwój infrastruktury turystycznej. Wsparcie w ramach dwóch Priorytetów CT Dziedzictwo będzie zatem skupiać się zarówno na rozwoju transgranicznych potencjałów kulturowych, historycznych i przyrodniczych, jak i na rozwoju turystyki transgranicznej. Priorytety będą koncentrować się na poprawie stanu fizycznego "obiektów" kultury i dziedzictwa naturalnego, a także na działaniach "miękkich". Rozwój twardej infrastruktury powinien być wspierany poprzez wzmocnienie kontaktów i sieci między zainteresowanymi stronami w sektorach kultury i turystyki. Ponadto atrakcyjność turystyki i wzrost w sektorze są silnie uzależnione od różnorodności i jakości usług turystycznych, wizerunku regionu i właściwego rozpowszechnienia sezonowej działalności turystycznej. W związku z powyższym działania mające na celu promocję i dywersyfikację produktów turystycznych będą również objęte tym CT.

Działania w CT Dziedzictwo dotyczą także finansowania projektów z małym budżetem (PMB). Minimalna jednorazowa wartość dofinansowania na rzecz takiego projektu nie może być mniejsza niż 20 000 euro i nie może być wyższa niż 60 000 euro. Więcej szczegółów na temat realizacji małych projektów znajduje się w punkcie 5.3.2 WPO.

Realizacja projektów w ramach CT Dziedzictwo przyczyni się do osiągnięcia Celu Strategicznego A "Promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego w regionach po obu stronach wspólnej granicy".

Priorytet 1. Promocja kultury lokalnej i historii

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy i wydarzenia dotyczące promocji, rozwoju i zachowania kultury lokalnej i historii;

- Wspólne projekty mające na celu wsparcie, promocję i zachowanie tradycyjnego rzemiosła, rękodzieła i umiejętności;
- Wspólne projekty promujące walory turystyczne;
- Wspólne projekty dotyczące przygotowania i realizacji inwestycji w infrastrukturę turystyczną i usługi zwiększające użytkowanie dziedzictwa kulturowego w turystyce (np. trasy rowerowe, ścieżki edukacyjne, itp.), włączając uzupełniającą infrastrukturę turystyczną, służącą korzystaniu z dziedzictwa kulturowego (np. stojaki na rowery, oznakowanie, infrastruktura dla osób ze specjalnymi potrzebami, itp.);
- Wspólne tworzenie produktów turystycznych, z poszanowaniem konieczności ochrony dziedzictwa kulturowego;
- Stymulowanie współpracy międzyinstytucjonalnej w zakresie dziedzictwa historycznego i kulturowego (wymiana dobrych praktyk, wspólne szkolenia i inne działania powiązane);
- Konserwacja, zachowanie i adaptacja lub rozwijanie dziedzictwa kulturowego do celów turystycznych oraz społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i innych celów społeczności lokalnych;
- Wspólne inicjatywy mające na celu poprawę obiektów funkcjonujących w sferze kultury;
- Wspólne szkolenia i wymiany personelu mające na celu poprawę umiejętności w zakresie zarządzania dziedzictwem kulturowym, rozwoju wspólnych produktów i usług turystycznych, marketingu zasobów dziedzictwa z obszaru Programu i innych umiejętności powiązanych.

Priorytet 2. Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy i wydarzenia dotyczące promocji i zachowania dziedzictwa naturalnego;
- Wspólne tworzenie produktów turystycznych odnoszących się do ochrony dziedzictwa naturalnego;
- Wspólny rozwój umiejętności i współpracy pomiędzy władzami lokalnymi i regionalnymi w zakresie zarządzania zasobami naturalnymi;
- Wspólny rozwój strategii transgranicznych służących zachowaniu i wykorzystywaniu miejsc i obszarów dziedzictwa naturalnego oraz krajobrazu;
- Stymulowanie współpracy pomiędzy instytucjami w dziedzinie ochrony dziedzictwa naturalnego (wymiana dobrych praktyk, wspólne szkolenia);
- Wspólne inwestycje w infrastrukturę środowiskową, w szczególności zarządzanie ściekami i wodą, w celu zachowania dziedzictwa naturalnego;
- Konserwacja, zachowanie i adaptacja lub rozwój dziedzictwa do celów turystycznych oraz społecznych, kulturalnych, edukacyjnych i innych celów społeczności lokalnych;
- Wspólne szkolenia i wymiany personelu mające na celu poprawę umiejętności w zakresie zarządzania dziedzictwem naturalnym, rozwoju wspólnych produktów i usług turystycznych, marketingu zasobów dziedzictwa z obszaru Programu i innych umiejętności powiązanych;
- Budowa, przebudowa lub modernizacja infrastruktury służąca zwiększeniu wykorzystania dziedzictwa naturalnego na rzecz turystyki (np. trasy rowerowe, szlaki terenowe, itp.), włączając uzupełniającą infrastrukturę turystyczną w celu ułatwienia korzystania z dziedzictwa naturalnego (np. stojaki rowerowe, oznakowanie, infrastruktura dla osób ze specjalnymi potrzebami, itp.).

W ramach CT Dziedzictwo możliwa jest również realizacja DPI związanego z modernizacją historycznych obiektów architektury (lista wszystkich DPI, które będą finansowane w Programie znajduje się w załączniku nr 1).

3.1.2 POPRAWA DOSTĘPNOŚCI REGIONÓW, ROZWÓJ TRWAŁEGO I ODPORNEGO NA KLIMAT TRANSPORTU ORAZ SIECI I SYSTEMÓW KOMUNIKACYJNYCH (CT DOSTĘPNOŚĆ)

Obszar Programu charakteryzuje słabe skomunikowanie oraz niewystarczająca ilość sieci i systemów komunikacyjnych, co utrudnia kontakty transgraniczne i zakłóca ruch tranzytowy, a w konsekwencji obniża atrakcyjność regionu dla inwestorów. Pewne wsparcie w celu złagodzenia tych braków zostało udzielone już w poprzednim Programie EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013, jednak potrzeby w tym zakresie nadal pozostają znaczące. Dlatego CT Dostępność przewiduje finansowanie działań związanych z poprawą dostępności transportowej, rozwojem transportu przyjaznego dla środowiska, budową i modernizacją sieci łączności i systemów oraz poprawą infrastruktury informacyjnej i komunikacyjnej na obszarze objętym Programem.

Realizacja CT Dostępność będzie uzupełnieniem działań przewidzianych w ramach CT Dziedzictwo poprzez poprawę dostępności komunikacyjnej i informacyjnej w sektorze turystycznym i dostęp do obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego. Działania zaplanowane w ramach CT Dostępność będą komplementarne również do tych realizowanych w ramach CT Bezpieczeństwo w zakresie dostępu do usług ochrony/bezpieczeństwa oraz usług zdrowotnych (np. skrócenie czasu reakcji służb bezpieczeństwa/ochrony/usług zdrowotnych).

Szczególna uwaga powinna dotyczyć rozwoju dróg lokalnych oferujących istotne efekty transgraniczne i oddziaływanie. Równie ważna jest integracja różnych form transportu i przewoźników, aby przewozy pasażerskie i tranzyt towarów przez obszar Programu były szybsze i bardziej zorientowane na klienta. Wszystkie inicjatywy i wysiłki poprawiające dostępność transportową powinny być oparte na rozwiązaniach przyjaznych dla środowiska.

Wiele terenów na obszarze Programu jest stosunkowo oddalonych i peryferyjnie zlokalizowanych, co utrudnia pełne wykorzystanie jego potencjału. Działania prowadzone w ramach CT mają usprawnić łączność i przepływ informacji między regionami, jednocześnie przyczyniając się do wzrostu gospodarczego i zwiększenia spójności społeczno-gospodarczej obszaru Programu. Wsparcie w ramach CT Dostępność przyczyni się do Celu Strategicznego C Promocja lepszych warunków i zasad zapewniających mobilność osób, towarów i kapitału".

Priorytet 1. Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inwestycje w poprawę jakości i dostępności infrastruktury społecznej i gospodarczej, z koncentracją na transporcie, systemach logistycznych i bezpieczeństwie transportu;
- Wspólny rozwój systemów transportu multimodalnego;
- Wspólny rozwój i poprawa jakości istniejących połączeń komunikacyjnych;
- Wspólne przygotowanie studiów wykonalności systemów transportowych;
- Wspólne inicjatywy promocji zrównoważonego transportu pasażerskiego i ładunków;
- Wspólne projekty mające na celu poprawę mobilności osób i dóbr;
- Wspólne działania wspierające zrównoważony rozwój miast i regionów;
- Rozwój i poprawa przyjaznych dla środowiska niskoemisyjnych systemów transportu (włączając zmniejszanie poziomu hałasu).

Priorytet 2. Rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy rozwoju i poprawy jakości istniejącej infrastruktury ICT;

- Wspólne projekty przygotowania studiów wykonalności związanych z tworzeniem sieci szerokopasmowych;
- Wspólne tworzenie sieci szerokopasmowych;
- Wspólne inicjatywy dotyczące rozwoju zasobów cyfrowych i udostępniania danych;
- Wspólne inicjatywy dotyczące zapewnienia inter-operacyjności infrastruktury ICT.

W ramach CT Dostępność przewidywana jest również realizacja DPI związanych z budownictwem/modernizacją infrastruktury transportowej mającej znaczenie transgraniczne (lista wszystkich DPI, które będą finansowane znajduje się w załączniku nr 1).

3.1.3 WSPÓLNE WYZWANIA W OBSZARZE BEZPIECZEŃSTWA I OCHRONY (CT BEZPIECZEŃSTWO)

Peryferyjne obszary przygraniczne, w wielu aspektach, charakteryzują się niską jakością życia mieszkańców, począwszy od trudnych warunków materialnych i gorszego dostępu do rynku pracy, poprzez niewystarczającą dostępność infrastruktury socjalnej, aż do ograniczonego dostępu do systemu ochrony zdrowia.

Realizacja CT Bezpieczeństwo służy poprawie jakości życia mieszkańców obszaru Programu poprzez ułatwienie dostępu do systemu ochrony zdrowia, przeciwdziałanie rozprzestrzenianiu się chorób ponad granicami, a także rozwój usług społecznych i rynku pracy wraz z ograniczaniem bezrobocia. Wsparcie w ramach CT Bezpieczeństwo przyczyni się do strategicznego celu B "Rozwiązywanie wspólnych wyzwań dotyczących środowiska, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa i ochrony".

Priorytet 1: Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy mające na celu zwiększenie dostępu do opieki zdrowotnej;
- Wspólne działania mające na celu zapobieganie rozprzestrzenianiu się przez granice chorób ludzi, zwierząt i roślin;
- Wspólne inicjatywy w celu wsparcia rozwoju zdrowia publicznego;
- Wspólne inicjatywy wspierające rozwój usług socjalnych;
- Wspólne projekty skierowane na stymulowanie współpracy między instytucjami w zakresie walki z bezrobociem.

Priorytet 2: Podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy na rzecz poprawy bezpieczeństwa użytkowników sieci transportowej;
- Wspólne inicjatywy w zakresie działań przygotowawczych w przypadku katastrof ekologicznych, klęsk żywiołowych i sytuacji awaryjnych;
- Wspólne inicjatywy w zakresie zapobiegania katastrofom naturalnym i spowodowanym czynnikami ludzkimi;
- Wspólne projekty w dziedzinie zapobiegania i zwalczania poważnej i zorganizowanej przestępczości;
- Wspólne działania w zakresie egzekwowania prawa, współpracy policyjnej i celnej (wymiana informacji wywiadowczych);
- Podnoszenie kwalifikacji pracowników odpowiedzialnych za działania ratownicze oraz rozwijanie umiejętności wspólnego efektywnego reagowania na występujące zagrożenia;
- Rozwój wspólnych systemów zapobiegania, monitorowania, reagowania na sytuacje zagrożenia oraz działań łagodzących skutki wystąpienia sytuacji kryzysowych.

W ramach CT Bezpieczeństwo przewidywana jest również realizacja DPI (lista wszystkich DPI, które będą finansowane w Programie znajduje się w załączniku nr 1).

3.1.4 PROMOCJA ZARZĄDZANIA GRANICAMI ORAZ BEZPIECZEŃSTWEM NA GRANICACH, ZARZĄDZANIE MOBILNOŚCIĄ I MIGRACJAMI (CT GRANICE)

Realizacja tego celu powinna służyć polepszeniu efektywności infrastruktury i procedur granicznych, jak również poprawie bezpieczeństwa granic. Zwiększona przepustowość na przejściach granicznych a także poprawa stanu ich bezpieczeństwa jest warunkiem do osiągnięcia pozostałych celów Programu.

Usunięcie przeszkód administracyjnych, instytucjonalnych i infrastrukturalnych w przepływie towarów, usług i osób przez granice jest warunkiem pełnego wykorzystania i poszerzenia potencjału społeczno-gospodarczego obszaru Programu. W ramach CT Granice będą wspierane działania dążące do przejrzystości i efektywności procedur celnych i odprawy granicznej. Celem tych działań jest przyspieszenie procedur a ich spodziewanym efektem – szybsze i bezpieczniejsze przekraczanie przejść granicznych.

Działania związane z zapobieganiem i zwalczaniem nielegalnej migracji i przemytu, walką z przestępczością zorganizowaną, a także przeciwdziałanie i eliminacja nielegalnego handlu rzadkimi i zagrożonymi gatunkami będą finansowane w ramach CT Granice. Ponadto działania poświęcone lokalnemu ruchowi granicznemu, a także służbom granicznym będą wspierane w tym celu. Wsparcie w CT Granice przyczyni się do Celu Strategicznego C "Promocja lepszych warunków i zasad zapewniających mobilność osób, towarów i kapitału".

Priorytet 1: Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy służące adaptacji i rozbudowie istniejących przejść granicznych dla ruchu pieszego i rowerowego;
- Wspólne inicjatywy w zakresie poprawy infrastruktury przejść granicznych;
- Wspólne tworzenie spójnego systemu znaków i identyfikacji wizualnej przejść granicznych;
- Wspólne projekty dotyczące wyposażenia istniejących przejść granicznych umożliwiających usprawnienie ich funkcjonowania;
- Wspólny rozwój i modernizacja infrastruktury wspierającej przejścia graniczne.

Priorytet 2: Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych

Proponowane indykatywne przedsięwzięcia w ramach priorytetu:

- Wspólne inicjatywy w celu stworzenia możliwości przyspieszenia odprawy podróżnych, którzy rzadko przekraczają granicę;
- Wspólne inicjatywy dla ułatwienia procedur przekraczania granicy oraz szkolenia personelu służb granicznych i celnych;
- Wspólne inicjatywy w celu zwiększenia przejrzystości i skuteczności procedur celnych i odpraw;
- Wspólne inicjatywy w celu wsparcia zarządzania granicami w zakresie zapobiegania i zwalczania nielegalnej migracji i handlu oraz walki z przestępczością zorganizowaną.

W ramach CT Granice przewidywana jest również realizacja DPI związanych z modernizacją infrastruktury przejść granicznych (lista wszystkich DPI, które będą finansowane w Programie znajduje się w załączniku nr 1).

3.1.5 DUŻE PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE (DPI)

Zgodnie z art. 2 (p) RW DPI oznaczają „projekty obejmujące wszystkie roboty, działania lub usługi, które mają spełniać niepodzielną funkcję o konkretnym charakterze i jasno określonych celach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, aby realizować inwestycje przynoszące skutki i korzyści o charakterze transgranicznym i w przypadku których część budżetu wynosząca co najmniej 2,5 mln EUR jest przeznaczona na nabywanie infrastruktury”.

W ramach Programu, DPI są wybierane wyłącznie w ramach procedury bezpośredniej i procedura ta ma zastosowanie tylko do DPI. Oznacza to, że takie projekty są przyznawane:

- organom posiadającym w danej dziedzinie monopol *de jure* albo *de facto*;
- na działania o cechach szczególnych wymagających określonego rodzaju podmiotu ze względu na jego kompetencje techniczne, wysoki poziom specjalizacji lub uprawnienia administracyjne.

Dla tych celów monopol *de jure* czy *de facto* oznacza, że beneficjent (może również to być konsorcjum):

- zgodnie z obowiązującym prawem ma wyłączne kompetencje w danej dziedzinie działalności i/lub na obszarze geograficznym, do której/którego odnosi się dofinansowanie; lub
- na podstawie wszystkich okoliczności faktycznych i prawnych jest jedyną organizacją funkcjonującą lub mogącą funkcjonować w sferze działalności i/lub na obszarze geograficznym, do której/którego odnosi się dofinansowanie.

DPI, które będą finansowane w ramach Programu zostały wybrane i zaakceptowane przez WKP. Zatwierdzona lista DPI znajduje się w załączniku nr 1. Żadne inne projekty nie mogą być wybrane w ramach procedury bezpośredniej.

Więcej szczegółów na temat wdrożenia DPI znajduje się w rozdziale poświęconym realizacji Programu.

3.1.6 WSKAŹNIKI PROGRAMU

Realizacja Programu będzie mierzona za pomocą obiektywnie weryfikowalnych wskaźników. Uwzględniając zapisy RW Program obejmuje w szczególności:

- przewidywane rezultaty dla każdego priorytetu oraz odpowiadające im **wskaźniki rezultatu**, z wartością początkową i docelową;
- **wskaźniki produktu** dla każdego priorytetu, wraz z ilościowymi wartościami docelowymi, które powinny przyczynić się do osiągnięcia rezultatów.

Część wskaźników produktu pochodzi z listy "**Wspólne wskaźniki produktu**" współpracy transgranicznej EIS opracowanej przez Europejską Służbę Działań Zewnętrznych (EEAS) przy wsparciu projektu Interact EISP w celu zwiększenia odpowiedzialności i ułatwienia raportowania postępu na poziomie Instrumentu.

CEL TEMATYCZNY	PRIORYTET	WSKAŹNIK PRODUKTU	WARTOŚĆ DOCELOWA	WSKAŹNIK REZULTATU	WARTOŚĆ POCZĄTKOWA A / WARTOŚĆ
-------------------	-----------	-------------------	---------------------	-----------------------	--------------------------------------

					DOCELOWA
CT Dziedzictwo – Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego	Promocja kultury lokalnej i historii	Liczba udoskonalonych obiektów dziedzictwa kulturowego i historycznego będąca bezpośrednim wynikiem wsparcia Programu (ENI/CBC 7)	30	Wzrost liczby odwiedzających objekty dziedzictwa historycznego i kulturowego	0/16,6[%]
		Liczba transgranicznych wydarzeń kulturalnych zorganizowanych przy wsparciu EIS (ENI/CBC 8)	97		
	Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego	Liczba transgranicznych wydarzeń zorganizowanych przy wsparciu Programu	63	Wzrost liczby odwiedzających objekty dziedzictwa naturalnego	0/13,1[%]
		Liczba wypromowanych i/lub chronionych obiektów przyrodniczych jako bezpośredni wynik wsparcia Programu	15		
		Liczba osób uczestniczących w wydarzeniach i działaniach podnoszących świadomość, promujących zachowanie dziedzictwa naturalnego	5993		
	CT Dostępność – Poprawa dostępności regionów, rozwój trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyj nych	Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury	Całkowita długość nowo wybudowanych dróg (ENI /CBC 26)	5,6 [km]	Skrócenie czasu podróży/transpor tu w regionach
Całkowita długość odremontowanych lub zmodernizowanych dróg (ENI /CBC 27)			102,9 [km]		
Liczba powiatów (PL)/rejonów (BY/UA) korzystających dzięki zmodernizowanym/nowo powstałym usługom transportowym i infrastrukturze transportowej			28		
Liczba partnerstw ustanowionych w celu modernizacji / utworzenia przyjaznych środowisku systemów transportowych lub usług			14		
Rozwój infrastruktury technologii informatyko- komunikacyjnych		Ilość partnerstw ustanowionych celem rozwoju infrastruktury technologii informatyko- komunikacyjnych	7	Wzrost wykorzystania nowoczesnych technologii	0/18 [liczba regionów]
CT Bezpieczeńst wo – Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeńst wa i ochrony	Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług socjalnych	Ludność z ułatwionym dostępem do systemu ochrony zdrowia w bezpośrednim wyniku wsparcia (ENI /CBC 30)	7 890 573 [osób]	Poprawa dostępności do opieki zdrowotnej i usług socjalnych	0/36,2[%]
		Ludność korzystająca z nowo powstałych lub usprawnionych usług socjalnych	27 960 [osób]		
	Podjęmowanie wspólnych	Ludność korzystająca ze środków ochrony	3 689 232 [osób]	Skrócenie czasu oczekiwania na	13,2/18, 4[%]

	wyzwań związanych z bezpieczeństwem	przeciwpozarowej w bezpośrednim wyniku wsparcia		reakcję służb odpowiedzialnych za bezpieczeństwo i ochronę	
		Liczba instytucji odpowiedzialnych za bezpieczeństwo, które podjęły współpracę ponad granicami	22		
CT Granice – Promocja zarządzania granicami oraz bezpieczeństwem na granicach, zarządzanie, mobilnością i migracjami	Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic	Liczba punktów przejść granicznych ze zwiększoną przepustowością (ENI /CBC 35)	7	Przyspieszenie odpraw granicznych pasażerów i samochodów	39,5/40,0[%]
	Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych	Zwiększona przepustowość osób na lądowych punktach przejść granicznych (ENI /CBC 38)	10,200 [osób/24 godzin]	Wzrost efektywności odpraw granicznych	32,5/41,0[%]

Tabela 2. Wskaźniki Programu

3.2 UZASADNIENIE STRATEGII PROGRAMU

Celem analizy jest diagnoza obecnego stanu kapitału gospodarczego, społecznego i przyrodniczego w regionach przygranicznych. Podstawowym źródłem wykorzystanych danych były krajowe urzędy statystyczne.

3.2.1 ANALIZA SPOŁECZNO-GOSPODARCZA I ŚRODOWISKOWA ¹

Ludność i struktura osadnicza

Obszar wsparcia Programu Polska-Białoruś-Ukraina należy (poza częścią białoruską) do stosunkowo gęsto zaludnionych regionów i jest zamieszkały przez 12,4 miliona osób. W 2013 r. w polskiej części mieszkało 3 mln 783 tys. osób (34,2%), w białoruskiej 2 mln 444 tys. osób (22,1%), a w ukraińskiej 4 mln 839 tys. (43,7%), co daje gęstość zaludnienia na poziomie 65,9 osób/km² w części polskiej, 42,2 osób/km² w części białoruskiej i 88,4 osób/km² w części ukraińskiej.

Główne miasta po polskiej stronie w regionach głównych obszaru to: Białystok (295 tys.), Suwałki (69 tys.), Łomża (63 tys.), Ostrołęka (54 tys.), Siedlce (77 tys.), Biała Podlaska (58 tys.), Chełm (65 tys.), Zamość (65 tys.), Przemyśl (63 tys.) i Krosno (47 tys.). Ogółem, te najważniejsze ośrodki miejskie koncentrują 22,6% ludności regionu przygranicznego. W części ukraińskiej kluczową rolę w sieci osadniczej odgrywają: Lwów (757 tys.) oraz, choć w mniejszym stopniu, Łuck (213 tys.) i Użgorod (116 tys.). Wśród mniejszych miast najważniejsze są: Mukaczewo (82 tys.), Drohobycz (80 tys.), Czerwonogród (70 tys.) i Stryj (62 tys.). Po stronie białoruskiej głównymi ośrodkami miejskimi są Brześć (311 tys.) i Grodno (314 tys.), pozostałe miasta odgrywają raczej mało znaczącą rolę, z wyjątkiem Baranowicz (168 tys.), Pińska (130 tys.) i Lidy (98 tys.). Należy podkreślić, że w obszarze wsparcia znacząca część ludności wciąż mieszka na obszarach wiejskich, a wskaźnik urbanizacji jest znacznie niższy niż w krajach Europy Zachodniej.

Kapitał gospodarczy

Kwalifikowalny obszar Programu jest mocno zróżnicowany pod względem poziomu zamożności wyrażonego dochodem regionalnym per capita, który w 2012 r. wynosił około 9265 EUR w polskiej

¹ Źródła informacji dla analizy: <http://ukrstat.org/>, <http://www.belstat.gov.by>, <http://stat.gov.pl/>. Kwoty określone w walucie krajowej zostały przeliczone na EUR przy użyciu kursu wymiany walut właściwego banku krajowego na początku przyszłego roku – 1 stycznia.

części, 3294 EUR w części białoruskiej i 1921 EUR w części ukraińskiej. Różnice te odzwierciedlały przede wszystkim znaczne dysproporcje między tymi krajami. Jednocześnie, we wszystkich trzech państwach, przygraniczne obszary należały do regionów najslabiej rozwiniętych osiągając w 2012 r. poziom 68,67% średniej krajowej w przypadku części polskiej (z wyjątkiem województwa mazowieckiego, które jest najbardziej rozwiniętym w Polsce, i w którym dochód na jednego mieszkańca regionu wynosi 165% średniej krajowej), 67,06% w przypadku części białoruskiej i 63,25% w części ukraińskiej. Należy jednocześnie zauważyć, że sytuacja regionów przygranicznych była pod tym względem w latach 2010-2012 raczej stabilna, tzn., że tempo ich wzrostu nie odbiegało znacząco od ogólnych wskaźników narodowych. Dodatkowo, faktyczne dane statystyczne dla ukraińskich regionów w chwili opracowywania programu (2014-2015) mogą być znacznie gorsze z powodu kryzysu gospodarczego i politycznego na Ukrainie, który rozpoczął się w 2014 r. i którego wpływ jest mocno odczuwalny w ukraińskiej części obszaru kwalifikowalnego.

Niski poziom rozwoju wynikał przede wszystkim z niekorzystnej struktury gospodarczej wyrażającej się dużym udziałem tradycyjnych, pracochłonnych sektorów w wartości dodanej brutto, wynoszącym od 8,2% po stronie polskiej do 14,9% po stronie białoruskiej, przy średniej dla UE około 2,0%. Główną różnicą pomiędzy poszczególnymi częściami obszaru wsparcia było znaczne uprzemysłowienie części białoruskiej wyrażające się 45% udziałem przemysłu i budownictwa w tworzeniu dochodu regionalnego, podczas gdy w Polsce i na Ukrainie było to odpowiednio około 28% i 21%, czyli o około 5 pp i 8 pp mniej niż średnio w każdym z tych krajów. Zmiany strukturalne pod tym względem były w ostatnich latach stosunkowo powolne. W polskiej części obszaru wsparcia przejawiały się one spadkiem znaczenia rolnictwa i wzrostem udziału przemysłu, podczas gdy w części ukraińskiej dość szybko malało znaczenie rolnictwa i przemysłu na rzecz wzrostu udziału sektora usługowego.

Wykorzystanie zasobów pracy w obszarze wsparcia było stosunkowo mało efektywne, co przejawiało się przerostem zatrudnienia w nieproduktywnym rolnictwie. Dotyczyło to zwłaszcza polskiej części obszaru wsparcia, w której odsetek pracujących w sektorze pierwotnym przekraczał 40%, podczas gdy na Ukrainie wynosił ponad 21%, a na Białorusi około 15%. Problemem było również stosunkowo wysokie bezrobocie zwłaszcza w polskiej części obszaru wsparcia wynoszące w 2012 r. od 11,7% w podregionie lubelskim do 17,4% w podregionie krośnieńskim. Ponadto bezrobocie po polskiej stronie od 2008 r. charakteryzowało się tendencją wzrostową. W ukraińskiej części stopa bezrobocia była znacznie niższa i wynosiła między 7,7% a 9,6% przy dość dużej stabilności w ostatnich latach (z wyjątkiem obwodu zakarpackiego, w którym nastąpił znaczący wzrost). Natomiast w świetle oficjalnych statystyk bezrobocie nie stanowiło problemu w białoruskiej części obszaru wsparcia nie przekraczając 1% zdolnych do pracy.

Obszar wsparcia nie był znaczącym ośrodkiem napływu kapitału zagranicznego. Należy jednocześnie zauważyć, że atrakcyjność państw uczestniczących w Programie dla kapitału zagranicznego była dość zróżnicowana, co przejawiało się napływem w latach 2008-2012 52 mld USD do Polski, podczas gdy Ukraina przyciągnęła 35 mld USD, a Białoruś 10 mld USD. Niemniej, różnice w wartości zainwestowanego kapitału w przeliczeniu na mieszkańca nie były znaczące, wynosząc odpowiednio 1400 USD, 800 USD i 1100 USD. Udział polskiej części obszaru wsparcia w liczbie zarejestrowanych spółek z udziałem kapitału zagranicznego wynosił tylko 3,7%, ale w ostatnich latach zauważalnie wzrósł z poziomu 3,4% w 2009 r. Na 10 000 mieszkańców wciąż przypada jednak tylko 5,3 podmiotów z udziałem kapitału zagranicznego, podczas gdy średnio w kraju jest to 19,5. Białoruska część obszaru wsparcia również przyciągnęła tylko 2,8% bezpośrednich inwestycji zagranicznych w 2012 r.. W przypadku Ukrainy łącznie 4,41% wszystkich bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie w 2012 przyciągnęły ukraińskie regiony objęte Programem.

Turystyka nie stanowiła jak dotąd istotnej branży gospodarki obszaru wsparcia za wyjątkiem wybranych układów lokalnych. W ruchu turystycznym dominowali turyści krajowi, a znaczenie turystów zagranicznych było dość niewielkie. W przypadku polskiej części obszaru wsparcia stanowili

oni 16% korzystających z noclegów. Ponadto w 2012 r. liczba turystów korzystających z noclegów na 100 mieszkańców w polskiej części wynosiła 33 osoby (przy ogólnej liczbie miejsc noclegowych wynoszącej około 60 tys.), podczas gdy średnio w kraju było to 55 osób. Na Ukrainie liczba turystów korzystających z noclegów była porównywalna w zależności od obwodu wahając się między 10 a 20 osób na 100 mieszkańców. Na Białorusi turystyka zagraniczna przyjmowała głównie formę wyjazdów zorganizowanych, ale jej skala była bardzo niewielka.

Potencjał do rozwoju endogenego obszaru wsparcia był dość zróżnicowany, co wynikało m.in. z różnego nasycenia regionów przygranicznych małymi i średnimi przedsiębiorstwami, w tym prowadzonymi przez osoby fizyczne. W polskiej części obszaru wsparcia liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych w systemie REGON wynosiła około 395 tys., co daje 77 podmioty na 1000 mieszkańców, podczas gdy na Ukrainie było to do 109 tys., czyli 23 podmioty na 1000 mieszkańców, a na Białorusi zaledwie 19 tys., zatem 8 podmiotów na 1000 mieszkańców. Stopień innowacyjności gospodarki regionalnej w polskiej części obszaru wsparcia był zbliżony do poziomu krajowego, co przejawiało się m.in. podobnym odsetkiem pracujących w działalności badawczo-rozwojowej. Było to zasługą poprawy sytuacji pod tym względem w woj. podkarpackim. O ile jednak w polskiej części obszaru wsparcia odsetek ten wynosił 0,5%, o tyle na Ukrainie było to 0,2%, a na Białorusi tylko 0,1%. Oznacza to, że w przypadku dwóch wschodnich państw regiony przygraniczne wyraźnie ustępowały pod tym względem głównym regionom, zwłaszcza stołecznym.

Infrastruktura transportowa ma szczególne znaczenie dla rozwoju obszarów przygranicznych, m.in. w związku z koniecznością obsługi granicznego ruchu tranzytowego. Przez obszar wsparcia przebiegają ważne transeuropejskie korytarze transportowe: nr 2 Berlin-Moskwa (droga E30 i szlak kolejowy E20); nr 3 Drezno-Kijów (droga E40 i szlak kolejowy E30); a także droga nr 17 Warszawa-Lwów; droga nr 12 Lublin-Kijów; droga nr 19 Białystok-Grodno; szlaki kolejowe Warszawa-Kijów i Warszawa-Lwów; a także linia kolejowa nr LHS 65 (szeroki rozstaw torów). Należy zauważyć, że w ostatnich latach w ramach tych korytarzy realizowany był szereg inwestycji mających na celu podniesienie ich jakości i przepustowości. Jednocześnie należy zauważyć, że obszar wsparcia charakteryzuje się stosunkowo wysoką gęstością sieci drogowej, przy czym jest ona dość silnie zróżnicowana między uczestniczącymi państwami. Gęstość sieci w polskiej części regionu wsparcia jest prawie dwukrotnie wyższa niż w części białoruskiej i ukraińskiej. Jednocześnie trzeba podkreślić, że część istniejącej infrastruktury drogowej jest wciąż bardzo zaniedbana, co dotyczy zwłaszcza ukraińskiej części obszaru wsparcia. Podobna sytuacja dotyczy sieci kolejowej, która dodatkowo wyraźnie przegrywa konkurencję z transportem samochodowym z uwagi na długie czasy przejazdu i niską jakość infrastruktury towarzyszącej.

Na granicy polsko-ukraińskiej istniało 14 przejść granicznych obsługujących regularny ruch pasażerski, w tym sześć kolejowych przejść granicznych oraz dwanaście takich przejść granicznych na granicy polsko-białoruskiej, w tym pięć przejść kolejowych. Główne strumienie ruchu osobowego skoncentrowane są jednak na kilku przejściach granicznych. Na odcinku polsko-ukraińskim były to Dorohusk/Jagodzin, Hrebenne/Rawa Ruska, Korczowa/Krakowiec i Medyka/Szeginie (ogółem 77% przekroczeń), a na polsko-białoruskim: Terespol/Brześć, Kuźnica Białostocka/Bruzgi i Bobrowniki/Berestowica (ogółem 72% przekroczeń). Znaczenie kolejowych przejść granicznych z wyjątkiem Terespolu (650 tys. przekroczeń) dla ruchu pasażerskiego było marginalne, przy liczbie przekroczeń na poziomie 250 tys. w Kuźnicy Białostockiej Bruzgach do 100 tys. osób rocznie w Dorohusku/Jagodzinie i Przemyślu/Mościskach. Największy ruch graniczny na poziomie 20 mln przekroczeń na granicy ukraińskiej odnotowano w latach 2006 i 2007. Wskaźnik ten spadł do 11,6 mln w 2009 r. i ponownie wzrósł do 16,5 mln w roku 2013. W przypadku granicy polsko-białoruskiej największe natężenie ruchu - 13 mln przekroczeń odnotowano w 2000 r., a kolejne lata przyniosły jego stopniowy spadek do poziomu 7,2 mln przekroczeń w roku 2013. Niemniej jednak przepustowość przejść granicznych dla wszystkich rodzajów ruchu jest niewystarczająca, co prowadzi do okresowych zatorów powodujących wydłużenie czasu oczekiwania na przekroczenie granicy.

Kapitał ludzki i społeczny

W polskiej części regionu transgranicznego liczba ludności w ostatnich latach była stabilna, w przeciwieństwie do części białoruskiej i ukraińskiej. W latach 2004-2012 liczba ludności po białoruskiej stronie granicy zmniejszyła się o ponad 5%, a po stronie ukraińskiej o 1,4%. Spadek liczby mieszkańców w ich przypadku był wynikiem zarówno ubytku naturalnego (w ukraińskiej części obszaru średnioroczny ubytek w latach 2004-2012 wyniósł -0,5‰, a w białoruskiej aż -2,4‰), jak i emigracji (z białoruskiej części obszaru transgranicznego w omawianych latach wyemigrowało 22 tys. osób, a z ukraińskiej ponad 28 tys.). W polskiej części obszaru migracje także były dużym problemem, ale zostały zrównoważone przyrostem naturalnym.

Pod względem struktury wiekowej ludności relatywnie najlepsza sytuacja była w polskiej części obszaru transgranicznego, a najgorsza w części białoruskiej. Na początku 2013 r. odsetek osób w wieku produkcyjnym w wynosił odpowiednio w części polskiej 63,9%, w ukraińskiej 46,44%, a w białoruskiej 79,05%. Rok wcześniej najwyższy udział ludności w wieku przedprodukcyjnym w ogóle ludności odnotowano po polskiej stronie granicy (19,3%), niższy po stronie ukraińskiej (18,3%), a najniższy po stronie białoruskiej (17,2%). W konsekwencji w białoruskiej i ukraińskiej części obszaru duży odsetek ludności stanowią osoby w wieku poprodukcyjnym, w części ukraińskiej 21,2%, w białoruskiej części 23,2%. Na tym tle sytuacja w polskiej części regionu transgranicznego wypada dość korzystnie – odsetek osób w wieku poprodukcyjnym wynosił 17,2%. Jednak w szerszym kontekście należy stwierdzić, że nawet po polskiej stronie granicy problem starzenia się społeczeństwa jest bardzo poważny i w nadchodzących latach jego znaczenie będzie rosło.²

W polskiej i ukraińskiej częściach regionu transgranicznego dostęp do szkolnictwa wyższego jest na stosunkowo dobrym poziomie (w szczególności za sprawą ośrodków akademickich we Lwowie, Lublinie, a także w Rzeszowie i Przemyślu). W 2013/2014 po polskiej stronie granicy na 1 tys. osób przypadało prawie 52 studentów, a po stronie ukraińskiej prawie 36. Wyraźnie niższe wartości odnotowano w białoruskiej części regionu - 25 studentów na 1 tys. mieszkańców. Dane ogólnokrajowe dla Białorusi są jednak znacznie lepsze i porównywalne z wynikami Polski i Ukrainy, co zapewne oznacza, że mieszkańcy białoruskiej części obszaru transgranicznego stosunkowo często podejmują studia poza tym obszarem (najczęściej w Mińsku).

Poziom kapitału ludzkiego, mierzony odsetkiem osób z wyższym wykształceniem, w polsko-białorusko-ukraińskim obszarze transgranicznym jest relatywnie niski. Po polskiej stronie granicy jedynie 13,7% (2011 r.) mieszkańców legitymowało się wykształceniem wyższym. W białoruskiej części obszaru wskaźnik ten plasował się na podobnym poziomie – 13,8% (2009 r.). Zarówno w przypadku Polski, jak i Białorusi sytuacja pod tym względem w obszarze przygranicznym była gorsza niż średnia krajowa. W przypadku Ukrainy brak jest danych o wykształceniu ludności na poziomie regionalnym.

Rozwój kapitału społecznego mierzony liczbą zarejestrowanych organizacji pozarządowych jest znacznie zróżnicowany w polsko-białorusko-ukraińskim obszarze transgranicznym. Największą ilość organizacji pozarządowych w relacji do potencjału ludnościowego odnotowano w polskiej części obszaru wsparcia: w 2012 r. na 10 tys. mieszkańców przypadało nieco ponad 30 organizacji pozarządowych. Po ukraińskiej stronie granicy organizacji pozarządowych było około dwa razy mniej – 16,4 na 10 tys. mieszkańców. Zarówno po polskiej stronie granicy, jak i po stronie ukraińskiej sektor pozarządowy w ostatnich latach bardzo dynamicznie się rozwijał (w latach 2004-2012 przyrost w polskiej części obszaru wyniósł 48%, a po ukraińskiej prawie 80%). Zupełnie inaczej wygląda sytuacja pod tym względem w białoruskiej części obszaru. Rzetelna ocena stanu i znaczenia sektora

² Miszczuk Andrzej, Smętkowski Maciej, Płoszaj Adam, Celińska-Janowicz Dorota *Aktualne problemy demograficzne regionu Polski wschodniej. Raporty i Analizy EUROREG 5/2010*, s. 65.

organizacji pozarządowych po białoruskiej stronie granicy nie jest możliwa z powodu braku oficjalnych danych oraz analiz poświęconych temu zagadnieniu. Jednakże na podstawie liczby i struktury beneficjentów wdrażanych do tej pory programów współpracy transgranicznej można przypuszczać, że sektor organizacji pozarządowych na Białorusi jest na bardzo niskim poziomie rozwoju.

Pod względem bezpieczeństwa publicznego sytuacja w obszarze transgranicznym najlepsza była po ukraińskiej stronie granicy (6,6 zarejestrowanych przestępstw na 1 tys. mieszkańców w 2011 r.), nieco gorsza po stronie białoruskiej (10,9). Najwięcej przestępstw zarejestrowano w polskiej części obszaru wsparcia (22). W latach 2004-2011 w polskiej i białoruskiej części obszaru transgranicznego zanotowano wyraźne spadki przestępczości, natomiast w części ukraińskiej sytuacja nie uległa zmianie. Należy jednak podkreślić, że przedstawione dane dotyczą przestępstw zarejestrowanych. Rzeczywista skala zjawisk patologicznych zapewne jest większa. Ponadto różnice w statystykach między krajami mogą wynikać z różnic prawnych oraz metodologicznych.

Kapitał naturalny

Opisywany obszar ma wysokie walory przyrodnicze, związane zwłaszcza z dobrze zachowanymi ekosystemami górskimi, bagiennymi i lasów pierwotnych. Znajdują się tu liczne parki narodowe – 8 po stronie polskiej (z 23 w kraju), 8 w części ukraińskiej (z 40) oraz 2 po stronie białoruskiej (z 4). Odsetek powierzchni chronionej w ramach tej formy wynosi od 3% w części polskiej i białoruskiej, do 3,9% w części ukraińskiej oraz znacząco przewyższa średnie dla poszczególnych krajów. Część z tych obszarów ma znaczenie międzynarodowe, o czym świadczy wpis na listę konwencji ramsarskiej dotyczącej ochrony obszarów wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe (4 obszary w części polskiej i 4 w części ukraińskiej) oraz na Światową Listę Rezerwatów Biosfery UNESCO (5 obszarów). W tym drugim przypadku szczególne znaczenie ma współpraca transgraniczna. W 2012 r. Rezerwat Biosfery Polesie Zachodnie (Poleski PN, Szacki PN oraz Rezerwat Nadbużańskie Polesie) zyskał status transgranicznego polsko-ukraińsko-białoruskiego rezerwatu; podobny status ma od 1998 r. polsko-słowacko-ukraiński Rezerwat Biosfery Karpaty Wschodnie. Przy granicy położone są także kolejne dwa rezerwaty biosfery, chroniące Puszcę Białowieską, wpisane osobno na Białoruską i polską listę UNESCO. Opisywany teren jest jednocześnie matecznikiem dla wielu rzadkich gatunków zwierząt – żyje tu żubr, niedźwiedź, wilk, ryś i łось.

Lesistość opisywanego obszaru wynosi około 33% (przy średniej dla Polski – 29,3%, Białorusi – 36% i Ukrainy – 15,6%), dużą część zajmują także nizinne obszary bagiennie. Część z tych ekosystemów jest zachowana w unikalnym, na skalę europejską, stopniu. Dotyczy to zwłaszcza Puszczy Białowieskiej oraz Bagien Biebrzańskich i Polesia. Znaczącym kapitałem naturalnym opisywanego obszaru są wysokiej jakości gleby, położone m.in. na obszarze Wyżyny Lubelskiej oraz Wyżyny Wołyńsko-Podolskiej. Prawie ¼ gleb należących do I i II klasy bonitacyjnej w Polsce znajduje się na terenie województwa lubelskiego.

Najważniejsze ekosystemy o charakterze transgranicznym to Puszcza Białowieska, Karpaty Wschodnie, Polesie oraz rzeka Bug. Karpaty Wschodnie i Polesie chronione są przez transgraniczne rezerwaty biosfery, lecz część gatunków chronionych po polskiej stronie nie ma takiego statusu po drugiej stronie granicy (m.in. wilk, łось, bóbr). W przypadku Karpat istotnym zagrożeniem jest rosnąca antropopresja związana z rozwojem ruchu turystycznego i rozbudową infrastruktury oraz nielegalna wycinka drzew (w części ukraińskiej). W przypadku Puszczy Białowieskiej powtarza się problem różnego statusu ochrony migrujących zwierząt. W związku z unikalnym charakterem Puszczy, pojawiają się także głosy dotyczące niewystarczającego stopnia jej ochrony. Po polskiej stronie granicy tylko 16% powierzchni Puszczy wchodzi w skład Białowieskiego PN, po stronie białoruskiej cała Puszcza jest parkiem narodowym, lecz reżim ochronny jest tam niższy niż w polskich parkach narodowych. Bug jest rzeką graniczną Polski na odcinku 363 kilometrów, powierzchnia jego dorzecza wynosi 39,4 tys. km² (w Polsce – 19,4 tys. km², na Ukrainie 10,8 tys. km², na Białorusi 9,2

tys. km²). Stan czystości wody w rzece jest umiarkowany na odcinku środkowym i zły na dolnym odcinku. Problemem jest niewystarczający stopień oczyszczania ścieków komunalnych oraz spływ powierzchniowy z terenów rolniczych. Odrębną kwestią jest zagrożenie powodziowe, najsilniejsze w okresie roztopów i w miejscach, gdzie dolina rzeki jest relatywnie wąska.

Występujące na opisywanym obszarze zagrożenia środowiska mają zróżnicowany charakter i dotyczą głównie zanieczyszczeń wody, powietrza i charakteru sektora energetycznego. Zanieczyszczenia wody związane są z relatywnie słabo rozwiniętą infrastrukturą kanalizacyjną. Odsetek ludności obsługiwanej przez oczyszczalnie ścieków wynosi 67% w białoruskiej części obszaru (na całej Białorusi wskaźnik ten wynosi 73%) i 60% w części polskiej (przy 66% dla całej Polski); brak jest dokładnych danych dla Ukrainy. W przypadku Ukrainy i Białorusi dużym wyzwaniem pozostaje nieodpowiednia jakość oczyszczalni ścieków i ich przetwarzanie. Mimo, że sytuacja opisywanych obszarów wciąż jest słabsza niż pozostałych części kraju, notuje się relatywnie szybkie tempo poprawy. Przykładowo, w okresie 2007-2011 oddano w polskiej części 3700 km nowej sieci kanalizacyjnej, co stanowiło 12% inwestycji tego rodzaju w całym kraju. Wysokość nakładów na inwestycje w ochronę środowiska wyniosła w polskiej części 55 euro na mieszkańca, a w białoruskiej – 17 euro. W odniesieniu do średnich nakładów na poziomie kraju było to odpowiednio 72% i 164%. Pozytywny wynik białoruskiej części obszaru wsparcia jest efektem systematycznego wzrostu nakładów – od poziomu 24% w 2005 r.

Emisja zanieczyszczeń powietrza w przeliczeniu na mieszkańca jest najwyższa w ukraińskiej części obszaru i wynosi 31 kg, dla części białoruskiej – 27 kg, polskiej – 14 kg. Wyniki te wskazują na wyższy poziom uprzemysłowienia części ukraińskiej i białoruskiej. W pasie przygranicznym główne ośrodki przemysłowe stanowiące istotne źródło zanieczyszczeń koncentrują się na terenie Lwowsko-Wołyńskiego Zagłębia Węglowego, w Grodnie (zakłady azotowe), a na terenie Polski (na mniejszą skalę) – w okolicach Chełma (przemysł cementowy). Potencjalnie negatywny wpływ na środowisko mogą mieć inwestycje w sektorze energetycznym – w północno wschodniej części obwodu grodzieńskiego powstaje pierwsza na Białorusi elektrownia atomowa, z kolei na polskim Roztoczu planuje się wydobycie gazu łupkowego.

Charakterystyka sektora energetycznego ma zasadnicze znaczenie dla środowiska. W przypadku polskiej części obszaru dominuje energetyka węglowa, choć żadne z trzech przygranicznych województw nie jest samowystarczalne, w przypadku Podlasia tylko 30% zapotrzebowania jest zaspokajane przez lokalną produkcję. Jednocześnie, w województwie podlaskim najbardziej rozwinięta jest energetyka odnawialna, głównie elektrownie wiatrowe. Źródła odnawialne mają także znaczenie w województwie podkarpackim (energetyka wodna). W białoruskiej części obszaru głównym źródłem energii jest elektrownia gazowa w Białoozersku (o mocy ponad 1000 MW). Energetyka odnawialna dopiero zaczyna się rozwijać – w obwodzie grodzieńskim uruchomiono w 2011 r. pierwszą w kraju fermę wiatrową (o mocy 1,5 MW), a w 2012 r. hydroelektrownię o mocy 17 MW. W ukraińskiej części obszaru funkcjonuje jedna duża elektrownia o mocy 600 MW, zasilana węglem kamiennym. Energetyka odnawialna jest słabo rozwinięta, jedynym znaczącym źródłem jest hydroelektrownia o mocy 27 MW położona w obwodzie zakarpackim.

Kultura

Wspólne dziedzictwo kulturowe jest jednym z najważniejszych atutów regionu. Kultura była jedną z najbardziej popularnych dziedzin współpracy w edycji Programu 2007-2013, zwłaszcza wśród inicjatyw społeczności lokalnych. Kultura regionalna i dziedzictwo są generalnie określane poprzez odniesienie do przyszłości, przez materialne i niematerialne dziedzictwo kulturowe. Liczne zabytki, w tym część o znaczeniu światowym oraz bogactwo kultury niematerialnej stanowią atuty dla rozwoju nie tylko turystyki, ale także dla społeczności lokalnych mieszkających na tym obszarze. Infrastruktura kulturowa jest obfita (teatry, opery, kina, biblioteki, lokalne ośrodki kultury), ale wymaga środków inwestycyjnych na modernizację.

Wydarzenia kulturalne były i nadal są formą zachowania tożsamości narodowej i regionalnej. Dziedzictwo kulturowe jest również jednym z kluczowych czynników przyczyniających się do rozwoju branży turystycznej w regionie. Kultura jest zatem postrzegana jako jeden z kluczowych elementów w celu rozwiązywania problemów regionów z migracją.

W roku 2013 liczba instytucji kulturalnych (teatry, muzea, kina, biblioteki, lokalne ośrodki kultury) w stosunku do 1000 mieszkańców wynosiły 0,72 na obszarze Polski. Na terenie Ukrainy liczba instytucji kulturalnych w przeliczeniu na 1000 mieszkańców była wyższa (1,17) głównie z powodu dostępności do ośrodków kultury w prawie każdej małej miejscowości jakkolwiek ośrodki te nie funkcjonują z powodu braku środków finansowych. Na obszarze objętym Programem na Białorusi liczba ośrodków kultury na 1000 mieszkańców w 2013 r. wynosiła 0,8. Należy zauważyć, iż we wszystkich krajach Programu biblioteki oraz lokalne ośrodki kultury stanowiły znaczącą większość instytucji kulturalnych w 2013 r.

Wydatki poniesione na cele kulturalne oraz ochrony dziedzictwa narodowego w 2013 r. stanowiły w Polsce 2209,12 mln USD (0,50% PKB Polski), na Ukrainie 1056,83 mln USD (0,60% of PKB Ukrainy), na Białorusi 702,3 mln USD (1.04 % PKB Białorusi).

3.2.2 ANALIZA SWOT

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy oraz przy wykorzystaniu analiz interakcji transgranicznych, pokrótce przedstawionych powyżej, można sformułować silne i słabe strony oraz możliwości i ograniczenia odnoszące się do współpracy transgranicznej, a także szanse i zagrożenia płynące dla niej z otoczenia zewnętrznego (wagi w nawiasach - 100 w każdej z kategorii, stanowiące znaczenie danej kwestii):

SILNE STRONY:

- Rozwój regularnej wymiany handlowej, która zastępuje handel przygraniczny typu bazarowego (45);
- Rozwinięta współpraca o charakterze społeczno-kulturalnym w znacznej mierze odpowiadająca potencjałowi regionów przygranicznych pod tym względem (25);
- Zainteresowanie rozwojem współpracy instytucjonalnej partnerów po obu stronach granicy (15);
- Liczne ekosystemy transgraniczne o wysokiej wartości przyrodniczej (15).

SŁABE STRONY:

- Reżim graniczny związany z zewnętrzną granicą UE, w tym dysfunkcje występujące na przejściach granicznych, które istotnie ograniczają interakcje transgraniczne (35);
- Różnice w systemie prawno-instytucjonalnym, które utrudniają rozwój współpracy transgranicznej (25);
- Niedorozwój infrastruktury technicznej (transportowej i przejść granicznych), co stanowi barierę dla rozwoju interakcji transgranicznych (15);
- Zauważalne bariery kulturowe (w tym negatywne stereotypy), które utrudniają rozwój współpracy transgranicznej (10);
- Transgraniczne zanieczyszczenie środowiska, zwłaszcza w zlewni rzeki Bug (10);
- Duże asymetrie w poziomie rozwoju gospodarczego, które nie sprzyjają rozwojowi współpracy transgranicznej (5).

MOŻLIWOŚCI:

- Istnienie dużych ośrodków miejskich na obszarze wsparcia, co stwarza możliwość rozwoju endogennego opartego na rozwoju przedsiębiorczości i innowacyjności (30);
- Istnienie uczelni wyższych, co stwarza pole do rozwoju współpracy naukowo-badawczej oraz wymiany studentów (25);
- Potencjał rozwoju turystyki, także zewnętrznej, w wybranych układach lokalnych (20);
- Potencjał rozwoju funkcji logistycznych związanych z tranzytowym położeniem (20);
- Wzrost jakości kapitału ludzkiego tworzący podstawę dla rozwoju społeczno-gospodarczego i współpracy transgranicznej (5).

OGRANICZENIA:

- Niska konkurencyjność regionów przygranicznych będąca wynikiem niekorzystnej struktury gospodarczej oraz nieefektywnego wykorzystania zasobów pracy (35);
- Mała atrakcyjność regionów przygranicznych dla napływu kapitału zagranicznego (20);
- Słabo rozwinięta infrastruktura transportowa, w tym nieefektywne wykorzystanie potencjału transportu kolejowego (20);
- Brak wiążącego porozumienia o małym ruchu granicznym pomiędzy Polską i Białorusią (15);
- Starzenie się społeczeństwa, zwłaszcza po stronie białoruskiej i ukraińskiej (10).

SZANSE:

- Rozwój wymiany handlowej między Unią Europejską a Białorusią i Ukrainą (80);
- Upodabnianie systemów prawno-instytucjonalnych między Polską i krajami sąsiadującymi (20).

ZAGROŻENIA:

- Słabe postępy procesów integracyjnych z Unią Europejską w krajach sąsiadujących (40);
- Procesy metropolizacji skutkujące spadkiem znaczenia obszarów peryferyjnych (30);
- Niesprzyjająca sytuacja geopolityczna (30).

3.2.3 DOŚWIADCZENIA POPRZEDNICH OKRESÓW

PWT EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 opiera się na doświadczeniach współpracy w obszarze kwalifikowalnym między lokalnymi, regionalnymi i krajowymi instytucjami z Polski, Białorusi i Ukrainy, która rozpoczęła się aktywnie rozwijać w latach 90-tych. Współpraca transgraniczna od samego początku koncentrowała się na wspólnych problemach sąsiadujących regionów i była skierowana na uczynienie regionów bardziej konkurencyjnymi i atrakcyjnymi.

W ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG III A/Tacis CBC 2004-2006 zrealizowano 158 projektów o łącznej wartości z EFRR i Tacis 44 mln euro. Wdrożenie PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 z budżetem 186 mln euro umożliwiło realizację 117 projektów transgranicznych.

Jakkolwiek wiele zostało zrobione, główne wnioski z analizy polsko-białorusko-ukraińskiego obszaru przygranicznego są zbliżone do przedstawianych w poprzednich latach. Program powinien w dalszym ciągu koncentrować się na wzroście rozwoju gospodarczego na swoim obszarze, poprawie infrastruktury turystycznej, transportowej, przygranicznej i ochrony środowiska oraz na zwiększeniu świadomości społecznej mieszkańców.

Pomimo iż w momencie przygotowania PWT EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020, PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013 nie był jeszcze zakończony, część kluczowych zagadnień dla skutecznej realizacji Programu już zidentyfikowano i będą one wzięte pod uwagę w nowym okresie edycji Programu:

- Zaangażowanie i bliska współpraca między władzami krajowymi/regionalnymi są niezbędne na każdym etapie realizacji Programu;
- W celu wsparcia potencjalnych wnioskodawców na wczesnym etapie przygotowania projektów należy jak najszybciej wybrać pełny skład wszystkich instytucji Programu (w szczególności WST-IP i obu Oddziałów);
- Mimo iż wszystkie oficjalne dokumenty programowe są opracowane w języku angielskim, przed rozpoczęciem kontraktacji, wszystkie wytyczne, instrukcje itp. powinny być przygotowane i udostępnione w językach narodowych;
- W celu usprawnienia procedury składania wniosków i efektywniejszego zorganizowania procesu oceny projektów powinna istnieć możliwość składania formularza aplikacyjnego w wersji elektronicznej;
- Działania na rzecz zwiększania umiejętności powinny być kierowane nie tylko do beneficjentów, ale również instytucji programowych zaangażowanych w zarządzanie i kontrolę projektów. Szkolenia powinny być prowadzone w językach narodowych i organizowane we wszystkich regionach Programu;
- Struktura projektów parasolowych dla mikroprojektów okazała się zbyt skomplikowana i miała wiele słabych stron, które powinny zostać poprawione;
- Opóźnienia w uruchomieniu Programu skróciły okres jego realizacji, tym samym ograniczając możliwość przedłużania okresów realizacji projektów w przypadku opóźnień i wykorzystywania oszczędności.

Niemniej jednak należy podkreślić, że główne doświadczenia programów poprzednich perspektyw finansowych, zarówno okresu programowania, który obecnie dobiega końca, jak i z lat 2004-2006, wyraźnie wskazują na to, że wspólne inicjatywy transgraniczne odgrywają ważną rolę w budowaniu dobrych stosunków sąsiedzkich między mieszkańcami obszarów przygranicznych, zapewniają możliwość poznania sąsiadów mieszkających po drugiej stronie granicy i zwiększają wzajemne zrozumienie. Programy współpracy transgranicznej są przydatne w rozwiązywaniu wspólnych problemów i pokonywaniu wspólnych wyzwań o charakterze transgranicznym, w dziedzinie ochrony środowiska, transportu etc. Ponadto projekty mogą pomóc w tworzeniu trwałych kontaktów i podstaw do współpracy w ramach inicjatyw na większą skalę, także tych finansowanych z innych źródeł niż programy współpracy transgranicznej.

3.2.4 SPÓJNOŚĆ Z INNYMI PROGRAMAMI, STRATEGIAMI I POLITYKAMI

W ogólnym założeniu, Program jest kontynuacją współpracy w regionie przygranicznym Polski, Białorusi i Ukrainy, która wcześniej została wypracowana w ramach PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013.

Cele tematyczne Programu są zgodne z *Dokumentem Programowym dla wsparcia UE na rzecz Współpracy Transgranicznej EIS (2014-2020)*. Należy podkreślić, że Program kładzie nacisk na wzmocnienie integracji w regionie transgranicznym przy jednoczesnym dążeniu do wspierania zachowania dziedzictwa kulturowego, historycznego i przyrodniczego, poprawy dostępności komunikacyjnej regionów, podejmowania wspólnych problemów w dziedzinie bezpieczeństwa i ochrony oraz promowania zarządzania granicami.

Program jest spójny z dwiema Inicjatywami Przewodnimi Partnerstwa Wschodniego:

- z Programem zapobiegania, gotowości i reagowania na katastrofy naturalne i spowodowane działalnością człowieka w Regionie EISP - Wschód (PPRD East). PPRD East przyczyni się do pokoju, stabilności, bezpieczeństwa i dobrobytu w krajach Partnerstwa Wschodniego, włączając Ukrainę i Białoruś oraz ochrony środowiska, populacji, dziedzictwa kulturowego,

zasobów i infrastruktury regionu przez wzmocnienie odporności państw partnerskich, zapobieganie, gotowość i reagowanie na katastrofy naturalne i spowodowane działalnością człowieka;

- z działaniami podejmowanymi w ramach inicjatywy "zintegrowane zarządzanie granicami" ukierunkowanymi na ułatwienie przepływu osób i towarów przez granice w sześciu krajach Partnerstwa Wschodniego (PW) (włączając Ukrainę i Białoruś), z jednoczesnym zachowaniem bezpiecznych granic przez zwiększenie współpracy między agencjami, dwustronnej i wielostronnej współpracy pomiędzy państwami docelowymi, państwami członkowskimi UE i innymi międzynarodowymi interesariuszami.

Program jest spójny z innymi programami współpracy transgranicznej i programami międzynarodowymi INTERREG i EIS takimi jak:

- Polska-Rosja;
- Łotwa-Litwa-Białoruś;
- Węgry-Słowacja-Rumunia-Ukraina;
- Rumunia-Ukraina;
- Litwa-Polska;
- Polska-Słowacja;
- Region Morza Bałtyckiego;
- Europa Środkowa;
- DANUBE.

Program jest również spójny z PWT Partnerstwa Wschodniego Białoruś-Ukraina, który umożliwia współpracę transgraniczną przez zbliżanie różnych podmiotów, celem lepszego wykorzystania możliwości oferowanych przez wspólny rozwój obszarów transgranicznych.

Ponadto Program ma przyczynić się do realizacji celów i priorytetów Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB), w szczególności:

- CT Dziedzictwo i CT Bezpieczeństwo Programu przyczyni się do realizacji celu SUE RMB "Zwiększenie dobrobytu" (kultura, turystyka, zdrowie);
- CT Dostępność Programu przyczyni się do realizacji celu SUE RMB jakim jest "Rozwój połączeń w regionie" (transport).

Przewidziane jest również zapewnienie koordynacji między Programem a SUE RMB poprzez udział Narodowego Koordynatora SUE RMB w Polsce w posiedzeniach WKM Programu (jako obserwator bez prawa głosu).

Zapewniona jest również koordynacja i synergia Programu z Funduszem Bezpieczeństwa Wewnętrznego (FBW). Realizacja Programu powinna przyczynić się do osiągnięcia celów obu instrumentów stanowiących FBW (granice zewnętrzne i wizy oraz współpraca policyjna, zapobieganie i zwalczanie przestępczości oraz zarządzanie kryzysowe) poprzez finansowanie projektów w ramach priorytetu *3.2 Podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem* (CT Bezpieczeństwo) i obu priorytetów CT Granice - priorytet *4.1 Wsparcie efektywności granic i bezpieczeństwa*; priorytet *4.2 Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych*. W celu zapewnienia bezpośredniej koordynacji pomiędzy programem i działalnością FBW, uczestnictwo polskiego organu odpowiedzialnego za FBW (Ministerstwo Spraw Wewnętrznych Rzeczypospolitej Polskiej) w WKM Programu (jako obserwator bez prawa głosu) będzie możliwe.

Cele tematyczne i priorytety Programu są komplementarne z szerszymi priorytetami rozwojowymi trzech państw, których tereny należą do obszaru Programu. Program jest w pełni zgodny z następującymi strategiami narodowymi:

- *Strategia Rozwoju Kraju 2020* (Polska);
- *Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności”* (Polska);
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie* (Polska);
- *Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030* (Polska);
- *Strategia Zrównoważonego Rozwoju “Ukraina-2020”* (Ukraina);
- *Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego na okres do 2020 r.* (Ukraina);
- *Krajowa Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Republiki Białoruś na okres do 2030 r.* (Białoruś).

W Polsce priorytety Programu są spójne z programami operacyjnymi na lata 2014-2020 w szczególności z Programem Polski Wschodniej i regionalnymi programami operacyjnymi dla odpowiednich województw.

Strategia Rozwoju Kraju 2020 została przyjęta przez Radę Ministrów Rzeczypospolitej Polskiej 25 września 2012 r. Jest głównym dokumentem strategicznym w perspektywie średniookresowej opartym na scenariuszu zrównoważonego rozwoju. Określa ona zadania strategiczne dla Polski, kluczowe dla przyspieszenia procesu rozwoju w ciągu najbliższych kilku lat. Dokument ten określa trzy obszary strategiczne (sprawne i efektywne państwo, konkurencyjna gospodarka, spójność społeczna i terytorialna), na których powinny być skupione główne działania. Program wpisuje się w ww. obszary strategiczne ze szczególnym naciskiem na rozwój konkurencyjnej gospodarki i spójności terytorialnej.

Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności” przyjęta przez Radę Ministrów w 5 lutego 2013 r. została opracowana w latach 2011-2012 jako odpowiedź na kryzys finansowy. Jej głównym celem jest poprawa jakości życia mieszkańców Polski dzięki stabilnemu, wysokiemu wzrostowi gospodarczemu. Cel ten powinien zostać osiągnięty poprzez realizację trzech kierunków strategicznych: konkurencyjna i innowacyjna gospodarka, zrównoważony rozwój potencjału polskich regionów, skuteczność i efektywność państwa. Program kładzie nacisk przede wszystkim na równoważenie potencjału rozwoju polskich regionów, dążąc do poprawy dostępności komunikacyjnej oraz rozwoju regionalnego.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2010-2020: Regiony, Miasta, Obszary wiejskie - przyjęta przez Radę Ministrów 13 lipca 2010 r. Dokument ten wzmacnia rolę i wagę polityki regionalnej we wdrażaniu rozwoju przestrzennego. Zapewni on większe znaczenie konkretnych potrzeb i potencjałów poszczególnych obszarów Polski w politykach państwowych.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 (KPZK 2030) przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Dokument łączy zagadnienia rozwoju przestrzennego z rozwojem społeczno-gospodarczym i formułuje wymagania mające przywrócić porządek przestrzenny oraz poprawić rozwój przestrzenny w Polsce. Określa on politykę przestrzenną Polski na najbliższe dwadzieścia lat. Dokument odnosi się do obecnych i przyszłych wyzwań stojących przed Polską, tych gospodarczych, demograficznych, klimatycznych oraz związanych z infrastrukturą. W KPZK 2030 zakłada się, że bogactwo polskich regionów - obszarów miejskich i wiejskich - jest oparte na wykorzystaniu wewnętrznych zasobów terytorialnych takich jak dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe, potencjał gospodarczy i innowacje naukowe. KPZK 2030 proponuje działania zmierzające do przekształcenia polskiego systemu zagospodarowania przestrzennego w celu ułatwienia rozwoju każdego regionu i kraju w całości.

Strategia Zrównoważonego Rozwoju "Ukraina-2020" została zatwierdzona przez Prezydenta Ukrainy 12 stycznia 2015 r. Określa ona cele i wskaźniki dla ich realizacji, a także kierunki i priorytety rozwoju państwa. Celem strategii jest osiągnięcie europejskich standardów życia i godnego miejsca Ukrainy w świecie.

Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego na okres do 2020 r. została przyjęta przez Radę Ministrów Ukrainy 6 sierpnia 2014 r. Strategia definiuje szereg wyzwań, które obecnie wpływają na rozwój regionalny na Ukrainie. Głównym celem polityki regionalnej wyznaczonym w Strategii jest tworzenie warunków dla wzrostu konkurencyjności regionów, promowanie zrównoważonego i trwałego rozwoju, wprowadzenie zaawansowanych technologii, a także ułatwienie wysokiej produktywności i zatrudnienia mieszkańców.

Krajowa Strategia Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Republiki Białoruś na okres do 2030 została przyjęta przez Prezydium Rady Ministrów Republiki Białoruś 10 lutego 2015 r. Celem strategicznym zrównoważonego rozwoju Republiki Białoruś jest zapewnienie wysokich standardów życia mieszkańców i warunków dla harmonijnego rozwoju jednostkowego poprzez przejście do gospodarki o wysokiej wydajności opartej na wiedzy i innowacji przy równoczesnym zachowaniu przyjaznego środowiska dla przyszłych pokoleń.

Program został przygotowany i będzie realizowany we współpracy z regionami z jego obszaru, dzięki czemu zapewniona zostanie zgodność z celami i strategiami rozwoju regionów, w szczególności z następującymi dokumentami:

- *Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 (Polska)*
- *Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze (Polska);*
- *Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2014-2020 (z perspektywą do 2030) (Polska);*
- *Strategia Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014-2020 (Polska);*
- *Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020 (Polska);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Lwowskiego do roku 2015 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Wołyńskiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Regionalnego Obwodu Zakarpackiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Rówieńskiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Iwanofrankowskiego do roku 2020 (Ukraina);*
- *Strategia Rozwoju Obwodu Tarnopolskiego do roku 2015 (Ukraina);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Brzeskiego na lata 2011-2015 (Białoruś);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Grodzieńskiego na lata 2011-2015 (Białoruś);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Homelskiego na lata 2011-2015 (Białoruś);*
- *Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Mińskiego na lata 2011-2015 (Białoruś).*

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 została uchwalona przez Sejmik Województwa Podlaskiego w 2006 r. i zmieniona we wrześniu 2013 r. Województwo podlaskie jest nazywane "Bramą na Wschód". Zaktualizowany dokument kładzie większy nacisk interwencji publicznej na wzmacnianiu konkurencyjności regionu i odblokowaniu procesów wzrostowych poprzez pełniejsze wykorzystanie przewag konkurencyjnych i potencjałów rozwojowych (koncentrując uwagę na endogenicznych cechach terytorialnych zamiast egzogenicznych inwestycjach i transferach, w większym stopniu kładąc nacisk na szanse, a nie bariery dla rozwoju). Proponuje się w nim odejście od modelu odgórnie dystrybuowanych dotacji do modelu

wieloletnich, zdecentralizowanych polityk rozwojowych ukierunkowanych na wspieranie wszystkich regionów, bez względu na ich stopień zamożności, między innymi poprzez mobilizowanie lokalnych zasobów i środków tak, aby wykorzystały swoje specyficzne przewagi konkurencyjne bez nadmiernego uzależniania się od krajowych transferów i dotacji, a także odejście od rozproszonej interwencji do bardziej selektywnych (skoncentrowanych) inwestycji.

Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku – Innowacyjne Mazowsze przyjęta przez Sejmik Województwa Mazowieckiego 28 października 2013 r. jest określeniem właściwych dla regionu rozwiązań, a tym samym wskazaniem działań, które najlepiej mogą przygotować gospodarkę i społeczeństwo regionu do potrzeb i wyzwań przyszłości. Dokument stanowi odpowiedź na wyzwania, którym musi sprostać województwo, aby podnieść jakość życia, ograniczyć wykluczenie społeczne i bezrobocie, realizować politykę spójności terytorialnej oraz politykę inteligentnego i zrównoważonego rozwoju. Podstawowym celem Strategii jest spójność terytorialna zdefiniowana jako zmniejszanie dysproporcji w rozwoju województwa mazowieckiego i rosnącego znaczenia stołecznej Metropolii Warszawskiej w Europie, co z kolei ma przyczynić się do poprawy jakości życia mieszkańców.

Strategia Rozwoju Województwa Lubelskiego 2014-2020 (z perspektywą do 2030) zatwierdzona przez Sejmik Województwa 24 czerwca 2013 r. W dokumencie określono 7 Strategicznych Obszarów Interwencji (SOI). Program jest zgodny z trzecim SOI o nazwie "Obszary przygraniczne". Działania w ramach tego konkretnego obszaru priorytetowego są skierowane na:

- rozwój logistyki, infrastruktury przygranicznej, służb granicznych oraz infrastruktury społecznej;
- poprawę bezpieczeństwa;
- wsparcie zasobów ludzkich i przedsiębiorstw;
- otwarcie nowych i rozwój już istniejących przejść granicznych oraz tworzenie sezonowych przejść granicznych.

Strategia Współpracy Transgranicznej Województwa Lubelskiego, Obwodu Lwowskiego, Obwodu Wołyńskiego i Obwodu Brzeskiego na lata 2014-2020 zatwierdzona przez Sejmik Województwa 30 kwietnia 2014 r. Ogólnym celem Strategii jest zwiększenie konkurencyjności społeczno-gospodarczej obszaru przygranicznego poprzez skuteczne wykorzystanie potencjałów endogennych i łagodzenie ograniczeń funkcjonowania granicy zewnętrznej UE.

Strategia Rozwoju Województwa - Podkarpackie 2020 przyjęta przez Sejmik Województwa Podkarpackiego 26 sierpnia 2013 r. jest głównym dokumentem strategicznym określającym kierunki i priorytety rozwoju regionalnego. Jego głównym celem jest efektywne wykorzystanie zasobów wewnętrznych i zewnętrznych na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego jako sposobu na poprawę jakości życia mieszkańców regionu. Poniższe strategiczne obszary działań Strategii są zgodne z CT Programu:

- Konkurencyjna i innowacyjna gospodarka;
- Kapitał ludzki i społeczny ;
- Sieć osadnicza;
- Środowisko i energetyka.

Strategia Rozwoju Obwodu Lwowskiego do roku 2015 została przyjęta przez Radę Obwodu Lwowskiego 13 marca 2007 r. Głównym celem Strategii jest stworzenie możliwości dla mieszkańców, organizacji i przedsiębiorstw przez zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy Regionu.

Strategia Rozwoju Obwodu Wołyńskiego do roku 2020 jest głównym dokumentem do planowania rozwoju regionalnego w perspektywie długoterminowej. Strategia została uchwalona przez Radę

Obwodu Wołyńskiego 20 marca 2015 r. Strategia określa cele i zadania polityki regionalnej, a także narzędzia do rozwiązywania problemów społecznych oraz zwiększenie potencjału gospodarczego terytoriów, co spowoduje kompleksową poprawę standardów społecznych i jakości życia. Poniższe strategiczne obszary działań Strategii są zgodne z CT Programu:

- Transport i infrastruktura;
- Rozwój kapitału ludzkiego;
- Wspieranie projektów w dziedzinie kultury;
- Promowanie dostępu do wysokiej jakości usług zdrowotnych i zapewnienie zdrowia mieszkańców;
- Sprzyjanie turystyce.

Strategia Rozwoju Obwodu Zakarpackiego do roku 2020 została przyjęta przez Radę Obwodu Zakarpackiego 6 marca 2015 r.. Dokument przedstawia plan strategiczny rozwoju regionalnego, cele, zadania i priorytety rozwoju obwodu zakarpackiego dla wskazanego okresu w oparciu o priorytety krajowe.

Strategia Rozwoju Obwodu Rówieńskiego do roku 2020 przyjęta przez Radę Obwodu Rówieńskiego 18 grudnia 2014 r. Dokument opisuje cele strategiczne, priorytety i kierunki rozwoju regionu. Głównym celem Strategii jest poprawa warunków życia mieszkańców obwodu rówieńskiego drogą wdrażania zmian strukturalnych w gospodarce, zapewnienia zrównoważonego wzrostu gospodarczego i wysokiej jakości życia.

Strategia Rozwoju Obwodu Iwanofrankińskiego do roku 2020 została przyjęta przez Radę Obwodu Iwanofrankińskiego 17 października 2014 r. Określa ona cele regionu i proponuje drogi ich osiągnięcia jak również długoterminowe perspektywy z uwzględnieniem potrzeb przyszłych pokoleń. Kwestie stałego rozwoju zajmują bardzo ważne miejsce w Strategii i koncentrują się na gospodarczej i społecznej spójności obwodu iwanofrankińskiego.

Strategia Rozwoju Obwodu Tarnopolskiego do roku 2015 została przyjęta przez Radę Obwodu Tarnopolskiego 27 maja 2008 r. Strategia ma na celu przekształcenie obwodu tarnopolskiego w region o konkurencyjnej gospodarce, wysokim poziomie rozwoju zasobów ludzkich, produktywnym zatrudnieniu, efektywnym systemie usług społecznych i gospodarki mieszkaniowej, czystym środowisku i wysoko rozwiniętym obszarze turystycznym i rekreacyjnym.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Brzeskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Brzeskiego 16 września 2011 r. Opisuje on główne cele polityki rozwoju regionalnego, a mianowicie wzrost realnych dochodów i poprawę poziomu życia mieszkańców, wzrost standardów opieki zdrowotnej, kultury i jakości kształcenia, udoskonalenie struktury gospodarki na podstawie priorytetowego rozwoju produkcji wysoko-technologicznej i gospodarki oszczędzającej zasoby.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Grodzieńskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Grodzieńskiego 28 czerwca 2011 r. Przedstawia on główne cele regionalne, a mianowicie tworzenie warunków dla rozwoju potencjału ludzkiego na podstawie wzrostu realnych dochodów i poprawy poziomu życia ludności, podwyższenie standardów opieki zdrowotnej, kultury i jakości kształcenia, tworzenie korzystnych warunków dla realizacji inicjatyw przedsiębiorczych uczestników rynku.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Homelskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Homelskiego 26 lipca 2011 r. Opisuje on główne cele regionalne, a mianowicie tworzenie warunków dla rozwoju potencjału ludzkiego na podstawie wzrostu realnych

dochodów i poprawy poziomu życia ludności, wzrost standardu opieki zdrowotnej, kultury i jakości kształcenia, modernizację mechanizmów organizacyjnych i gospodarczych oraz instytucji, zwiększenie wydajności sektora rolnego, dalszy rozwój infrastruktury społecznej wsi.

Program Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Obwodu Mińskiego na lata 2011-2015 został przyjęty przez Radę Deputowanych Obwodu Mińskiego 10 czerwca 2011 r. Program opisuje główne cele regionalne, a mianowicie tworzenie lepszego życia, warunków pracy, zapewnienia harmonijnego połączenia interesów osobistych, interesów społeczeństwa i państwa, wzrost konkurencyjności rzeczywistego sektora gospodarki, rozwój potencjału ludzkiego, wzrost dobrobytu, wzmocnienie zdrowia mieszkańców, tworzenie warunków dla rozwoju konkurencyjnej, dynamicznej i wysoko-technologicznej gospodarki, zapewnienie zrównoważonego rozwoju gospodarczego obwodu mińskiego.

Ponieważ budżet Programu jest ograniczony i niewystarczający dla realizacji wszystkich wspólnych wyzwań i problemów z obszaru Programu, Program koncentruje się na najważniejszych z nich za pomocą osiągnięcia wybranych celów tematycznych odpowiadających zadaniom przewidzianych w Rozporządzeniu EIS i zmierzających do rozwiązywania wspólnych problemów w obszarze przygranicznym charakterystycznych dla obszaru Programu i uznanych za ważne dla państw uczestniczących w Programie. Program również powinien przyczynić się do rozwiązania tych problemów zgodnie z innymi programami i strategiami realizowanymi na obszarze Programu.

3.3 ZAGROŻENIA

Dla Programu przygotowana została analiza potencjalnych zagrożeń. Zagrożenia i ich przyczyny zostały opisane oraz zdefiniowano ich wpływ. Następnie dokonano oceny znaczenia każdego czynnika ryzyka. Zagrożenia zostały ocenione według ich prawdopodobieństwa i oddziaływania (w skali wysokie, średnie, niskie).

Opis i przyczyny rozpoznanych zagrożeń	Wpływ rozpoznanego zagrożenia	Ocena znaczenia rozpoznanego zagrożenia	Proponowane środki łagodzące
Wspólne zasady realizacji Programu nie mogą być uzgodnione przez kraje partnerskie z powodu różnych wizji współpracy transgranicznej	Program nie może być uruchomiony lub rozpoczyna się z poważnym opóźnieniem. Środki Programu nie są wydawane.	Niskie	Wspólne decyzje partnerów w zakresie celów Programu i mechanizmów jego wdrożenia. Regularne spotkania przedstawicieli krajów partnerskich
Niespójny system zarządzania i kontroli Programu wynikający z powołania nowych organów Programu wymaganych przez EIS	Wydatki projektów są weryfikowane błędnie. Istnieje ryzyko środków niekwalifikowalnych, w tym także oszustwa.	Niskie	Powierzenie nowych funkcji organom posiadającym doświadczenie w dziedzinie zarządzania współpracą transgraniczną/funduszami UE. Działania skierowane na podnoszenie kwalifikacji/szkolenia z wymogów EIS dla organów Programu. Podział zadań i obowiązków między krajami partnerskimi.
Brak porozumienia w sprawie wyboru projektów z powodu niezgodności z kryteriami	Wybór projektów o niskiej jakości i/lub ze słabym efektem transgranicznym. Opóźnienie w rozpoczęciu	Niskie	Wybór projektów zgodnie z kryteriami wyboru. Przygotowanie przez asesorów listy rankingowej jako podstawa

wyboru i wynikami oceny projektów.	realizacji projektów. Osiągnięcie celów Programu jest zagrożone.		do wyboru projektów.
Mała ilość projektów projektowych aplikuje o dofinansowanie ze względu na skomplikowane wymogi Programu i niewielkie zainteresowanie interesariuszy	Wybór projektów niskiej jakości. Odrzucenie dużej liczby projektów ze względu na kryteria formalne. Ograniczenie kręgu beneficjentów głównie do beneficjentów z poprzedniego programu.	Średnie	Prowadzenie kampanii informacyjnych i szkoleń dla zainteresowanych stron. Stosowanie uproszczonych i przyjaznych beneficjentom procedur dla ubiegania się o środki Programu.
Powolna i słaba jakościowo realizacja zakontraktowanych projektów z powodu skomplikowanych i nieadekwatnych procedur.	Projekty nie otrzymują środków zgodnie z planami ich działań. Projekty tracą płynność finansową i wstrzymują realizację. Projekty nie osiągają swoich celów.	Średnie	Przygotowanie prostych i przejrzystych procedur i dokumentów dotyczących sprawozdawczości i wnioskowania o wypłatę środków. Prowadzenie szkoleń /podwyższanie kwalifikacji beneficjentów i organów Programu.

Tabela 3. Ryzyka dla Programu

Na podstawie udokumentowanych przypadków i aktualizacji zidentyfikowanych zagrożeń oraz środków zarządzania ryzykiem, corocznie przeprowadzane będzie monitorowanie i ocena, które raportowane będą WKM wraz z opracowaniem raportu rocznego.

3.4 UWZGLĘDNIENIE KWESTII PRZEKROJOWYCH

Trwałość środowiska jest ważnym zagadnieniem przekrojowym w realizacji Programu. Powinna ona być widoczna na wszystkich etapach realizacji Programu, począwszy od oceny wniosków i wyboru po fazę realizacji projektów. Projekty z bezpośrednim negatywnym wpływem na środowisko nie będą finansowane w ramach Programu.

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko została przygotowana równoległe z przygotowaniem dokumentu Programu, aby umożliwić ocenę i uwzględnienie wpływu na środowisko podczas przygotowywania Programu.

Poszanowanie praw człowieka powinno być zapewnione w trakcie całej realizacji Programu, a wszystkie działania finansowane w ramach Programu muszą odzwierciedlać tę istotną kwestię. Równość płci dla kobiet i mężczyzn jest podstawowym prawem człowieka. Program powinien wspierać jednakowe prawa, możliwości i obowiązki we wszystkich dziedzinach życia społecznego. Program powinien eliminować poziomą i pionową dyskryminację kobiet i mężczyzn na rynku pracy, wspierać zmniejszanie dysproporcji pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi w zakresie dostępu do przedszkoli i promować większą niezależność kobiet z obszarów wiejskich, promować ich dostęp do usług zdrowotnych, edukacji, zatrudnienia i usług socjalnych. Powinno to być odzwierciedlone na wszystkich etapach realizacji Programu. Projekty z bezpośrednim negatywnym wpływem na równość kobiet i mężczyzn nie będą finansowane w ramach Programu.

RW stanowi, że każdy program powinien określać sposób uwzględnienia istotnej kwestii przekrojowej jaką jest HIV/AIDS. Program podczas całego okresu jego trwania powinien skupiać się na wzroście świadomości społeczeństwa w zakresie zdrowia. Program jest w stanie osiągnąć ten cel między innymi poprzez wspieranie rozwoju gospodarczego na swoim obszarze

kwalifikowalnym. Społeczeństwo bardziej gospodarczo rozwinięte ma większe skłonności do dbania o stan swojego zdrowia. Element ten powinien być uwzględniany na wszystkich etapach realizacji Programu. Projekty z negatywnym wpływem na wyżej wspomniane kwestie nie będą finansowane w ramach Programu.

Innym ważnym elementem, który powinien znaleźć odzwierciedlenie w trakcie przygotowania i okresie realizacji Programu jest demokracja. W celu wypełnienia idei demokracji konsultacje społeczne dokumentów projektu Programu zostały zorganizowane we wszystkich trzech krajach. Program na wszystkich jego etapach będzie promować ideę aktywnego uczestnictwa, przejrzystości, współpracy i odpowiedzialności wszelkich zainteresowanych stron.

4. STRUKTURY INSTYTUCJI PROGRAMOWYCH

Zgodnie z podstawą prawną Programu, przedstawiciele trzech uczestniczących państw podjęli decyzję o ustanowieniu następującej struktury na potrzeby wdrażania Programu, składającej się zarówno z elementów wspólnych, jak i struktur krajowych poszczególnych państw.

Funkcje zarządzania realizowane będą przez następujące instytucje:

- Wspólny Komitet Monitorujący (WKM);
- Instytucję Zarządzającą (IZ) mieszczącą się w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej;
- Instytucję Krajową (IK) w Polsce, mieszczącą się w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju;
- Instytucję Krajową w Białorusi, mieszczącą się w Ministerstwie Spraw Zagranicznych;
- Instytucję Krajową w Ukrainie, mieszczącą się w Ministerstwie Rozwoju Gospodarczego i Handlu;
- Wspólny Sekretariat Techniczny-Instytucję Pośredniczącą (WST-IP) działającą w ramach Centrum Projektów Europejskich w Polsce;
- Oddział w Brześciu – działający w ramach instytucji Transgraniczne Centrum Informacyjne w Brześciu;
- Oddział we Lwowie – działający w ramach instytucji Centrum Informacji, Wsparcia i Współpracy Transgranicznej 'Dobrosusidstvo'.

Funkcje kontrolne realizowane będą na następujących poziomach:

- Niezależni audytorzy, którzy będą wybierani przez beneficjentów projektów i którzy będą odpowiedzialni za weryfikację wydatków na poziomie projektu;
- Instytucja Zarządzająca /Wspólny Sekretariat Techniczny- Instytucja Pośrednicząca, które będą wspomagane przez Kontrolne Punkty Kontaktowe (KPK) w każdym kraju:
  - KPK w Polsce, działający w ramach Centrum Projektów Europejskich;
  - KPK w Białorusi, działający w ramach Krajowej Jednostki Koordynującej Program UE Tacis na Białorusi;
  - KPK w Ukrainie, działający w ramach Ministerstwa Finansów Ukrainy.

Funkcje audytowe realizowane będą przez następujące instytucje:

- Instytucję Audytową (IA) – Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów Rzeczypospolitej Polskiej;
- Grupę Audytorów (GA), składającą się z przedstawicieli następujących instytucji:
  - Ministerstwa Finansów ze strony polskiej;
  - Ministerstwa Finansów ze strony białoruskiej;
  - Izby Obrachunkowej ze strony ukraińskiej.

Szczegółowe zadania i obowiązki wskazanych wyżej organów Programu wskazane zostały w kolejnych rozdziałach WPO oraz w opisie systemu zarządzania i kontroli (OSZiK).

4.1. WSPÓLNY KOMITET MONITORUJĄCY (WKM)

WKM jest głównym organem decyzyjnym w ramach Programu. WKM odpowiada za jakość i efektywność realizacji Programu. Zostanie on powołany w przeciągu 3 miesięcy od daty przyjęcia Programu przez Komisję Europejską.

4.1.1. SKŁAD WKM

Skład WKM przedstawia się następująco:

STANOWISKO	INSTYTUCJA
Przewodniczący/a (bez prawa głosu)	Instytucja Zarządzająca (Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej)
Sekretarz (bez prawa głosu)	Wspólny Sekretariat Techniczny-Instytucja Pośrednicząca (Centrum Projektów Europejskich)
Polska (maksimum 7 członków z prawem głosu)	<p>Członkowie z prawem głosu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Instytucja Krajowa (Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju) 2. Ministerstwo Spraw Zagranicznych 3. Urząd Marszałkowski Województwa Podlaskiego 4. Urząd Marszałkowski Województwa Mazowieckiego 5. Urząd Marszałkowski Województwa Lubelskiego 6. Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego 7. Właściwe euroregiony, tj. Niemen, Puszcza Białowieska, Bug, Karpacki (jeden przedstawiciel dla wszystkich euroregionów, zmieniający się rotacyjnie). <p>Obserwatorzy bez prawa głosu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kontrolny Punkt Kontaktowy (Centrum Projektów Europejskich) 2. Instytucja Audytowa (Ministerstwo Finansów).
Białoruś (maksimum 8 członków z prawem głosu)	<p>Członkowie z prawem głosu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Instytucja Krajowa (Ministerstwo Spraw Zagranicznych) 2. Ministerstwo Gospodarki 3. Regionalny Komitet Wykonawczy w Brześciu 4. Regionalny Komitet Wykonawczy w Grodnie 5. Regionalny Komitet Wykonawczy w Mińsku 6. Regionalny Komitet Wykonawczy w Homlu 7. Komitet Wykonawczy Miasta Mińska 8. Właściwe euroregiony, tj. Niemen, Puszcza Białowieska, Bug (jeden przedstawiciel dla wszystkich euroregionów, zmieniający się rotacyjnie). <p>Obserwatorzy bez prawa głosu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kontrolny Punkt Kontaktowy (Krajowa Jednostka Koordynująca Program UE Tacis na Białorusi) 2. Ministerstwo Finansów
Ukraina (maksimum 9 członków z prawem	<p>Członkowie z prawem głosu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Instytucja Krajowa (Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego i Handlu) 2. Rządowe Biuro ds. Integracji Europejskiej

głosu)	<ol style="list-style-type: none"> 3. Ministerstwo Spraw Zagranicznych Ukrainy 4. Administracja Państwowa Obwodu Wołyńskiego 5. Administracja Państwowa Obwodu Lwowskiego 6. Administracja Państwowa Obwodu Zakarpackiego 7. Administracja Państwowa Obwodu Rówieńskiego 8. Administracja Państwowa Obwodu Tarnopolskiego 9. Administracja Państwowa Obwodu Iwanofrankowskiego <p>Obserwatorzy bez prawa głosu:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kontrolny Punkt Kontaktowy (Ministerstwo Finansów) 2. Właściwe euroregiony, tj. Bug i Karpaty (jeden przedstawiciel dla obu euroregionów, zmieniający się rotacyjnie).
Inni obserwatorzy bez prawa głosu:	Komisja Europejska

Tabela 4. Skład WKM.

Oprócz wyznaczonych przedstawicieli, aby zapewnić ścisłą współpracę różnych zainteresowanych stron i ekspertów w realizacji Programu, do udziału w spotkaniach JMC (jako obserwatorzy bez prawa głosu) mogą zostać zaproszeni inni uczestnicy, w zależności od spraw poruszanych przez WKM i po zatwierdzeniu przez przewodniczącego WKM. Wśród tych obserwatorów, w celu zapewnienia, że proces wdrażania Programu jest odpowiednio dostosowany do SUE RMB, a także, że jest zapewnione współdziałanie Programu z działaniami w ramach FBW UE, przedstawiciele polskiego koordynatora SUE RMB i instytucji odpowiedzialnej za FBW mogą być zapraszani na posiedzenia WKM.

4.1.2. ZADANIA WKM

WKM odpowiadać będzie za śledzenie procesu wdrażania Programu i postępów w realizacji jego priorytetów za pomocą obiektywnie weryfikowalnych wskaźników oraz przypisanych im wartości docelowych wskazanych w treści Programu (wskaźniki realizacji Programu, punkt 3.1.6). WKM analizować będzie wszelkie kwestie mające wpływ na proces wdrażania Programu.

WKM przysługiwać będzie prawo wydawania rekomendacji dla IZ w odniesieniu do wdrażania i oceny Programu. WKM monitorować będzie działania podejmowane w konsekwencji przyjmowanych przezeń rekomendacji.

WKM realizować będzie w szczególności następujące zadania:

- zatwierdzanie programu prac IZ oraz planu finansowego, włączając planowane wykorzystanie PT;
- monitorowanie realizacji programu prac i planu finansowego przez IZ;
- zatwierdzanie kryteriów wyboru projektów przeznaczonych do finansowania w ramach Programu;
- odpowiedzialność za procedurę oceny i wyboru projektów przeznaczonych do finansowania w ramach Programu;
- zatwierdzanie wszelkich propozycji zmian Programu;
- analizowanie wszelkich przekazywanych przez IZ raportów oraz, w razie konieczności, podejmowanie stosownych działań;
- analizowanie wszelkich kwestii spornych zgłaszanych przez IZ;
- analizowanie i zatwierdzanie sprawozdania rocznego, o którym mowa w art. 77 RW;
- analizowanie i zatwierdzanie rocznego planu monitorowania i oceny, o którym mowa w art. 78 RW;

- analizowanie i zatwierdzanie rocznych planów informacji i komunikacji, o których mowa w art. 79 RW.

4.1.3. FUNKCJONOWANIE WKM

Co do zasady, WKM podejmować będzie decyzje w drodze konsensusu. W uzasadnionych przypadkach, kiedy konsensusu nie da się osiągnąć pomimo przeprowadzenia konsultacji pomiędzy delegacjami uczestniczących państw, WKM podejmować może decyzje w drodze głosowania. Każde uczestniczące państwo dysponować będzie jednym głosem, niezależnie od liczby członków z prawem głosu w jego delegacji. Szczegółowe informacje na temat funkcjonowania WKM zostaną dokładnie opisane w Regulaminie WKM, który zostanie przyjęty jednomyślnie podczas pierwszego posiedzenia WKM.

Przewodniczącym WKM będzie przedstawiciel IZ. Przedstawiciel WST-IP pełnił będzie rolę sekretarza WKM.

Posiedzenia WKM odbywać się będą tak często, jak będzie to konieczne, nie rzadziej jednak niż raz do roku. Posiedzenia powinny być zwoływane przez IZ lub na uzasadniony wniosek ze strony któregoś z mianowanych członków WKM bądź KE. WKM może również podejmować decyzje w drodze procedury obiegowej z inicjatywy IZ bądź któregoś z uczestniczących państw. W przypadku wystąpienia jakichkolwiek niezgodności, każdy z członków będzie miał prawo żądać przedyskutowania danej decyzji podczas posiedzenia.

WST-IP odpowiedzialna będzie za funkcjonowanie sekretariatu oraz za organizację posiedzeń WKM. Po zakończeniu każdego posiedzenia sporządzany będzie protokół, który następnie przekazywany będzie wszystkim członkom celem zatwierdzenia. Ostateczna wersja protokołu przekazywana będzie każdemu członkowi i każdemu obserwatorowi.

IZ oraz IK udzielały będą wsparcia członkom WKM w zakresie pozyskiwania wiz.

4.2. INSTYTUCJA ZARZĄDZAJĄCA (IZ)

Rolę pełnić będzie Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej³.

IZ odpowiada w szczególności za zarządzanie Programem zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami oraz za zapewnienie, że decyzje WKM pozostają w zgodzie z obowiązującymi przepisami i regulacjami.

4.2.1. DESYGNACJA

Prace przygotowawcze dotyczące Programu rozpoczęły się wiosną 2013 r., kiedy to odbyło się pierwsze posiedzenie WKP a właściwe władze krajowe Rzeczypospolitej Polskiej, Białorusi oraz Ukrainy wspólnie zdecydowały o przygotowaniu i przekazaniu do KE programu współpracy transgranicznej w ramach EIS. Podczas tego samego posiedzenia zdecydowano też o powierzeniu Ministerstwu Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej funkcji IZ w ramach Programu.

---

³ Dawniej Ministerstwo Infrastruktury i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej.

Po przekazaniu WPO do KE, IZ przejdzie procedurę desygnacji. Opierała się ona będzie na opinii i raporcie przygotowanym przez niezależny organ audytowy, tj. IA. Audyt ten służyć będzie ocenie zgodności systemu zarządzania i kontroli, włączając w to rolę WST-IP, z kryteriami desygnacji wskazanymi w treści aneksu do RW. IA brać będzie pod uwagę, w stosownych przypadkach, kwestię tego, czy system zarządzania i kontroli w ramach Programu przypomina system stosowany w poprzednim okresie programowania, a także czy istnieją dowody na to, że funkcjonował on wówczas w sposób efektywny. IA będzie wykonywała swoje zadania w sposób zgodny z powszechnie przyjętymi, międzynarodowymi standardami dotyczącymi audytu.

Państwo członkowskie UE, w którym zlokalizowano IZ przekaże formalną decyzję dotyczącą desygnacji do Komisji tak szybko, jak to będzie możliwe po przyjęciu Programu przez Komisję. W przeciągu dwóch miesięcy od daty otrzymania formalnej decyzji, Komisja mieć będzie prawo zażądać przedstawienia raportu i opinii sporządzonych przez IA, a także opisu systemów zarządzania i kontroli – w szczególności w odniesieniu do kwestii dotyczących wyboru projektów. W przypadku, gdy Komisja nie będzie miała zamiaru wystąpić o przedstawienie tych dokumentów, jak najszybciej powiadomi ona o tym fakcie dane państwo członkowskie. W przypadku, gdy Komisja wystąpi o przedłożenie tych dokumentów, może ona przedstawić swoje spostrzeżenia w przeciągu dwóch miesięcy od daty otrzymania tych dokumentów, które poddane zostaną następnie weryfikacji z uwzględnieniem spostrzeżeń Komisji. W przypadku, gdy Komisja nie będzie miała jakichkolwiek wstępnych bądź dalszych spostrzeżeń, powiadomi ona o tym fakcie państwo członkowskie tak szybko, jak to będzie możliwe.

W przypadku gdy istniejące wyniki audytu i kontroli pokazują, że desygnowana instytucja nie spełnia już kryteriów, o których mowa w treści RW, państwo członkowskie, na odpowiednim poziomie, ustala – biorąc pod uwagę powagę problemu – niezbędne działania naprawcze oraz okres próbny, w którym takie działania naprawcze muszą zostać podjęte. W przypadku gdy desygnowana instytucja nie podejmie wymaganych działań naprawczych w trakcie okresu próbnego ustalonego przez państwo członkowskie, państwo to, na odpowiednim poziomie, kończy jej desygnację.

Dane państwo członkowskie niezwłocznie powiadamia Komisję o:

- objęciu wyznaczonej instytucji okresem próbnym, przedstawiając informacje o działaniach naprawczych i właściwym okresie próbnym, lub
- zakończeniu okresu próbnego w wyniku podjęcia działań naprawczych, lub
- zakończeniu desygnacji instytucji.

Powiadomienie dotyczące objęcia wyznaczonej instytucji okresem próbnym przez państwo członkowskie nie przerywa rozpatrywania wniosków o płatności.

Kiedy desygnacja IZ dobiegnie końca państwa uczestniczące wyznaczają nową instytucję lub podmiot w celu przejęcia funkcji IZ. Taki podmiot lub instytucja przechodzi procedurę wyznaczenia opisaną powyżej, o czym powiadamia się Komisję zgodnie z artykułem 25.4 RW. Wspomniana zmiana wymaga korekty Programu zgodnie z artykułem 6 RW.

Forma prawna decyzji dotyczącej desygnacji:

Rolę organu odpowiedzialnego za procedurę desygnacji pełnić będzie Minister Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej. Zadania związane z procedurą desygnacji prowadzone są przez wydział Departamentu ds. Certyfikacji i Desygnacji Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej podlegający Dyrektorowi Generalnemu w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju. Wydział jest samodzielny i funkcjonuje niezależnie od IZ.

Funkcję niezależnego organu audytowego, wydającego raport i opinię dotyczące oceny zgodności systemu zarządzania i kontroli z kryteriami desygnacji wskazanymi w treści Aneksu do RW sprawować będzie Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej, odpowiedzialny także za pełnienie funkcji IA.

Etapy i ramy czasowe procesu desygnacji:

- IZ przekazuje niezależnemu organowi audytowemu oświadczenie o gotowości poddania się procedurze desygnacji. Wraz z oświadczeniem o gotowości, IZ przekazuje niezależnemu organowi audytowemu oraz organowi odpowiedzialnemu za procedurę desygnacji OSZiK oraz inne istotne dokumenty;
- niezależny organ audytowy przeprowadza audyt i sporządza opinię i raport dotyczący oceny zgodności systemu zarządzania i kontroli z wymogami kryteriów desygnacji wskazanymi w treści Aneksu do RW. Opinia i raport przekazywane są do IZ oraz organu odpowiedzialnego za procedurę desygnacji;
- organ odpowiedzialny za desygnację wydaje decyzję w sprawie desygnacji IZ. Formalna decyzja o desygnacji wydawana jest przez organ odpowiedzialny za procedurę desygnacji w formie pisemnej, która przekazywana jest do IZ oraz KE.

Szacuje się że decyzja o wyznaczeniu IZ zostanie wydana w przeciągu około 10 miesięcy po zatwierdzeniu Programu przez Komisję.

4.2.2 STRUKTURA I ZADANIA IZ

Minister Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej pełni funkcje IZ.

Na potrzeby wdrażania Programu, IZ dzieli się na trzy niezależne pod względem funkcjonalnym jednostki: jednostka ds. operacyjnych, jednostka ds. finansowych i kontrolnych oraz jednostka ds. płatności. Jednostki te współpracują ze sobą w - realizacji przypisanych im zadań.

Urzędnikiem zatwierdzającym jest Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Inwestycji i Rozwoju bądź upoważniony dyrektor lub wicedyrektor Departamentu Certyfikacji i Desygnacji. WST-IP wspiera IZ w realizacji jej zadań.

Jednostka ds. operacyjnych

Wydzielona jednostka Departamentu Certyfikacji i Desygnacji Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju pełnić będzie rolę jednostki ds. operacyjnych. Jej obowiązki obejmują:

- wspieranie działań WKM;
- przekazywanie WKM informacji potrzebnych do wykonywania wyznaczonych zadań, wliczając w to w szczególności dane dotyczące postępów w osiąganiu przez Program oczekiwanych rezultatów i celów (przy wsparciu WST-IP);
- sporządzanie i przekazywanie do Komisji – po zatwierdzeniu przez WKM – rocznych i końcowych raportów operacyjnych;
- dzielenie się z WST-IP, IA, IK oraz beneficjentami informacjami istotnymi z punktu widzenia wykonywania nałożonych na te podmioty zadań bądź z punktu widzenia wdrażania projektów;
- utworzenie i obsługiwane systemu komputerowego pozwalającego na rejestrowanie i przechowywanie danych dotyczących każdego projektu koniecznych z punktu widzenia monitorowania, oceny, zarządzania finansami, kontroli i audytu, włączając w to dane dotyczące indywidualnych uczestników projektu, jeśli zasadne. System powinien w szczególności umożliwiać rejestrowanie i przechowywanie raportów technicznych i finansowych każdego projektu. System powinien dostarczać komplet niezbędnych danych na potrzeby sporządzania wniosków o płatność i sprawozdań rocznych, włączając dane na temat możliwych do odzyskania kwot, kwot odzyskanych oraz kwot obniżonych w następstwie anulowania całości bądź części

- wkładu w odniesieniu do projektu bądź Programu (we współpracy z jednostkami ds. finansowych i ds. płatności, WST-IP, KPK i IA);
- przeprowadzanie, w stosownych przypadkach, oceny oddziaływania na środowisko na poziomie Programu (przy wsparciu WST-IP);
  - wdrażanie planów informacji i komunikacji zgodnie z art. 79 RW (z pomocą WST-IP i Oddziałów);
  - wdrażanie planów monitorowania i oceny zgodnie z art. 78 RW (we współpracy z jednostkami ds. finansowych i ds. płatności);
  - sporządzanie i uruchamianie naborów wniosków (z pomocą WST-IP);
  - zarządzanie procedurami wyboru projektów, powoływanie Komisji Wyboru Projektów (KWP), przekazywanie głównemu beneficjentowi dokumentów określających warunki wsparcia dla każdego projektu, wliczając w to plan finansowy i termin realizacji (z pomocą WST-IP), a także przekazywanie rekomendacji KWP do WKM i KE (z pomocą WST-IP);
  - podpisywanie umów o dofinansowanie i serwisowych, następnie zaś, w razie konieczności, podpisywanie aneksów do zawartych umów (ze wsparciem WST-IP);
  - zarządzanie umowami i projektami budżetu PT IZ.

Jednostka/jednostki ds. finansów i kontroli

Wydzielona jednostka Departamentu Certyfikacji i Desygnacji Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju pełni rolę jednostki ds. finansów i kontroli. Obowiązki jednostki tej obejmują:

- kontrolowanie, czy usługi, dostawy lub roboty zostały wykonane, dostarczone lub zainstalowane, czy wydatki deklарowane przez beneficjentów zostały przez nich zapłacone oraz czy spełniają one mające zastosowanie przepisy prawa, zasady Programu oraz warunki wsparcia projektów zgodnie z wymogami art. 26 RW (we współpracy z WST-IP i KPK);
- zapewnienie, aby beneficjenci uczestniczący we wdrażaniu projektu prowadzili odrębny system księgowy lub stosowali odpowiedni kod księgowy dla wszystkich transakcji związanych z projektem;
- zastosowanie skutecznych i proporcjonalnych środków przeciwdziałania nadużyciom finansowym, uwzględniając zidentyfikowane zagrożenia;
- ustanowienie procedur zapewniających przechowywanie wszystkich dokumentów dotyczących wydatków i audytów wymaganych do zapewnienia właściwej ścieżki audytu zgodnie z wymaganiami art. 30 RW;
- sporządzenie deklaracji zarządczej i sprawozdania rocznego, o których mowa w art. 68 RW;
- sporządzanie i przedkładanie Komisji wniosków o zaliczki zgodnie z art. 60 RW;
- sporządzanie rocznych/końcowych sprawozdań finansowych w części dotyczącej finansów;
- uwzględnianie, podczas sporządzania i składania wniosków o płatność, wyników wszystkich audytów przeprowadzonych przez IA lub na jej odpowiedzialność;
- utrzymywanie w formie elektronicznej zapisów księgowych dotyczących wydatków zadeklarowanych do Komisji oraz płatności dokonanych na rzecz beneficjentów;
- prowadzenie ewidencji kwot podlegających odzyskaniu i kwot zmniejszonych po anulowaniu całości lub części dofinansowania;
- nakładanie korekt finansowych i prowadzenie działań następczych dotyczących odzyskiwania środków.

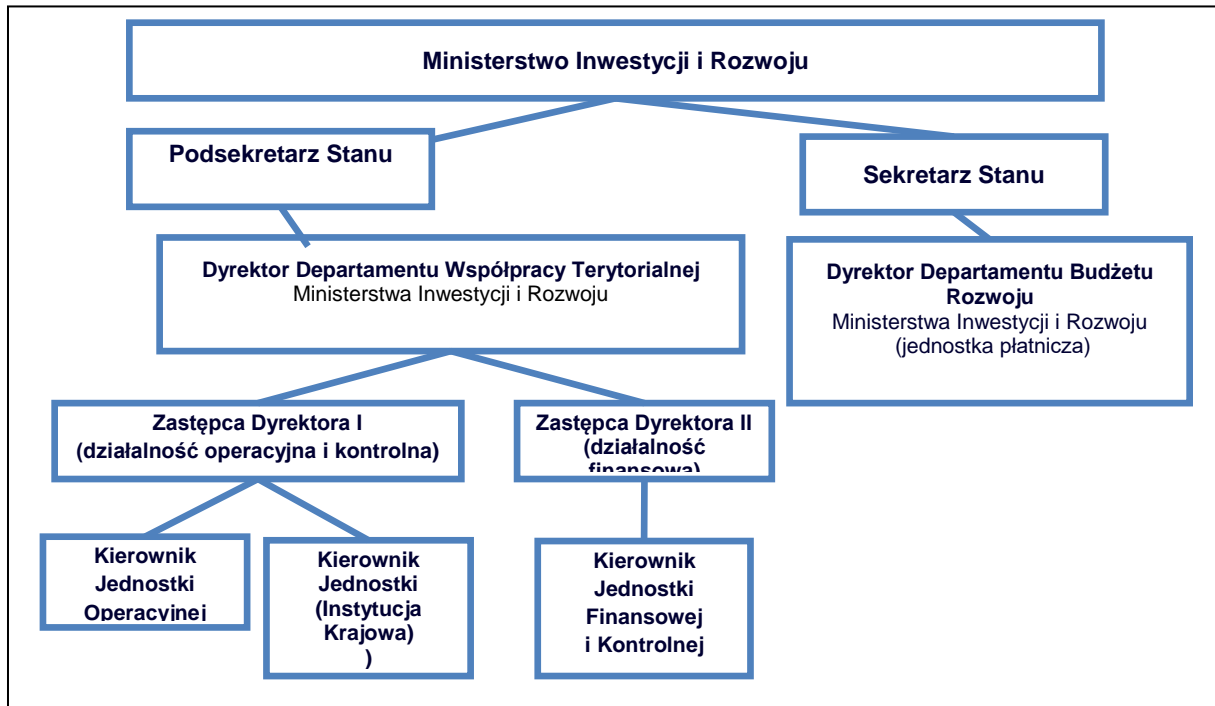
Jednostka płatnicza

Urzędnikiem księgowym jest główny księgowy Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej.

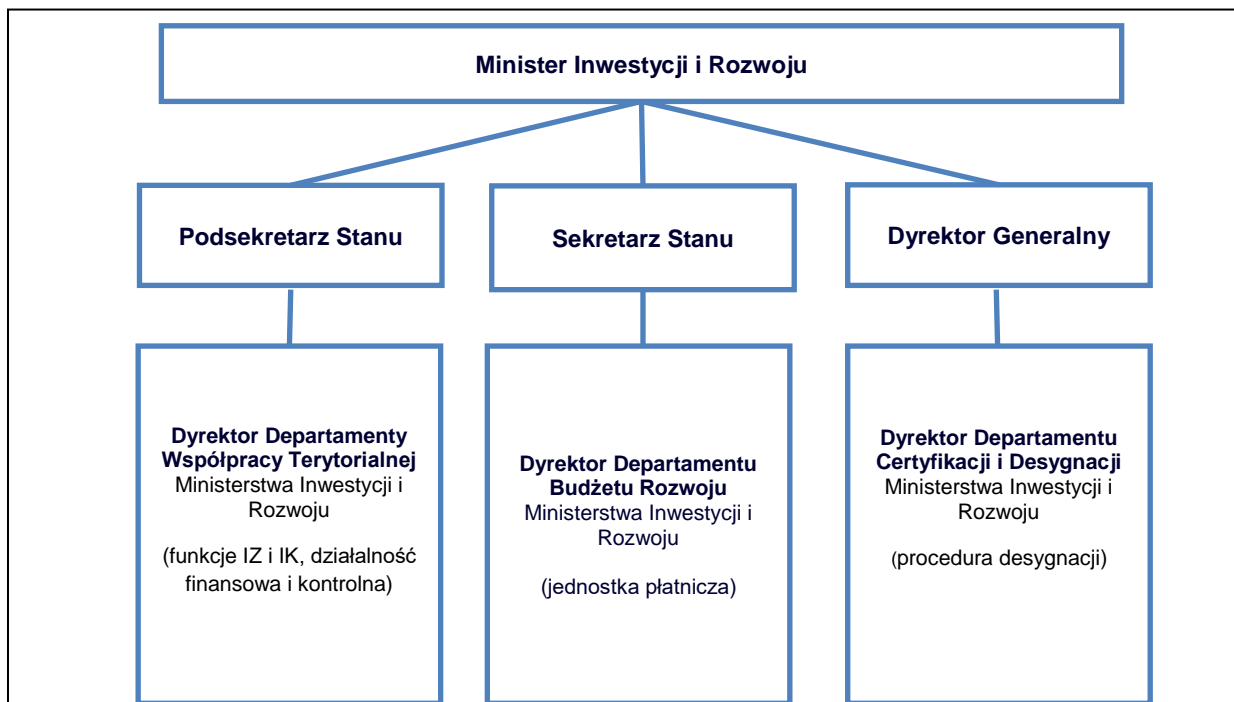
Wydzielona jednostka Departamentu Budżetu Rozwoju Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju pełni rolę jednostki płatniczej. Jej obowiązki obejmują:

- utworzenie i prowadzenie dla Programu wydzielonego rachunku bankowego;

- prowadzenie rachunkowości Programu (system rachunkowości musi być systemem wydzielonym i w pełni odrębnym i służyć wyłącznie do księgowania operacji związanych z Programem, dzięki czemu możliwe będzie prowadzenie monitorowania i analiz dla każdego CT, priorytetu i projektu);
- otrzymywanie płatności przekazywanych przez KE;
- dokonywanie płatności na rzecz beneficjentów i wykonawców.

Struktura IZ i IK

Wyciąg ze schematu organizacyjnego Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej w odniesieniu do EIS.

4.3. INSTYTUCJE KRAJOWE (IK)

IK współpracują z IZ w trakcie przygotowywania i wdrażania Programu oraz odpowiadają za koordynowanie procesu tworzenia Programu i jego wdrażania na podległym sobie obszarze w sferze zarządzania Programem, kontroli, audytu, nieprawidłowości i odzyskiwania środków.

Funkcję IK realizowały będą następujące instytucje:

- Na terenie Polski: niezależny pod względem funkcjonalnym wydział Departamentu Certyfikacji i Desygnacji Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju;
- Na terenie Białorusi: Ministerstwo Spraw Zagranicznych;
- Na terenie Ukrainy: Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego i Handlu.

IK wspierają IZ w ramach zarządzania Programem zgodnie z zasadą należytego zarządzania finansami. IK realizowały będą m. in. następujące zadania:

- utworzenie i efektywne funkcjonowanie systemu zarządzania i kontroli na poziomie krajowym;
- zapewnianie ogólnej koordynacji instytucji zaangażowanych na poziomie krajowym we wdrażanie Programu, w tym między innymi instytucji działających jako KPK oraz jako członkowie GA;
- reprezentowanie kraju w WKM.

Działania wspomagające realizowane przez IK w ramach zarządzania Programem obejmować mogą następujące czynności:

- udzielanie IZ wsparcia w zakresie przekazywania konkretnych krajowych danych dotyczących wdrażania Programu;
- udzielanie IZ wsparcia w zakresie przeprowadzania konsultacji dotyczących OOS na swoim obszarze (ze wsparciem właściwych instytucji);
- udzielanie IZ/WST-IP wsparcia w zakresie przeprowadzania oceny administracyjnej i kwalifikowalności (przekazywanie swoich opinii np. na temat kwalifikowalności danego wnioskodawcy/partnera, zgodności danego dokumentu z wymaganiami przepisów prawa krajowego itd.);
- wspomaganie procesu tworzenia oddziałów na swoich terytoriach, np. poprzez przekazywanie niezbędnych informacji dotyczących instytucji mogącej pełnić rolę gospodarza oddziału bądź przejąć jego funkcję, a także poprzez udzielanie innych form wsparcia, jeśli takowe będą potrzebne i zostaną uzgodnione;
- udzielanie IZ/WST-IP wsparcia w zakresie pokonywania potencjalnych trudności i wyzwań w trakcie wdrażania projektów w poszczególnych krajach, udzielanie IZ wsparcia w zakresie prewencji, wykrywania i eliminowania nieprawidłowości, wliczając w to nadużycie finansowe oraz odzyskiwanie należności wraz z odsetkami zgodnie z postanowieniami art. 74 RW na podległym sobie obszarze. IK niezwłocznie powiadamiać będą IZ oraz Komisję o tego rodzaju nieprawidłowościach i będą informować je na temat postępów w zakresie związanych z tym postępowań administracyjnych i prawnych. Zakres odpowiedzialności państw uczestniczących z tytułu środków nienależnie wypłaconych na rzecz beneficjenta wskazany został w art. 74 RW.

Wsparcie udzielane IZ przez IK w zakresie prewencji, wykrywania i eliminowania nieprawidłowości oraz odzyskiwania należności na ich obszarze obejmować mogą następujące działania:

- prewencja: uczestnictwo w procesie opracowywania wytycznych dotyczących kwalifikowalności wydatków dla beneficjentów projektów, itd.;
- wykrywanie: samodzielna weryfikacja zarządzania i/lub wsparcie weryfikacji zarządzania IZ/WST-IP, samodzielna weryfikacja wydatków bądź wsparcie weryfikacji wydatków prowadzonej przez IZ (funkcja KPK),
- działania naprawcze: wspieranie IZ w ramach wdrażania działań naprawczych w odniesieniu do stwierdzonych nieprawidłowości;

- niezwłoczne zgłaszanie IZ wszelkich nieprawidłowości;
- zdefiniowanie, wspólnie z IZ, skutecznych i proporcjonalnych środków przeciwdziałania nadużyciom, które mają być wdrożone na ich obszarze;
- udzielanie IZ wsparcia w zakresie odzyskiwania płatności od beneficjentów projektów (podmiotów prywatnych i publicznych) działających na ich obszarze, a także innych form wsparcia, jeśli takowe będą potrzebne i zostaną uzgodnione.

W przypadku IK działających na terytorium Białorusi i Ukrainy, warunki dotyczące odpowiedzialności z tytułu kwot nienależnie wypłaconych beneficjentom działającym w ramach białoruskiej i ukraińskiej części Programu – w sytuacji, gdy odzyskanie tych kwot okaże się niemożliwe – a także mechanizmy odzyskiwania tego rodzaju kwot, ustalone zostaną w umowach finansowych pomiędzy Rządem Republiki Białorusi oraz Rządem Ukrainy a KE.

4.4. WSPÓLNY SEKRETARIAT TECHNICZNY - INSTYTUCJA POŚREDNICZĄCA (WST-IP)

W celu realizacji praktycznej części wdrażania Programu IZ utworzyła WST-IP. WST-IP udzielać będzie wsparcia IZ, WKM oraz, w stosownych przypadkach, IA w realizacji przypisanych im funkcji. W szczególności, WST-IP będzie informować potencjalnych beneficjentów o możliwościach uzyskania finansowania w ramach Programu i udzielać będzie pomocy beneficjentom w trakcie realizacji projektów.

WST-IP znajdują się w Warszawie i funkcjonować będzie w ramach państwowej jednostki budżetowej Centrum Projektów Europejskich (CPE). Odpowiednie umowy pomiędzy IZ i WST-IP zostaną zawarte w formie pisemnej.

WST-IP będzie funkcjonować w odrębnym wydziale CPE, który będzie niezależny funkcjonalnie od wydziału, zaangażowanego jako polski KPK.

WST-IP zatrudni ekspertów z Polski, Ukrainy i Białorusi. Kształt struktury wewnętrznej WST-IP wskazany zostanie w treści OSZiK. Funkcje zarządzania operacyjnego i zarządzania finansami realizowane będą oddzielnie w ramach struktur wewnątrz WST-IP.

Koszty funkcjonowania WST-IP pokrywane będą z budżetu PT Programu.

WST-IP odpowiedzialna będzie za realizację następujących zadań:

1. Udzielanie wsparcia w organizacji naborów wniosków:

- przygotowywanie, we współpracy z IZ, wzorów dokumentów dla beneficjentów w ramach Programu (wytycznych, podręczników, instrukcji do wiążących dokumentów);
- ogłaszanie naborów wniosków;
- otrzymywanie i rejestracja wniosków aplikacyjnych;
- przeprowadzanie i koordynowanie oceny administracyjnej, kwalifikowalności oraz jakości wniosków aplikacyjnych;
- zawieranie umów z niezależnymi ekspertami zewnętrznymi w celu przeprowadzania oceny wniosków oraz organizowanie, w razie konieczności, spotkań z udziałem ekspertów;
- przygotowywanie listy rankingowej;
- informowanie wnioskodawców o wynikach oceny złożonych przez nich wniosków.

2. Udzielanie wsparcia strukturom zarządzającym Programem (WKM, IK, KPK, GA, itd.), włączając następujące działania:

- przygotowywanie niezbędnych materiałów, dokumentów, opinii ekspertów oraz udzielanie innego wsparcia na potrzeby organizacji spotkań struktur zarządzających Programem;
- sporządzanie zaproszeń, protokołów oraz innych dokumentów z odbytych posiedzeń;
- udzielanie IZ/WKM wsparcia w zakresie realizacji procedur obiegowych zgodnie z Regulaminem WKM.

3. Udzielanie wsparcia wnioskodawcom i beneficjentom, włączając następujące działania:

- przekazywanie wszelkich informacji dotyczących zasad aplikowania o dofinansowanie z UE, kwalifikowalności wydatków, formularzy aplikacyjnych, procedur dofinansowania projektów, udzielania pomocy i wsparcia na każdym etapie wdrażania projektu;
- organizowanie niezbędnych szkoleń, forów poszukiwania partnerów, warsztatów, itd.

4. Działania w zakresie informacji i promocji Programu, w tym:

- publikowanie i rozpowszechnianie ulotek i innych materiałów informacyjnych służących promocji Programu;
- organizowanie konferencji i seminariów adresowanych do wnioskodawców i beneficjentów;
- organizowanie szkoleń i warsztatów dla beneficjentów;
- prowadzenie i aktualizowanie strony internetowej Programu;
- rozpowszechnianie publikacji;
- współpraca z mediami w zakresie informowania o możliwościach uzyskania pomocy w ramach Programu;
- przygotowywanie rocznego planu informacji i komunikacji w ramach Programu wraz z szacunkowym budżetem, a także przekazywanie ww. planu do IZ;
- zapewnienie, aby beneficjenci spełniali wymogi Programu w odniesieniu do promocji (korzystanie z loga Programu, flagi UE oraz podawanie informacji na temat współfinansowania w ramach EIS w przygotowywanych publikacjach oraz w trakcie konferencji i innego rodzaju spotkań, itd.).

5. Działania komunikacyjne i informacyjne oraz udzielanie IZ pomocy w zakresie zarządzania projektami oraz monitorowania wdrażania projektów, włączając udzielanie beneficjentom wsparcia m. in. w zakresie:

- współpraca z IZ w ramach procesu wdrażania i korzystania z elektronicznego systemu mającego na celu gromadzenie i przetwarzanie danych finansowych i statystycznych dotyczących Programu i projektów;
- przygotowywanie analiz, wykazów i raportów bieżących, a także raportów rocznych i końcowego na temat realizacji Programu i przekazywanie ich do IZ;
- przygotowywanie, zarządzanie i monitorowanie umów serwisowych z oddziałami (we współpracy z jednostkami IZ do spraw finansów i płatności);
- monitorowanie budżetu PT (np. umów WST-IP z usługodawcami, wykorzystania środków, relokacji, itd.);
- we współpracy z jednostką płatniczą, przygotowywanie projektów umów o dofinansowanie, przekazywanie ich IZ do podpisu i wysyłanie ich w imieniu IZ do głównych beneficjentów w celu podpisania, a także, w razie potrzeby, przygotowywanie aneksów do zawartych umów;
- udzielanie wsparcia GA, przeprowadzanie weryfikacji formalnej i finansowej na podstawie odpowiednich list kontrolnych raportów pośrednich i końcowych otrzymywanych od beneficjentów, a także przekazywanie zweryfikowanych raportów jednostce płatniczej IZ;
- weryfikacja wniosków o płatność oraz przekazywanie ich jednostce płatniczej;
- przeprowadzanie kontroli na miejscu zgodnie z wymogami art. 26 RW oraz wizyt monitorujących zgodnie z wymogami art. 78 RW;
- weryfikacja proponowanych przez beneficjentów wiodących zmian w projektach (zarówno drobnych jak i znaczących);
- współpraca z organizacjami, instytucjami i sieciami w zakresie istotnym z punktu widzenia realizacji celów Programu;
- informowanie IZ o wykrytych nieprawidłowościach.

6. Przechowywanie wszystkich dokumentów dotyczących realizacji projektów i Programu, w szczególności dokumentów dotyczących wydatków i kontroli wymaganych do zapewnienia właściwej ścieżki audytu.

4.5. ODDZIAŁY I ICH FUNKCJE

Na mocy decyzji podjętych przez państwa uczestniczące utworzono trzy Oddziały na terenie krajów partnerskich w celu udzielenia WST-IP wsparcia w realizacji jej zadań:

1. Oddział w Rzeszowie (Polska) – działający w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego;
2. Oddział w Brześciu (Białoruś) – działający w ramach instytucji o nazwie „Transgraniczne Centrum Informacyjne w Brześciu”;
3. Oddział we Lwowie (Ukraina) – działający w ramach Centrum Informacji, Wsparcia i Współpracy Transgranicznej „Dobrosusidstvo”.

Ich rola może obejmować między innymi:

- wdrażanie planu informacji i komunikacji;
- udzielanie wsparcia w zakresie organizacji spotkań WKM i innych ważnych dla Programu wydarzeń;
- gromadzenie danych w celu poprawienia jakości monitorowania projektów;
- inne zadania wspierające IZ i WST-IP w bieżącej realizacji Programu,
- udzielanie wsparcia IK i KPK w Polsce na Białorusi i Ukrainie w realizowanych przez nie zadaniach.

Oddziałom nie mogą w żadnym przypadku być powierzone zadania obejmujące sprawowanie władzy publicznej lub korzystanie z uznaniowych uprawnień w odniesieniu do projektów. Odpowiednie ustalenia dotyczące współpracy między IZ i Oddziałami zostaną w sposób formalny zawarte na piśmie (umowa serwisowa) w oparciu o postanowienia *Praktycznego przewodnika po procedurach udzielania zamówień publicznych i dotacji na potrzeby działań zewnętrznych Unii Europejskiej (PRAG)* w wersji mającej zastosowanie w momencie przyjęcia WPO przez KE. Umowa serwisowa zostanie zawarta z zastosowaniem procedury negocjacyjnej z udziałem jednej oferty, w przypadku, gdy z powodów technicznych, umowa może być zawarta tylko z danym wykonawcą usługi.

W ramach każdego Oddziału zatrudnionych będzie nie więcej niż 3 ekspertów (przy czym maksymalna liczba pełnych etatów nie może przekroczyć 2). Minimalne niezbędne kwalifikacje dla ekspertów Oddziałów zostaną wskazane w treści SIWZ umowy.

4.6. INSTYTUCJA AUDYTOWA (IA)

IA zapewnia prowadzenie audytów systemu zarządzania i kontroli Programu, na podstawie stosownej próby projektów oraz rocznych sprawozdań finansowych Programu.

Funkcję IA sprawuje Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej (GIKS). Rolę GIKS pełni Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Finansów. GIKS wykonuje swoje zadania za pośrednictwem Departamentu Ochrony Interesów Finansowych Unii Europejskiej Ministerstwa Finansów (Departament DO) oraz 16 urzędów kontroli skarbowej.

Zgodnie z wymaganiami art. 32(4) RW, IA pozostaje niezależna od IZ oraz od KPK. Funkcje IA, IZ oraz KPK realizowane są przez odrębne, niezależne od siebie organy.

Wszystkie organy audytowe pozostają w każdych okolicznościach w pełni niezależne w ramach realizowanych zadań audytowych w stosunku do IZ, KPK oraz WST-IP, a także do innych organów zaangażowanych we wdrażanie Programu. Fakt ten zostanie w sposób wyraźny zaznaczony w Regulaminie GA.

Każde z państw uczestniczących w Programie wskazało minimalne kwalifikacje i zakres doświadczeń wymagany od członków GA wybranych przez to państwo, a także od audytorów realizujących obowiązki w zakresie audytu. Każda z wyżej wymienionych osób musi posiadać kwalifikacje w zakresie prowadzenia audytów.

IA w szczególności:

- zapewnia prowadzenie audytów systemu zarządzania i kontroli, na podstawie stosownej próby projektów oraz rocznych sprawozdań finansowych Programu;
- w przypadku audytów przeprowadzanych przez podmiot inny niż IA, zapewnia takiemu podmiotowi niezbędną niezależność funkcjonalną;
- zapewnia, aby czynności audytowe prowadzone były zgodnie z uznanymi międzynarodowo standardami audytu;
- w ciągu dziewięciu miesięcy od podpisania pierwszej umowy finansowej zgodnie z art. 8(2) RW przedkłada Komisji strategię audytu na potrzeby przeprowadzania audytów. Strategia audytu określa metodę kontroli rocznych sprawozdań finansowych i projektów, metodę doboru próby do audytów projektów oraz plan audytów na bieżący rok obrotowy i dwa następne lata obrotowe. Strategia audytu jest aktualizowana corocznie począwszy od 2017 r. do 2024 r. W przypadku gdy wspólny system zarządzania i kontroli ma zastosowanie do więcej niż jednego programu, dla programów tych można przygotować jedną strategię audytu. Uaktualnioną strategię audytu przedkłada się Komisji wraz z rocznym sprawozdaniem z Programu;
- sporządza, w sposób zgodny z art. 68 RW, opinię pokontrolną na temat sprawozdań finansowych za poprzedni rok obrotowy, a także roczne sprawozdanie z audytu.

4.7. GRUPA AUDYTORÓW (GA)

Członkowie GA udzielać będą wsparcia IA w zakresie oceny krajowej części systemu oraz w trakcie przeprowadzania kontroli na próbie wydatków w ramach projektu. GA wspomaga też IA w zakresie opracowania strategii audytu Programu – bądź to poprzez jej wspólne przygotowywanie bądź też poprzez zatwierdzenie Strategii przygotowanej przez IA.

W skład GA wchodzi przedstawiciel każdego z uczestniczących państw. GA powinna zostać powołana w przeciągu trzech miesięcy od daty desygnacji IZ. GA ustala swój własny Regulamin. Przewodniczącym GA będzie przedstawiciel IA.

W skład GA wchodzi wyznaczeni pracownicy służby cywilnej reprezentujący następujące instytucje i stanowiska:

1. Polska: Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej (Ministerstwo Finansów, Departament Ochrony Interesów Finansowych UE).
2. Białoruś: Ministerstwo Finansów.
3. Ukraina: Izba Obrachunkowa.

Podczas posiedzeń GA omawiane będą następujące zagadnienia dotyczące przeprowadzania audytów:

- Strategia audytu (łącznie z metodą próbkowania, metodologią audytów rocznych sprawozdań finansowych oraz projektów, itd.);
- opinia pokontrolna nt. sprawozdań finansowych za poprzedni rok obrotowy;

- roczne sprawozdanie z audytu;
- inne istotne zagadnienia poruszane przez danego członka(-ów) GA.

4.8. KONTROLNE PUNKTY KONTAKTOWE (KPK)

KPK tworzone są w każdym z państw uczestniczących w celu udzielania wsparcia IZ w zakresie weryfikacji wydatków deklarowanych przez beneficjentów.

Każdy z krajów uczestniczących ustanowił KPK (zgodnie z postanowieniami art. 4(4)(f) i art. 32 RW). Funkcję KPK realizowały będą następujące instytucje:

1. Na terenie Polski – Centrum Projektów Europejskich (KPK będzie ustanowiony jako odrębny wydział w CPE i będzie funkcjonować niezależnie od wydziału pełniącego rolę WST-IP).
2. Na terenie Białorusi – Krajowa Jednostka Koordynująca Program UE Tacis na Białorusi.
3. Na terenie Ukrainy – Ministerstwo Finansów Ukrainy.

KPK realizowały będą następujące zadania:

Polska:

Zadania KPK mogą obejmować:

- Sprawowanie nadzoru nad weryfikacją wydatków na poziomie projektu, poprzez:
  - ustalanie kryteriów, jakie będą musieli spełniać audytorzy angażowani przez beneficjentów;
  - zatwierdzanie niezależnych audytorów angażowanych przez beneficjentów;
  - na wniosek IZ – przeprowadzanie kontroli jakości działań audytorów (we współpracy z innymi właściwymi instytucjami) w przypadku jakichkolwiek podejrzeń co do tego, że dany audytor może nie wykonywać pracy w sposób rzetelny;
  - udzielanie wsparcia WST-IP/IZ w zakresie przeprowadzania szkoleń dla audytorów zaangażowanych przez beneficjentów;
- Udzielanie wyjaśnień IK/WST-IP/IZ w odniesieniu do przepisów krajowych (dotyczących zamówień publicznych, podatku VAT, prawa pracy itd.) we współpracy z właściwymi organami władzy publicznej;
- Przygotowania treści *Wytycznych w zakresie weryfikacji wydatków* ze wsparciem WST-IP/IZ
- Udzielanie wsparcia na prośbę WST-IP/IZ w zakresie przeprowadzania kontroli na miejscu w projektach, zgodnie z zapisami art. 32(2) RW na terytorium kraju.
- Zapewnienie realizacji uchwał i decyzji WKM których realizacja wchodzi w zakres kompetencji KPK i wspieranie IZ w realizacji tych uchwał lub decyzji, których realizacja wchodzi w zakres kompetencji IZ

Ukraina:

- Sprawowanie nadzoru nad weryfikacją wydatków na poziomie projektu poprzez:
  - dokonywanie wstępnego wyboru niezależnych audytorów, łącznie z organizacją naboru na oferty audytorów, kontrole jakości wypełniania przez audytorów wymogów (we współpracy z Izbą Audytorów) oraz utworzenie otwartej, szerokiej listy niezależnych audytorów, którzy będą wybierani przez beneficjentów do weryfikacji wydatków w ramach projektów, a także wprowadzanie zmian na tej liście (dodawanie lub usuwanie audytorów);
  - zatwierdzanie niezależnych audytorów angażowanych przez beneficjentów;
  - na wniosek IZ – przeprowadzanie kontroli jakości działań audytorów (we współpracy z innymi właściwymi instytucjami) w przypadku jakichkolwiek podejrzeń co do tego, że dany audytor może nie wykonywać pracy w sposób rzetelny;

- udzielanie wsparcia WST-IP/IZ w zakresie przeprowadzania szkoleń dla audytorów zaangażowanych przez beneficjentów;
- Udzielanie wyjaśnień IK/WST-IP/IZ w odniesieniu do przepisów krajowych (dotyczących zamówień publicznych, podatku VAT, prawa pracy itd.) we współpracy z właściwymi organami władzy publicznej;
- Udzielanie odpowiedzi na ewentualne prośby o wyjaśnienia składane przez WST-IP/IZ w celu nadania właściwego biegu wnioskom o płatność;
- Udzielanie wsparcia IK w ramach procedur odzyskiwania należności;
- Udzielanie wsparcia WST-IP/IZ w zakresie przygotowania treści *Wytycznych w zakresie weryfikacji wydatków*;
- Udzielanie wsparcia WST-IP/IZ w zakresie przeprowadzania kontroli na miejscu poszczególnych projektów zgodnie z zapisami art. 32(2) RW na terytorium kraju.

Białoruś:

Zadania KPK:

- Koordynowanie procesu opracowywania kryteriów tworzenia list firm audytowych, z usług których powinni korzystać białoruscy partnerzy w celu weryfikacji wydatków w ramach projektów w sposób zgodny z wymogami oraz RW (wspólnie z Ministerstwem Finansów i innymi właściwymi podmiotami);
- Koordynowanie opracowania i zatwierdzenia listy firm audytowych z uwzględnieniem opracowanych wcześniej kryteriów (wspólnie z Ministerstwem Finansów i innymi właściwymi podmiotami), przekazywanie listy firm audytowych IZ oraz IK, a także zapewnienie, aby lista ta była stale aktualizowana w trakcie realizacji Programu;
- Inicjowanie, na wniosek IZ bądź IK, procesu weryfikacji zgodności z wymogami działań realizowanych w projektach lub Programie, w razie potrzeby łącznie z weryfikacją realizacji projektu na miejscu, a także zapewnienie, aby odpowiednie wyjaśnienia przekazywane były IZ bądź IK;
- Na wniosek IZ – przygotowywanie wyjaśnień dotyczących stosowania przepisów ustawodawstwa krajowego odnośnie wdrażania międzynarodowych projektów PT, a także wyjaśnień dotyczących stosowania RW;
- Terminowe powiadamianie IZ bądź też IK o wszelkich pojawiających się bądź potencjalnych wyzwaniach i trudnościach dotyczących realizacji projektów przez partnerów białoruskich;
- Pomoc w organizacji szkoleń dla przedstawicieli firm audytowych z listy firm audytowych;
- Udział w posiedzeniach WKM;
- Udzielanie wsparcia WST-IP/IZ w zakresie przygotowania treści *Wytycznych w zakresie weryfikacji wydatków*;
- Udzielanie wsparcia IK w procedurach odzyskiwania należności.

Koszty funkcjonowania KPK pokrywane będą z budżetu PT Programu.

4.9. NIEZALEŻNI AUDYTORZY

Wydatki zadeklarowane przez beneficjenta w załączeniu do wniosku o płatność powinny być sprawdzone przez audytora niezależnego od beneficjenta i niezależnego od IZ/WST-IP. Audytor powinien sprawdzić czy koszty zadeklarowane przez beneficjenta i przychody z projektu są rzeczywiste, prawidłowo ujęte i kwalifikowalne zgodnie z umową.

Niezależni audytorzy uprawnieni do kontroli wydatków projektu będą wybierani albo przez beneficjenta i później zatwierdzani przez KPK (w przypadku polskich beneficjentów) albo wybrani przez beneficjenta z listy zatwierdzonej przez właściwy KPK (w przypadku białoruskich i ukraińskich beneficjentów). Niezależni audytorzy powinni działać zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie odnośnie weryfikacji wydatków oraz z procedurami Programu dotyczącymi kontroli.

5. WDRAŻANIE PROGRAMU

5.1. OGÓLNY OPIS SYSTEMU ZARZĄDZANIA I KONTROLI NAD PROGRAMEM (OSZIK)

W niniejszym rozdziale opisane zostały struktury i procedury dotyczące realizacji Programu, a także zasadnicze zadania i obowiązki poszczególnych instytucji Programu. Szczegółowe informacje można znaleźć w pełnej wersji OSZIK.

5.1.1. INSTYTUCJE PROGRAMOWE I ICH PODSTAWOWE FUNKCJE

Instytucje programowe zostały ustanowione na trzech różnych poziomach wskazanych w RW:

- poziom zarządzania;
- poziomemu audytu;
- poziom kontroli.

Struktura poziomu zarządzania obejmuje:

Wspólny Komitet Monitorujący (WKM)

WKM to główny organ odpowiedzialny za jakość i efektywność realizacji Programu. Zgodnie z art. 21 RW, w ciągu trzech miesięcy od daty przyjęcia Programu przez Komisję państwa uczestniczące powołują WKM. Skład i główne zadania WKM są zgodne z treścią zapisów art. 22, 23 i 24 RW i opisane zostały w punkcie 4.1 WPO.

Instytucja Zarządzająca (IZ)

Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju Rzeczypospolitej Polskiej zostało wyznaczone przez państwa uczestniczące do pełnienia funkcji IZ. Zadania IZ są zgodne z treścią zapisów art. 26 RW i opisane zostały w punkcie 4.2 WPO.

Instytucje Krajowe (IK)

Każde państwo uczestniczące wyznaczyło organ, który pełnić będzie w ramach Programu funkcję IK. Funkcję IK realizowały będą następujące instytucje:

- Na terenie Polski: niezależny pod względem funkcjonalnym wydział Departamentu Certyfikacji i Desygnacji Ministerstwa Inwestycji i Rozwoju;
- Na terenie Białorusi: Ministerstwo Spraw Zagranicznych;
- Na terenie Ukrainy: Ministerstwo Rozwoju Gospodarczego i Handlu.

IK i ich obowiązki są zgodne z treścią zapisów art. 31 RW i opisane zostały w punkcie 4.3 WPO.

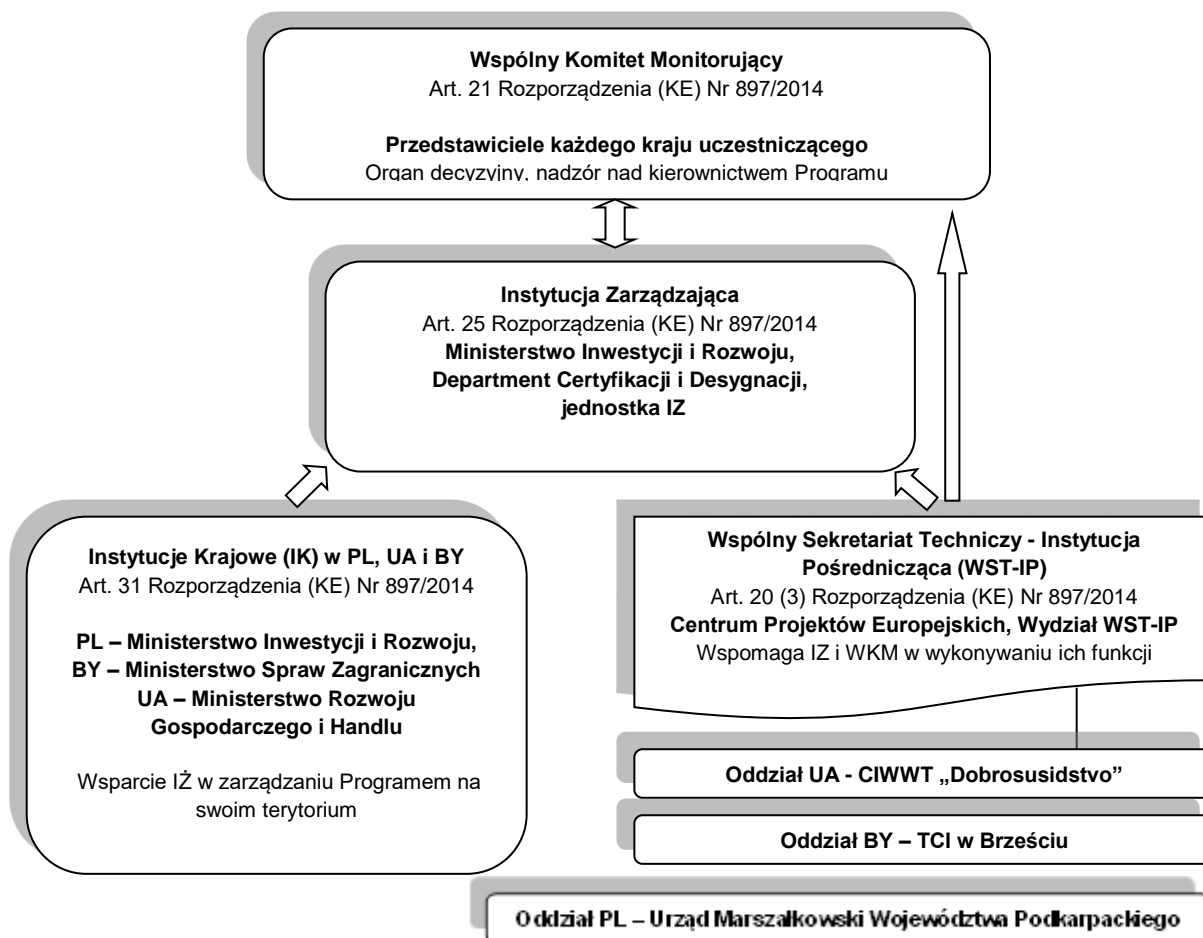
Wspólny Sekretariat Techniczny - Instytucja Pośrednicząca (WST-IP) i Oddziały

W celu bieżącego wdrażania Programu, IZ powołała do życia WST-IP działającą w ramach państwowej jednostki budżetowej Centrum Projektów Europejskich. Na mocy decyzji podjętych przez państwa uczestniczące, utworzono trzy Oddziały na terenie państw partnerskich w celu udzielenia WST-IP wsparcia w ramach realizacji jej funkcji:

1. Oddział w Rzeszowie (Polska) – działający w ramach Urzędu Marszałkowskiego Województwa Podkarpackiego.
2. Oddział w Brześciu (Białoruś) – działający w ramach instytucji Transgraniczne Centrum Informacyjne w Brześciu.
3. Oddział we Lwowie (Ukraina) – działający w ramach instytucji Centrum Informacji, Wsparcia i Współpracy Transgranicznej 'Dobrosusidstvo'.

Zadania WST-IP oraz Oddziałów są zgodne z treścią zapisów art. 20(3) i 27 RW i opisane zostały w punkcie 4.4 i 4.5 WPO.

Schemat 5.1. Struktura zarządzania Programem

Struktura poziomego audytu obejmuje:

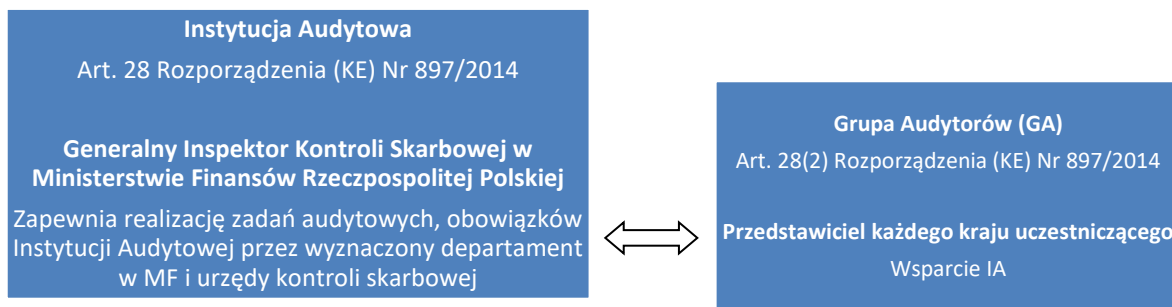
Instytucja Audytowa (IA) i Grupa Audytorów (GA)

Funkcje IA opisane w art. 32 RW realizowane będą przez Generalnego Inspektora Kontroli Skarbowej w Ministerstwie Finansów Rzeczypospolitej Polskiej.

Wsparcia IA udzielać będzie GA składająca się z przedstawicieli każdego uczestniczącego w Programie państwa. W skład GA wchodzi wyznaczeni pracownicy służby cywilnej reprezentujący następujące instytucje i stanowiska:

1. Polska: Generalny Inspektor Kontroli Skarbowej (Ministerstwo Finansów, Departament Ochrony Interesów Finansowych UE).
2. Białoruś: Ministerstwo Finansów.
3. Ukraina: Izba Obrachunkowa.

Zadania IA i GA są zgodne z treścią zapisów art. 28 RW i opisane zostały w punkcie 4.6 i 4.7 WPO.

Schemat 5.2 Struktura audytu Programu

Struktura poziomu kontroli obejmuje:

Niezależni audytorzy

Wydatki na poziomie projektu są weryfikowane przez niezależnych audytorów. W przypadku Ukrainy i Białorusi audytorzy będą wybierani przez beneficjenta z listy audytorów zatwierdzonych przez właściwy KPK. W przypadku Polski, audytorzy będą wybierani przez beneficjenta i zatwierdzani przez odpowiedni KPK.

Funkcje niezależnych audytorów są zgodne z treścią zapisów art. 32.1 RW i przedstawione zostały w pkt. 4.9 WPO. Niezależni audytorzy powinni działać zgodnie z zapisami umowy o dofinansowanie odnośnie weryfikacji wydatków oraz z procedurami Programu dotyczącymi kontroli.

Instytucja Zarządzająca i Wspólny Sekretariat Techniczny - Instytucja Pośrednicząca

Zgodnie z zapisami art. 26.5 (a) RW, IZ jest odpowiedzialna za zarządzanie finansami i kontrolę Programu. Funkcje IZ odpowiadają przedstawionym w art. 26.5 (a) i 26.6 RW i są określone w punkcie 4.2.2 WPO. Na podstawie art. 20.3 RW, część zadań IZ może być wykonywana przez WST-IP, WST-IP ponosi wówczas za nie odpowiedzialność. Zadania WST-IP są określone w punkcie 4.4 WPO.

Zgodnie z zapisami art. 32.2 RW, w celu przeprowadzenia weryfikacji na całym obszarze Programu, IZ może być wspierana przez KPK. W tym celu, każde z państw uczestniczących wyznaczyło instytucję, która będzie działała jako KPK na jego terytorium. Następujące instytucje będą pełniły role KPK:

1. W Polsce – Centrum Projektów Europejskich.
2. W Białorusi – Krajowa Jednostka Koordynująca Program UE Tacis na Białorusi.
3. W Ukrainie – Ministerstwo Finansów Ukrainy.

Funkcje KPK odpowiadają określonym w art. 32.2 RW i są opisane w punkcie 4.8 WPO.

Kontrolne Punkty Kontaktowe (KPK)

Art. 4.d (vi) i Art. 32(2) Rozporządzenia (KE) nr 897/2014

**PL – Centrum Projektów Europejskich,
Wydział KPK**

BY – KJK TACIS

UA – Ministerstwo Finansów

Wspiera IZ w działaniach kontrolnych na swoim terenie

Wspólny Sekretariat Techniczny -
Instytucja Pośrednicząca (WST-IP)
Art. 20 (3) Rozporządzenia (KE) nr
897/2014

**Centrum Projektów Europejskich,
Wydział WST-IP**

Wspiera IZ w realizacji właściwych
funkcji na wniosek IZ.

Schemat 5.3. Struktura kontroli Programu

Ustalenia zapewniające niezależność między organami

IA pozostaje niezależna od IZ oraz od KPK zgodnie z wymogami art. 32(4) RW. Funkcje IA, IZ oraz KPK realizowane są przez odrębne i niezależne od siebie organy władzy publicznej. Wszystkie organy ds. audytu pozostają w każdych okolicznościach w pełni niezależne w ramach realizowanych zadań audytowych w stosunku do IZ, KPK oraz WST-IP, a także do innych organów zaangażowanych w realizację Programu.

Rozdzielenie funkcji w obrębie organów Programu

Zasada rozdzielenia funkcji, o której mowa w art. 30 RW musi być uwzględniona w trakcie decydowania o podziale zadań między poszczególnymi jednostkami działającymi w ramach organów Programu.

5.1.2. PROCEDURY WDRAŻANIA PROGRAMU

5.1.2.1. Procedury wyboru i zatwierdzania projektów

Otwarte nabory wniosków⁴

Nabory wniosków będą ogłaszane przez WST-IP po odbyciu konsultacji z IZ i po podjęciu przez WKM decyzji zatwierdzającej dokumentację pakietu aplikacyjnego. Zależnie od decyzji WKM, nabory wniosków mogą być ograniczone do określonego/określonych celu/-ów tematycznego/-ych (spośród czterech CT Programu) bądź też mogą dotyczyć wszystkich czterech CT. Zgodnie z decyzją WKM, duże projekty infrastrukturalne (DPI, więcej – patrz opis poniżej) wybierane będą wyłącznie w drodze procedury bezpośredniej (zgodnie z art. 41 RW). W związku z powyższym, wartość komponentów infrastrukturalnych w projektach wybieranych w otwartych naborach nie może przekroczyć kwoty 2,5 miliona euro. Ogłoszenie o otwartych naborach wniosków publikowane będzie na stronie internetowej Programu, na stronie internetowej EuropeAid, a także w prasie wydawanej na obszarze Programu. Planuje się uruchomienie co najmniej trzech naborów wniosków w ramach Programu. Wnioskodawcy będą mogli korzystać z elektronicznego systemu składania wniosków.

Ocena i wybór projektów

Zgodnie z art. 24 RW, ogólną odpowiedzialność za ocenę i wybór projektów ponosi WKM. WKM może powołać Komisję Wybierającą Projekty (KWP), która odpowiedzialna będzie bezpośrednio przed WKM. W przypadku takiej decyzji, KWP ponosiła będzie odpowiedzialność za ocenę złożonych wniosków. KWP będzie prowadziła działania zgodnie z postanowieniami swojego Regulaminu

⁴ Możliwe jest także organizowanie naborów wniosków w trybie ograniczonym (dla wnioskodawców spełniających określone kryteria, wybranych na podstawie tzw. koncepcji wniosku i umieszczonych na specjalnej liście) – jeśli WKM podejmie stosowną decyzję w tej sprawie.

przygotowanego wspólnie przez państwa uczestniczące i podlegającego zatwierdzeniu przez WKM. Regulamin powinien określać wybór członków KWP (jakie kryteria powinny być spełnione, nominacja, wybór itd). Skład KWP podlega zatwierdzeniu przez WKM. KWP powinna składać się z następujących stanowisk: przewodniczący (bez prawa głosu), sekretarz (bez prawa głosu), członkowie posiadający prawo głosu oraz obserwatorzy (bez prawa głosu). Wszyscy członkowie KWP, jak również wszyscy zewnętrzni eksperci dokonujący oceny projektów, powinni być bezstronni i nie pozostawać w konflikcie interesu, wszyscy zobowiązani będą także do podpisania Oświadczenia o bezstronności i poufności.

Procedury wyboru projektów zapewniają przestrzeganie zasad przejrzystości, równego traktowania, zakazu dyskryminacji, obiektywizmu i uczciwej konkurencji. W celu przestrzegania tych zasad:

- a) projekty są wybierane i dofinansowywane na podstawie ogłoszonych wcześniej kryteriów wyboru i dofinansowania zdefiniowanych w siatce oceny. Kryteria te pozwalają na ocenę możliwości wnioskodawcy w zakresie realizacji proponowanego projektu. Kryteria dofinansowania są wykorzystywane do oceny jakości proponowanych projektów w odniesieniu do wyznaczonych celów i priorytetów (uczciwa konkurencja, przejrzystość, obiektywizm);
- b) dofinansowanie podlega zasadom publikacji ex ante i ex post (przejrzystość);
- c) wnioskodawcy są pisemnie informowani o wynikach oceny. W przypadku odrzucenia wniosku o dofinansowanie IZ przekazuje informacje na temat przyczyn odrzucenia wniosku, z odniesieniem do kryteriów wyboru i przyznania dofinansowania, których wniosek nie spełnił (przejrzystość);
- d) takie same zasady i warunki obowiązują wszystkich wnioskodawców (równe traktowanie, brak dyskryminacji).

Cały proces oceny projektów koordynowany będzie przez WST-IP (pod nadzorem IZ), która prowadzić będzie działania w oparciu o Regulamin KWP. Dodatkowo, cały proces oceny projektów opisany zostanie w Podręczniku oceny.

Proces oceny złożonych wniosków obejmował będzie następujące działania⁵:

- **Ocena administracyjna i kwalifikowalności** – przeprowadzana przez pracowników WST-IP, działających w charakterze wewnętrznych asesora pod nadzorem IZ. Ocena administracyjna i kwalifikowalności dokonywana będzie w zgodzie z kryteriami opisanymi w siatce oceny wchodzącej w skład zatwierdzonych przez WKM Wytycznych dla wnioskodawców. Podczas tej oceny sprawdzane będzie czy wniosek spełnia kryteria administracyjne i czy wnioskodawca, jego partnerzy, projekt oraz koszty są kwalifikowalne z punktu widzenia Programu oraz naboru wniosków.
- **Ocena jakości** – każdy projekt musi zostać poddany ocenie przez jednego wewnętrznego asesora (będącego pracownikiem WST-IP) oraz jednego asesora zewnętrznego. Ocena jakości przeprowadzana będzie w zgodzie z kryteriami wskazanymi w siatce oceny będącej częścią zatwierdzonych przez WKM Wytycznych dla wnioskodawców. Obowiązki asesora oraz zasady oceny projektów opisane będą w Regulaminie KWP oraz w Podręczniku oceny.

Proces oceny rozpoczyna się wraz z otrzymaniem wniosków przez WST-IP, kończy się zaś wraz z zatwierdzeniem przez WKM listy rankingowej złożonych wniosków.

W celu uzyskania jak największych efektów działań transgranicznych z możliwych synergii i spójności z projektami i programami finansowanymi w ramach innych polityk UE, jak również w celu uniknięcia powielania, KE otrzyma listę projektów rekomendowanych do wyboru przez KWP, by móc

---

⁵ W przypadku ograniczonego naboru wniosków opisane procedury oceny mają zastosowanie do oceny pełnych formularzy wniosków. Ocena koncepcji może być uproszczona – jeśli WKM podejmie stosowną decyzję w tej sprawie.

przeprowadzić konsultacje z poszczególnymi dyrekcjami generalnymi i delegacjami UE. Ta wewnętrzna konsultacja w ramach KE będzie prowadzona w okresie między datą wysłania przez WST-IP dokumentów na spotkanie WKM i datą tego spotkania (nie mniej niż 10 dni roboczych).

Procedura odwoławcza opisana zostanie w sposób szczegółowy w Podręczniku oceny oraz w Wytycznych dla wnioskodawców. Wnioskodawcy będą mieć możliwość odwoływania się do IZ od podjętych decyzji dotyczących wyniku zarówno oceny administracyjnej i kwalifikowalności, jak i oceny jakości.

Duże projekty infrastrukturalne (DPI)⁶

W następstwie decyzji WKP przyjęta została lista DPI, które mają być wsparte w Programie w drodze procedury bezpośredniej. WKP utworzył także „listę rezerwową” DPI, dla których wsparcie będzie mogło zostać udzielone w przypadku, gdy któryś DPI z „listy głównej” nie zostanie zaakceptowany przez KE, wnioskodawca postanowi odstąpić od realizacji swojego DPI bądź też, gdy nie będzie w stanie przedłożyć dokumentacji niezbędnej do podpisania umowy o dofinansowanie.

Lista wszystkich DPI zaproponowanych do wyboru bez zaproszenia do składania wniosków stanowi Załącznik 1 do WPO. Po przyjęciu WPO, KE nie będzie brała pod uwagę żadnych kolejnych DPI wyłonionych w procedurze bezpośredniej.

Projekty proponowane do wyboru bez zaproszenia do składania wniosków są zatwierdzane przez Komisję w ramach dwuetapowej procedury obejmującej złożenie streszczenia projektu, a następnie pełnego wniosku projektowego. Na każdym etapie Komisja powiadamia IZ o swojej decyzji w terminie dwóch miesięcy od daty złożenia dokumentu. W razie konieczności termin ten może zostać przedłużony. Jeśli Komisja odrzuca proponowany projekt, powiadamia IZ o przyczynach swojej decyzji (art. 41.4 RW).

Małe projekty (PMB)

Zgodnie z decyzją WKP, kwota 5,2 mln euro z budżetu Programu w ramach CT Dziedzictwo (*Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego*) przeznaczona zostanie na wsparcie dla tak zwanych „projektów z małym budżetem” (PMB).

IZ odpowiada za sprawowanie ogólnego zarządu nad realizacją PMB. Po podjęciu w tym zakresie decyzji przez WKM, WST-IP ponosiła będzie bezpośrednią odpowiedzialność za ogłaszanie naboru(-ów) wniosków na PMB w ramach obu priorytetów CT Dziedzictwo. Podobnie jak w przypadku projektów regularnych (zwykłych), WST-IP odpowiedzialna będzie za bieżące zarządzanie i wdrażanie PMB.

PMB są projektami, dla których wysokość udzielonego dofinansowania musi mieścić się w następujących granicach:

- kwota minimalna: 20 000 EUR
- kwota maksymalna: 60 000 EUR

Całkowity czas realizacji PMB nie może przekraczać 12 miesięcy. Koszty inwestycyjne (roboty, dostawy) nie mogą przekraczać 20% wartości dofinansowania przyznanego dla PMB. Do PMB zastosowanie będzie mieć taki sam system odzyskiwania należności jak w przypadku zwykłych projektów.

---

⁶ Zgodnie z art. 2(p) RW, DPI oznaczają projekty obejmujące wszystkie roboty, działania lub usługi, które mają spełniać niepodzielną funkcję o konkretnym charakterze i jasno określonych celach będących przedmiotem wspólnego zainteresowania, aby realizować inwestycje przynoszące skutki i korzyści o charakterze transgranicznym i w przypadku których część budżetu wynosząca co najmniej 2,5 mln EUR jest przeznaczona na nabywanie infrastruktury.

Postanowienia regulaminu Programu dotyczące przygotowywania naborów wniosków, oceny i wyboru projektów, zawierania umów, a także postanowienia dotyczące kwalifikowalności, obowiązków i zadań instytucji występujących w roli wnioskodawców i beneficjentów będą miały zastosowanie także do wdrażania PMB, aczkolwiek w ramach tych procesów wprowadzone zostaną pewne uproszczenia i ograniczenia.

5.1.2.2. Beneficjenci i procedury dotyczące umów o dofinansowanie

Beneficjent i projekt

Zgodnie z art. 45 RW, w projektach występować muszą beneficjenci z obszaru Rzeczypospolitej Polskiej oraz przynajmniej jednego z państw partnerskich uczestniczących w Programie. Ostateczna decyzja dotycząca wszystkich kryteriów kwalifikowalności podjęta zostanie przez WKM, zgodnie z art. 45 RW. W ramach każdego projektu wyznaczany jest jeden beneficjent wiodący, który reprezentuje partnerstwo. Wszyscy beneficjenci aktywnie współpracują w zakresie opracowywania i wdrażania projektów.

Korzystając z dokumentów aplikacyjnych do konkretnego naboru wniosków, beneficjenci będą wspólnie przygotowywać i składać propozycje projektów do IZ za pośrednictwem WST- IP. Projekty mogą otrzymać dofinansowanie z Programu pod warunkiem spełnienia wszystkich następujących warunków:

- Mają wyraźne oddziaływanie transgraniczne i korzyści opisane w Dokumencie Programowym oraz zapewniają wartość dodaną dla strategii i programów Unii;
- będą wdrażane w obszarze objętym Programem (częściowe wdrażanie poza obszarem realizacji Programu może także być dopuszczalne zgodnie z art. 39(2) RW);
- należą do jednej z poniższych kategorii:
  - **projekty zintegrowane**, w których beneficjent realizuje na swoim terytorium część działań projektu;
  - **projekty symetryczne**, w których podobne działania są prowadzone równolegle w krajach uczestniczących;
  - **projekty obejmujące jeden kraj**, które realizowane są głównie lub wyłącznie w jednym kraju uczestniczącym, lecz na korzyść wszystkich lub niektórych krajów uczestniczących i w przypadku których zidentyfikowane są transgraniczne oddziaływanie i korzyści.

Zgodnie z art. 47(3) RW, osiągnięcie zysku w ramach projektu nie może być ani celem ani skutkiem dofinansowania.

Procedury dotyczące umów o dofinansowanie

Po akceptacji przez WKM decyzji dotyczącej zatwierdzenia projektów rekomendowanych do dofinansowania, WST-IP przygotowuje umowę wraz z wszystkimi niezbędnymi załącznikami, a IZ zawiera umowę o dofinansowanie z beneficjentem wiodącym każdego z projektów, korzystając przy tym ze standardowego wzoru umowy zatwierdzonego przez WKM dla danego naboru wniosków.

Procedury modyfikowania umów o dofinansowanie

Żadne zmiany w treści umowy nie mogą skutkować zmianą warunków udzielenia dofinansowania obowiązujących w momencie zawarcia danej umowy. Zmiany nie mogą pozostawać w sprzeczności z zasadą równego traktowania projektów. Znaczące zmiany w treści umowy wprowadzane będą w formie aneksu. Aneks musi zostać podpisany przez strony umowy.

5.1.2.3. Procedury zarządzania i kontroli finansowej

Przepływy pieniężne

Płatności KE na rzecz Programu dokonywane są zgodnie z postanowieniami art. 59 i 60 RW. IZ realizuje płatności na rzecz beneficjenta wiodącego na podstawie podpisanej umowy. Beneficjenci wiodący w ramach poszczególnych projektów zobowiązani będą zapewnić współfinansowanie w wysokości co najmniej 10% całkowitych kwalifikowalnych kosztów projektu. Współfinansowanie jest dzielone między beneficjentów.

Beneficjenci wiodący przygotowują raporty z postępu składające się z części finansowej i operacyjnej oraz wnioski o płatność w odniesieniu do całego projektu. Sprawozdania finansowe zawierają certyfikaty weryfikacji wydatków wszystkich partnerów. Beneficjenci wiodący mogą wnioskować o dodatkowe płatności zaliczkowe oraz o dokonanie ostatecznej płatności na warunkach wskazanych w umowie. Raporty z postępu oraz wnioski o płatność przekazywane są do WST-IP. Postanowienia dotyczące szczegółowego procesu weryfikacji zawarte zostaną w treści Wytycznych weryfikacji wydatków, opracowanych przez IZ/WST-IP w ścisłej współpracy z KPK.

IZ dokonuje płatności na rzecz beneficjenta wiodącego w euro, zgodnie z postanowieniami umowy o dofinansowanie. Wydatki poniesione w walucie innej niż euro powinny być przeliczane na euro z wykorzystaniem stosowanego przez Komisję miesięcznego kursu księgowego wymiany z miesiąca, w którym wydatki te zostały poniesione, zgodnie z art. 67 RW.

Monitorowanie, ocena, kontrola i ścieżka audytu

WKM i IZ są organami odpowiedzialnymi za monitorowanie i ocenę realizacji Programu. Realizują one te zadania odnosząc się do wskaźników i celów określonych w treści Programu (punkt 3.1.6) przy wykorzystaniu elektronicznych baz danych, w których gromadzone są niezbędne do monitorowania i oceny dane dotyczące wdrażania. Zobowiązania beneficjentów dotyczące sporządzania raportów nt. operacyjnego i finansowego postępu w realizacji projektu zostaną określone w umowie.

Indykatory plan monitorowania i oceny jest ujęty w WPO (punkt 5.6) dla całego okresu realizacji Programu i realizowany będzie przez IZ zgodnie z wytycznymi i metodyką oceny Komisji. Poza bieżącym monitorowaniem, IZ przeprowadzała będzie monitorowanie Programu i projektów zorientowane na wyniki. Komisja może w dowolnym czasie przeprowadzić ocenę lub monitorowanie całego Programu lub jego części. Rezultaty takich działań, które zostaną przekazane WKM i IZ, mogą prowadzić do wprowadzenia korekt w treści Programu.

Audyt i kontrola

W trakcie realizacji Programu przeprowadzane będą następujące czynności w obszarze kontroli i audytu:

RODZAJ KONTROLI/AUDYTU:	ORGANY PRZEPROWADZAJĄCE KONTROLĘ/AUDYT:
Weryfikacja wydatków projektu	Niezależni audytorzy działający w zgodzie z treścią wymogów dotyczących weryfikacji wydatków w ramach umowy o dofinansowanie oraz z procedurami Programu dotyczącymi kontroli.
Administracyjna weryfikacja wniosków o płatność beneficjentów łącznie z certyfikatami weryfikacji wydatków raportów z postępu. Weryfikacja ta może obejmować także kontrole na miejscu realizacji projektu. Częstotliwość i zakres kontroli przeprowadzanych na miejscu są proporcjonalne do kwoty dofinansowania dla projektu oraz do poziomu	IZ/WST-IP W celu przeprowadzania czynności kontrolnych na całym obszarze wsparcia Programu KPK mogą udzielać wsparcia IZ/WST-IP.

ryzyka stwierdzonego w toku takich kontroli i audytów przeprowadzanych przez IA w odniesieniu do całego systemu zarządzania i kontroli. Kontrole projektów na miejscu mogą być przeprowadzane na bazie próby.	
Audyt projektów (art. 28 i 32 RW) - przeprowadzanie audytu próby projektów finansowanych w ramach Programu.	IA i przedstawiciele GA
Audyt systemu zarządzania i kontroli oraz rocznych sprawozdań finansowych Programu (art. 28 i 32 RW) - poświadczenie zestawienia przychodów i wydatków przedstawionego przez IZ w rocznym sprawozdaniu finansowym, w szczególności zaś potwierdzenie tego, czy zadeklarowane wydatki w ramach PT zostały faktycznie poniesione i czy są one wydatkami rzetelnie ujętymi i kwalifikowalnymi.	IA, przedstawiciele GA (w przypadku białoruskich i ukraińskich wydatków z PT)
Kontrole Unii (art. 33 RW) – weryfikacja wykorzystania funduszy unijnych przez IZ, beneficjentów, wykonawców, podwykonawców i strony trzecie otrzymujące wsparcie finansowe poprzez badanie dokumentów lub przeprowadzenie kontroli na miejscu.	Komisja Europejska, Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych, Europejski Trybunał Obrachunkowy i każdy audytor zewnętrzny umocowany przez te instytucje i podmioty

Tabela 5. Kontrole i audyty Programu

Koszty wszystkich wskazanych powyżej czynności kontrolnych i audytowych (z wyjątkiem czynności realizowanych przez Unię) mogą być pokrywane z budżetu Programu:

- z budżetu przeznaczanego na PT: weryfikacja raportów i wniosków o płatność (audyt projektów, audyt systemu zarządzania i kontroli oraz rocznych sprawozdań finansowych w ramach Programu), bądź też
- z budżetów projektów: weryfikacja wydatków związanych z projektem w ramach umowy o dofinansowanie.

Weryfikacja wydatków projektowych

Weryfikacja wydatków realizowana będzie zgodnie z wymaganiami umowy o dofinansowanie i obejmowała będzie wszystkie projekty, niezależnie od kwoty udzielonego dofinansowania. W każdym przypadku weryfikacji dokonywali będą niezależni audytorzy działający w zgodzie z treścią wymogów dotyczących weryfikacji wydatków w ramach umowy o dofinansowanie oraz z procedurami Programu dotyczącymi kontroli. Audytor badał będzie, czy koszty zadeklarowane przez beneficjenta oraz przychody w ramach projektu są rzeczywiste, prawidłowo ujęte i kwalifikowalne zgodnie z umową.

Postanowienia dotyczące szczegółowego procesu weryfikacji zawarte zostaną w treści Wytycznych weryfikacji wydatków, opracowanych przez IZ/WST-IP w ścisłej współpracy z KPK. Wytyczne obejmowały będą wszystkie etapy procedury weryfikacji i zawierały będą wszystkie wiążące formularze raportów/listy kontrolne do wykorzystania przez niezależnych audytorów w trakcie realizacji procedury weryfikacji wydatków. Wyniki procesu weryfikacji znajdą odzwierciedlenie w częściowych certyfikatach weryfikacji wydatków przygotowywanych i podpisywanych przez niezależnych audytorów dla każdego z beneficjentów projektu. Certyfikaty będą wymagane w celu wnioskowania przez beneficjentów wiodących o dokonanie wypłaty zaliczki bądź płatności końcowej.

Weryfikacja administracyjna wniosków o płatność

IZ i WST-IP odpowiedzialne będą za weryfikację administracyjną wniosków o płatność przekazywanych przez beneficjentów wiodących, które dostarczane będą wraz z certyfikatami weryfikacji wydatków przez niezależnych audytorów (dotyczących wydatków wskazanych w raporcie) oraz z raportami z postępu w realizacji projektów. Zakres weryfikacji administracyjnej określony zostanie w treści Wytycznych weryfikacji wydatków.

Opierając się na treści raportów technicznych i finansowych z realizacji projektów oraz wskazanych powyżej certyfikatów, menedżerowie projektów w WST-IP będą sprawdzali, czy wszystkie czynności kontrolne zostały przeprowadzone w sposób prawidłowy, a po tym sprawdzeniu przystępować będą do procedowania z wnioskami o płatność.

Audyty projektów

Zgodnie z art. 28 i 32 RW, IA ze wsparciem ze strony GA zapewni prowadzenie audytów na próbie projektów finansowanych w ramach Programu. W ciągu dziewięciu miesięcy od podpisania pierwszej umowy finansowej IA przedłoży Komisji strategię audytu na potrzeby przeprowadzania audytów. Strategia audytu określa metodę kontroli rocznych sprawozdań finansowych i projektów, metodę doboru próby do audytów projektów oraz plan audytów na bieżący rok obrotowy i dwa następne lata obrotowe. Strategia audytu jest aktualizowana corocznie, uaktualnioną strategię audytu przedkłada się Komisji wraz z rocznym sprawozdaniem Programu. Audyt projektów przeprowadzany będzie przez IA/GA.

Audyty systemu zarządzania i kontroli oraz rocznych sprawozdań finansowych Programu

Każdego roku IA przeprowadzać będzie weryfikację ex-post wydatków i przychodów zadeklarowanych przez IZ w rocznym sprawozdaniu finansowym, zgodnie ze standardami i etyką Międzynarodowej Federacji Księgowych (IFAC). Raport z audytu ma na celu poświadczenie certyfikatu weryfikacji wydatków i przychodów przedstawionego przez IZ w rocznym sprawozdaniu finansowym, w szczególności zaś potwierdzenie tego, czy zadeklarowane wydatki zostały faktycznie poniesione i czy są one wydatkami rzetelnie ujętymi i kwalifikowalnymi.

Kontrole Unii Europejskiej

Zgodnie z art. 33 RW, Komisja, Europejski Urząd ds. Zwalczenia Nadużyć Finansowych (OLAF), Europejski Trybunał Obrachunkowy i każdy audytor zewnętrzny umocowany przez te instytucje i podmioty mogą weryfikować wykorzystanie funduszy unijnych przez IZ, beneficjentów, wykonawców, podwykonawców i strony trzecie otrzymujące wsparcie finansowe poprzez weryfikację dokumentów i/lub przeprowadzanie kontroli na miejscu. Każda umowa o dofinansowanie powinna jednoznacznie stanowić, że instytucje i podmioty mogą wykonywać swoje uprawnienia kontrolne w odniesieniu do lokali, dokumentów i informacji niezależnie od nośnika, na którym są przechowywane.

Wymagania dotyczące kwalifikowalności kosztów

Dofinansowanie nie przekracza ogólnego pułapu wyrażonego procentowo i jako wartość bezwzględna ustanowiona na podstawie szacunkowych kosztów kwalifikowalnych. Dofinansowanie nie przekracza kosztów kwalifikowalnych. Koszty kwalifikowalne to faktycznie poniesione przez beneficjenta koszty spełniające wszystkie kryteria wskazane w treści art. 48 RW. W ramach Programu mogą zostać wyznaczone dodatkowe zasady kwalifikowalności mające zastosowanie do Programu jako całości, pod warunkiem zatwierdzenia ich przez WKM.

Koszty pośrednie

Koszty pośrednie mogą być obliczane według stawki zryczałtowanej w wysokości do 7% kwalifikowanych kosztów bezpośrednich, po uprzednim odliczeniu kosztów związanych z nabyciem infrastruktury, pod warunkiem, że stawka została obliczona na podstawie rzetelnej, sprawiedliwej i weryfikowalnej metody kalkulacji.

Za koszty pośrednie projektu uznaje się koszty kwalifikowalne, które nie mogą być zidentyfikowane jako konkretne koszty związane bezpośrednio z realizacją projektu i nie mogą zostać jako takie bezpośrednio zaksięgowane zgodnie z warunkami kwalifikowalności określonymi powyżej. Nie mogą one obejmować kosztów niekwalifikowalnych, o których mowa poniżej, ani kosztów już zadeklarowanych w innej pozycji kosztów lub kategorii budżetowej projektu.

Koszty niekwalifikowalne

Wykaz kosztów niekwalifikowalnych zawarty został a art. 49 RW. WKM może dodatkowo postanowić, że pewne nieujęte w tym wykazie rodzaje kosztów również będą kosztami niekwalifikowalnymi.

System informatyczny (do rachunkowości, przechowywania, monitorowania i sprawozdawczości)

Jak określono w art. 4 i 26 RW system ma służyć do zapisywania i przechowywania danych dotyczących projektów - w tym danych dotyczących poszczególnych uczestników projektów, w stosownych przypadkach - do monitorowania, oceny, zarządzania finansowego, kontroli i audytu. Szczegółowe informacje na temat systemu informatycznego określono w pkt. 5.12 WPO.

5.1.2.4. Zamówienia publiczne i inne istotne zasady

Zasady zamówień publicznych w odniesieniu do beneficjentów

Procedury przetargowe na poziomie poszczególnych projektów uzależnione są od narodowości i statusu prawnego beneficjenta ogłaszającego przetarg. Beneficjenci mający siedzibę na terenie Polski zobowiązani będą postępować zgodnie z przepisami polskiego prawa zamówień publicznych spójnego z ustawodawstwem unijnym dotyczącym procedur zamówień publicznych. Pozostali beneficjenci zobowiązani będą do postępowania zgodnie z zasadami zamówień publicznych wskazanymi w treści art. 52-56 RW.

Kwalifikowalność umów

We wszystkich przypadkach zastosowanie mają zasady dotyczące reguł narodowości i pochodzenia określone w art. 8 i 9 rozporządzenia (UE) nr 236/2014 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 2014 r., ustanawiającego wspólne zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów na rzecz finansowania działań zewnętrznych.

Przyczyny wykluczenia z udziału w procedurach przetargowych

Kandydaci lub oferenci są wykluczani z udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia, jeśli znajdują się w jednej z sytuacji opisanych w art. 106(1) i art. 107 rozporządzenia (UE, Euratom) nr 966/2012.

Weryfikacja stosowania procedur

W okresie obowiązywania każdego naboru wniosków, WST-IP będzie informowała wnioskodawców o właściwych zasadach obowiązujących w trakcie realizacji projektu. Umowy o dofinansowanie zawierane pomiędzy IZ a beneficjentami wiodącymi zobowiążą beneficjentów do przestrzegania wskazanych wyżej wymogów. Weryfikacja wydatków prowadzona przez niezależnych audytorów obejmować będzie weryfikację zgodności przetargów organizowanych przez beneficjentów z wymogami Programu dotyczącymi przetargów. W przypadku wystąpienia jakichkolwiek odstępstw bądź nieprawidłowości, niezależny audytor zobowiązany będzie uwzględnić ten fakt w swoim raporcie. Co więcej, IZ/WST-IP/IA/GA/KPK mogą sprawdzać stosowanie programowych procedur przetargowych w trakcie prowadzenia swoich własnych czynności kontrolnych bądź też podczas kontroli prowadzonych na miejscu. **Umowy w ramach pomocy technicznej (PT)**

PT w ramach Programu wykorzystywana będzie na potrzeby zarówno struktur Programu, jak i beneficjentów. Zasady zamówień publicznych opisane w art. 37 RW muszą być stosowane. Szczegółowe informacje dotyczące PT zawarte są w treści punktu 5.5.

Umowy serwisowe ustanawiające Oddziały

Umowy serwisowe, na mocy których ustanawiane będą Oddziały na terenie Ukrainy i Białorusi zawierane będą w następstwie przeprowadzenia procedury negocjacyjnej na podstawie jednej oferty, uwzględniając sytuację gdy, z przyczyn technicznych, zamówienie może zostać udzielone tylko jednemu, konkretnemu usługodawcy (art. 266 Rozporządzenia delegowanego (UE, Euratom) nr 1268/2012 określone w punkcie 4.5 WPO). Zgodnie z postanowieniami art. 37 RW, art. 273 Rozporządzenia delegowanego (UE) nr 1268/2012 oraz zgodnie z decyzją podjętą przez WKP postanowiono, że dokumentacja umów serwisowych, na mocy których powołane zostaną Oddziały na Białorusi i Ukrainie w ramach Programu, przygotowana zostanie na podstawie PRAG (w wersji obowiązującej w momencie zatwierdzenia WPO), z uwzględnieniem, w razie konieczności, korekt wynikających z decyzji IZ. Procedura oceny, sposób, w jaki uczestnik/uczestnicy procesu negocjacyjnego zostali zidentyfikowani, w jaki wyznaczona została cena oraz przyczyny udzielenia zamówienia należy opisać w raporcie z negocjacji (zgodnie z wzorem opisanym w PRAG). Raport z negocjacji wraz z aneksami powinien zostać podpisany przez WST- IP, a następnie przekazany do podpisu IZ.

Wymagania dotyczące kwalifikowalności wskazane w art. 48 RW stosuje się odpowiednio do kosztów PT. Zasady zamówień publicznych opisane w art. 37 RW mają zastosowanie.

Płatności na rzecz Oddziałów dokonywane będą przez IZ w walucie euro. Zgodnie z art. 67 RW, w odniesieniu do kosztów PT IZ wybierze metodę przeliczania na walutę euro kosztów poniesionych w walucie innej niż euro. Metoda ta mieć będzie następnie zastosowanie przez cały okres realizacji Programu. Wydatki poniesione w walucie innej niż euro zostaną przeliczone na euro przez Wykonawcę z wykorzystaniem stosowanego przez Komisję miesięcznego kursu księgowego wymiany z miesiąca, w którym wydatki te zostały poniesione.

Do umów serwisowych zastosowanie mieć będą także ogólne procedury wprowadzania zmian w treści umów. Konkretnie procedury zostaną także zawarte w treści podpisanej umowy.

Pomoc publiczna, równość szans i zasady dotyczące środowiska naturalnego

Właściwe zalecenia UE dotyczące pomocy publicznej⁷, równości szans i ustawodawstwa dotyczącego środowiska naturalnego zostały wzięte pod uwagę w trakcie opracowywania Programu i będą też brane pod uwagę w momencie udzielania właściwych wytycznych wnioskodawcom w ramach Programu, a także zostaną uwzględnione w treści Wytycznych weryfikacji wydatków, ustanawiających procedury weryfikacji wydatków w Programie. Ponadto, zobowiązania w zakresie zachowania zgodności z odpowiednimi przepisami ustawodawstwa unijnego i krajowego zostaną zawarte w treści umów o dofinansowanie i umów partnerskich. Zarówno w treści formularza wniosku, jak i w formularzach raportów dotyczących projektu wyznaczone zostaną oddzielne rubryki poświęcone tym zagadnieniom. W trakcie każdego naboru wniosków, WST-IP zawiadamiała będzie wnioskodawców o treści właściwych zasad mających zastosowanie w trakcie realizacji projektu.

Procedury monitorowania i raportowania realizacji zadań oddelegowanych WST-IP przez IZ

---

⁷ Pomoc udzielona przez kraje uczestniczące w Programie musi być zgodna z przepisami dotyczącymi pomocy publicznej w rozumieniu artykułu 107 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz - w stosownych przypadkach - z przepisami o pomocy publicznej w ramach wszelkich dwustronnych umów między krajami uczestniczącymi i UE, w szczególności z rozdziałem 10 tytułu IV Układu o stowarzyszeniu między UE a Ukrainą.

IZ zobowiązana jest do monitorowania realizacji zadań oddelegowanych IP. W tym celu, obok bieżącej bliskiej współpracy z WST-IP, IZ mieć będzie prawo podejmować następujące dodatkowe działania:

- odbywanie corocznych spotkań z WST-IP w celu omówienia zagadnień dotyczących systemu zarządzania i kontroli, a także zgodności z przepisami prawa UE, następnie zaś podjęcie działań w celu rozwiązania wszelkich zidentyfikowanych problemów;
- weryfikowanie i zatwierdzanie raportów (opisowych i finansowych) dotyczących funkcjonowania WST-IP;
- wykonywanie kontroli jakości na miejscu w przypadku, gdy pojawią się dowody na to, że weryfikacja projektów przez WST-IP nie odbywa się w sposób prawidłowy;
- dokonywanie przeglądu raportów z wizytacji przeprowadzanych przez IA i podejmowanie działań w związku z wszelkimi niekorzystnymi ustaleniami w celu zapewnienia, aby działania naprawcze podejmowane były w sposób terminowy;
- wnioskowanie o informacje na temat wdrażania rekomendacji wynikających z audytów przeprowadzanych w WST-IP (w przypadku, gdy tego rodzaju rekomendacje zostały zgłoszone).

5.1.2.5. Nieprawidłowości i odzyskiwanie środków

Definicję nieprawidłowości zamieszczono w art. 2(m) RW. IZ będzie odpowiadała w pierwszej kolejności za zapobieganie i badanie nieprawidłowości, a także za dokonywanie wymaganych korekt finansowych i za odzyskiwanie środków. Na swoim terytorium państwa uczestniczące zapobiegają nieprawidłowościom, w tym nadużyciom, oraz wykrywają je i korygują, a także odzyskują kwoty nienależnie wypłacone, wraz z odsetkami zgodnie z postanowieniami art. 74 RW.

Opis systemu mającego na celu zapewnienie szybkiego odzyskiwania nienależnie wypłaconych kwot

IZ odpowiedzialna będzie za odzyskiwanie nienależnie wypłaconych kwot zgodnie z postanowieniami art. 74 i 75 RW oraz punktu 5.11 WPO.

IZ wraz z właściwą IK mają obowiązek dołożyć należytych starań, aby zapewnić zwrot kwot podlegających nakazowi odzyskania przy wsparciu państw uczestniczących. IZ/IK w szczególności dopilnuje, aby roszczenie było bezsporne, o ustalonej wysokości i wymagalne.

IZ informować będzie Komisję o wszelkich krokach podjętych w celu odzyskania należnych kwot. Państwa uczestniczące będą niezwłocznie powiadamiać IZ oraz Komisję o tego rodzaju nieprawidłowościach i informować je na temat postępów w zakresie związanych z tym postępowań sądowych i administracyjnych. Szczegółowe wskazania dotyczące informacji, jakie IZ zobowiązana będzie przekazywać Komisji, zawarte zostaną w Podręczniku procedur IZ.

Niezbędne działania zapobiegawcze i naprawcze

IZ będzie w pierwszej kolejności odpowiedzialna za dokonywanie wymaganych korekt finansowych oraz odzyskiwanie kwot. W przypadku nieprawidłowości systemowych, IZ rozszerza zakres swego dochodzenia, aby obejmowało wszystkie operacje, których nieprawidłowości mogą dotyczyć. Szczegółowe informacje na temat działań zapobiegawczych i naprawczych zostały określone w pkt. 5.11.

Środki przeciwdziałania nadużyciom finansowym

Jednym z głównych zadań IZ jest wprowadzenie skutecznych i proporcjonalnych środków przeciwdziałania nadużyciom finansowym przy uwzględnieniu zidentyfikowanego ryzyka. W celu ochrony interesów finansowych UE IZ podejmie wszelkie niezbędne środki w celu zapobiegania,

wykrywania i korygowania, jak również zapewni właściwy efekt odstraszający wobec nieprawidłowości i nadużyć. Szczegółowe informacje na temat środków przeciwdziałania nadużyciom finansowym zostały określone w pkt. 5.11.

5.2. RAMY CZASOWE REALIZACJI PROGRAMU

Kluczowe etapy realizacji Programu	
Etap	Orientacyjne ramy czasowe
Przyjęcie WPO przez KE	najpóźniej 31.12.2015
Nabory wniosków	2016-2019
Podpisanie umów dotyczących DPI	Przed 30.06.2019
Podpisanie umów dotyczących innych projektów	najpóźniej 31.12.2021
Zakończenie realizacji działań w ramach projektów	31.12.2022
Zakończenie realizacji Programu	2024

Tabela 6. Kluczowe etapy realizacji Programu

5.3. PROCEDURY WYBORU PROJEKTÓW

5.3.1. OTWARTE ZAPROSZENIA DO SKŁADANIA WNIOSKÓW⁸

Przygotowywanie i ogłaszanie zaproszeń do składania wniosków

WKM odpowiedzialny jest za podejmowanie decyzji odnośnie ogłaszania poszczególnych naborów wniosków. W momencie, kiedy decyzja taka zostaje podjęta, WKM tworzy Tematyczną Grupę Roboczą (TGR) odpowiedzialną za przygotowanie pakietu aplikacyjnego. TGR składać się będzie z przedstawicieli WST-IP i IZ, a także z członków nominowanych przez odpowiednie IK. Kierownik WST-IP, wraz z wyznaczonymi pracownikami WST-IP, uczestniczy w pracach TGR. W pierwszej kolejności Kierownik WST-IP koordynuje proces przygotowania projektów dokumentów (działając w oparciu o postanowienia art. 43 RW), które następnie prezentowane są członkom TGR. Pakiet aplikacyjny opracowany i przyjęty przez TGR zatwierdzony zostaje przez WKM w celu wykorzystania w naborze wniosków.

W ramach każdego kolejnego naboru wniosków nowa wersja pakietu aplikacyjnego dostosowywana będzie do charakteru danego naboru (np. ograniczony zakres dofinansowania, które ma być udzielone, aktualizacja dotyczących wymogów prawnych itd.).

Nabory wniosków będą ogłaszane przez WST-IP po konsultacji z IZ i po podjęciu przez WKM decyzji zatwierdzającej pakiet aplikacyjny. Jeśli WKM podejmie stosowną decyzję w tym zakresie, zaproszenia do składania wniosków mogą być ograniczone do określonego/-ych CT bądź też mogą dotyczyć wszystkich CT.

Wnioski aplikacyjne

Wnioskodawcy będą składali wnioski do WST-IP w dwóch postaciach:

- w postaci pliku elektronicznego – wniosek w całości przygotowywany będzie za pomocą bazy danych Programu, zapisany na nośniku danych i dostarczony WST-IP wraz z:

⁸ Możliwe jest także organizowanie naborów wniosków w trybie ograniczonym (dla wnioskodawców spełniających określone kryteria, wybranych na podstawie tzw. koncepcji wniosku i umieszczonych na specjalnej liście) – jeśli WKM podejmie stosowną decyzję w tej sprawie.

- papierową wersją wniosku.

W ramach każdego naboru wniosków, na obszarze Programu, WST-IP przy wsparciu Oddziałów, organizowała będzie spotkania informacyjne w celu rozpowszechniania informacji na temat trwającego naboru oraz w celu udzielenia potencjalnym wnioskodawcom odpowiedniego wsparcia w zakresie przygotowywania wniosków aplikacyjnych. Wszystkie istotne informacje, łącznie z odpowiedziami na zapytania od potencjalnych wnioskodawców, publikowane będą na stronie internetowej Programu.

Wszystkie szczegóły dotyczące wymogów mających zastosowanie do składania wniosków wskazane zostaną w treści Wytycznych dla wnioskodawców, które aktualizowane będą dla każdego naboru wniosków. Co do zasady, minimalny okres od daty opublikowania zaproszenia do składania wniosków do daty zakończenia przyjmowania wniosków wynosić powinien 90 dni (z zastrzeżeniem decyzji WKM).

Struktura ramowa dotycząca oceny i wyboru projektów

Ogólną odpowiedzialność za ocenę i wybór projektów ponosi WKM. Komisja Wyboru Projektów (KWP) utworzona przez WKM ponosi odpowiedzialność za ocenę złożonych wniosków. Cały proces oceny projektów koordynowany będzie przez WST- IP (pod nadzorem IZ), która prowadzić będzie działania w oparciu o Regulamin KWP. Dodatkowo, cały proces oceny projektów jest opisany w Podręczniku oceny.

Procedury wyboru projektów są zgodne z zasadami przejrzystości, równego traktowania, zakazu dyskryminacji, obiektywizmu i uczciwej konkurencji. Mając na względzie potrzebę zapewnienia zgodności z powyższymi zasadami:

- a) projekty są wybierane i dofinansowywane na podstawie ogłoszonych wcześniej kryteriów wyboru i dofinansowania zdefiniowanych w siatce oceny. Kryteria te pozwalają na ocenę możliwości wnioskodawcy w zakresie realizacji proponowanego projektu. Kryteria dofinansowania są wykorzystywane do oceny jakości proponowanych projektów w odniesieniu do wyznaczonych celów i priorytetów;
- b) dofinansowania podlegają zasadom publikacji ex ante i ex post;
- c) wnioskodawcy są informowani na piśmie o wynikach oceny. W przypadku odrzucenia wniosku o dofinansowanie IZ przekazuje informacje na temat przyczyn odrzucenia wniosku z odniesieniem do kryteriów wyboru i przyznania dofinansowania, których wnioski nie spełnił;
- d) należy unikać jakichkolwiek konfliktów interesów;
- e) takie same zasady i warunki stosuje się do wszystkich wnioskodawców.

Proces oceny złożonych wniosków obejmował będzie następujące dwa etapy⁹:

- Ocena administracyjna i kwalifikowalności;
- Ocena jakości.

Proces oceny rozpoczyna się wraz z otrzymaniem wniosków aplikacyjnych przez WST-IP, kończy się zaś wraz z chwilą zatwierdzenia przez WKM listy rankingowej złożonych wniosków.

Ocena administracyjna i kwalifikowalności (ocena AiK)

Wszystkie złożone do WST-IP wnioski aplikacyjne zostaną otwarte i ponumerowane przez WST-IP. Ocenie AiK podlegać będą tylko te wnioski, które zostały złożone w wyznaczonym terminie.

---

⁹ W przypadku ograniczonego naboru wniosków opisane procedury oceny mają zastosowanie do oceny pełnych formularzy wniosków. Ocena koncepcji może być uproszczona –jeśli WKM podejmie stosowną decyzję w tej sprawie.

Ocena AiK przeprowadzana jest przez pracowników WST-IP, działających w charakterze wewnętrznych asesorów. Ocena AiK dokonywana będzie zgodnie z kryteriami wskazanymi w siatce oceny będącej częścią zatwierdzonych przez WKM Wytycznych dla wnioskodawców. Podczas przeprowadzania oceny AiK sprawdzić należy, czy dany wniosek spełnia kryteria administracyjne i czy wnioskodawca, jego partnerzy, dany projekt oraz przewidywane koszty są kwalifikowalne z punktu widzenia Programu oraz naboru wniosków.

W przypadku, gdy część kryteriów opisanych w Podręczniku oceny nie zostanie spełnionych, wniosek zostanie albo odrzucony albo wnioskodawca zostanie zaproszony do przedłożenia wyjaśnień. Prośba o przedstawienie wyjaśnień wystosowana zostanie przez WST-IP w momencie, gdy przekazane informacje będą niejasne, co uniemożliwiłoby WST-IP dokonanie obiektywnej oceny.

W przypadku, gdy którykolwiek z partnerów nie będzie spełniał kryteriów kwalifikowalności, projekt zostanie odrzucony wyłącznie na tej podstawie, a wniosek nie będzie podlegał dalszej ocenie.

Każdy z wnioskodawców informowany będzie o wynikach oceny AiK. W przypadku odrzucenia wniosku, wnioskodawca zostanie poinformowany o przyczynach jego odrzucenia. Wnioskodawcy będą mieć możliwość odwołania się od wyników oceny AiK do IZ (szczegółowe informacje na temat procedury odwoławczej zawarte zostaną w Podręczniku oceny oraz w Wytycznych dla wnioskodawców). Odpowiedź na złożone odwołanie stanowiła będzie ostateczną decyzję IZ w odniesieniu do danego wniosku aplikacyjnego.

Ocena jakości

Każdy wniosek, który pozytywnie przejdzie etap oceny AiK, poddawany będzie ocenie jakościowej. Ocena ta dokonywana będzie przez jednego wewnętrznego asesora (będącego pracownikiem WST-IP) oraz jednego asesora zewnętrznego. Obowiązki asesorów opisane są w treści Regulaminu KWP oraz w Podręczniku oceny.

W momencie, gdy ocena jakościowa jest zakończona, KWP przygotowuje i podpisuje Raport z oceny pełnego formularza wniosku, który następnie podlega zatwierdzeniu przez WKM. Lista rankingowa, sporządzana na podstawie wyników przekazanych przez asesorów/KWP, załączona będzie do raportu.

Nie później niż 10 dni przed spotkaniem WKM, IZ wyśle do KE listę wybranych projektów do konsultacji przez różne DG i Delegacje UE w celu uniknięcia podwójnego finansowania projektów oraz zidentyfikowania możliwych synergii. Po tych konsultacjach WKM może zdecydować o odrzuceniu wniosków wcześniej rekomendowanych przez KWP.

Po podjęciu przez WKM decyzji odnośnie udzielenia dofinansowania, WST-IP informuje pisemnie wszystkich wnioskodawców o decyzji WKM. W przypadku, gdy decyzja będzie negatywna, w liście przedstawione zostaną jej powody. Szczegóły procedury odwoławczej opisane są w Podręczniku oceny. Wnioskodawcom przysługuje prawo odwołania się od wyników oceny jakościowej do IZ. Odpowiedź na złożone odwołanie stanowi ostateczną decyzję IZ w odniesieniu do danego wniosku aplikacyjnego.

Konflikt interesów

Wymaga się, aby wszystkie osoby uczestniczące w procesie wyboru projektów – asesory wewnętrzni i zewnętrzni, członkowie KWP i członkowie WKM – pozostawali niezależni względem wszystkich wnioskodawców uczestniczących w procesie składania wniosków. Przed włączeniem do tego procesu, wszystkie te osoby podpisują *Deklarację bezstronności i poufności*, w której potwierdzają swój status w tej kwestii. W przypadku, gdy prawdopodobne jest, że dana osoba jest w konflikcie interesów, nie może ona brać udziału w procesie.

5.3.2. MAŁE PROJEKTY (PMB)

Główne założenia

Zgodnie z decyzją WKP, w ramach CT Dziedzictwo (*Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego*), wspierana będzie integracja transgraniczna oparta na inicjatywach międzyludzkich, tzn. specjalne wsparcie finansowe udzielone zostanie poprzez tzw. „projekty z małym budżetem” (PMB).

PMB to projekt:

- realizowany w ramach CT Dziedzictwo;
- w odniesieniu do którego proces wyboru, kontraktowania i realizacji jest uproszczony w porównaniu do regularnych projektów;
- w odniesieniu do którego kwota dofinansowania UE nie może przekroczyć 60 000 EUR;
- dla którego koszty inwestycyjne (roboty, dostawy) nie mogą przekraczać 20% wartości dofinansowania UE;
- którego czas realizacji nie może przekraczać 12 miesięcy.

Zakłada się, że wsparcie dla PMB dotyczyło będzie głównie działań nie-inwestycyjnych, mających na celu promowanie współpracy, budowanie nowych relacji transgranicznych pomiędzy obywatelami, wymianę doświadczeń i realizację inicjatyw społecznych związanych z lokalną kulturą oraz dziedzictwem historycznym i przyrodniczym. Wsparcie udzielane będzie wszelkim inicjatywom takim jak: wydarzenia turystyczne i kulturalne, upowszechnianie i kultywowanie wspólnych tradycji w obszarach przygranicznych, współpraca transgraniczna pomiędzy szkołami i instytucjami szkolnictwa wyższego, przedsięwzięcia turystyczne i kulturowe podejmowane przez organizacje pozarządowe itd. Tworzone będą sprzyjające warunki mające na celu ułatwienie nawiązywania wzajemnych relacji pomiędzy sąsiadującymi ze sobą wspólnotami. Przewiduje się także wsparcie dla projektów dotyczących różnorodności kulturowej i mniejszości narodowych, a także rozwoju społeczności lokalnych.

IZ odpowiada za sprawowanie ogólnego zarządu nad realizacją PMB. WST- IP ponosiła będzie bezpośrednią odpowiedzialność za ogłaszanie zaproszeń do składania wniosków na PMB w ramach obydwu priorytetów CT Dziedzictwo.

Całkowity indykatywny budżet przeznaczony w ramach Programu na realizację PMB wynosi 5,2 miliona euro. Wysokość dofinansowania udzielanego dla pojedynczego PMB musi mieścić się w następujących granicach:

- kwota minimalna: 20 000 EUR
- kwota maksymalna: 60 000 EUR

Dofinansowanie udzielane na realizację PMB nie może przekraczać 90% całkowitych kosztów kwalifikowalnych dla danego projektu. Reszta środków musi zostać zapewniona przez beneficjentów bądź też ze źródeł innych niż budżet Unii Europejskiej.

Oprócz warunków, o których mowa powyżej, PMB spełniać muszą następujące warunki:

- przyczyniać się do realizacji Programu i jego celów;
- posiadać silny i wyraźny efekt transgraniczny;
- mieć rozsądny budżet;
- być gotowym do wdrożenia;
- spełniać kryteria dotyczące partnerstwa.

Wybór, kontraktowanie i realizacja PMB

Postanowienia Programu dotyczące przygotowywania naborów i składania wniosków, oceny i wyboru projektów, zawierania umów, a także postanowienia dotyczące kwalifikowalności, obowiązków i zadań wnioskodawców i beneficjentów opisane w punkcie 5.3.1 mają zastosowanie także do PMB. Aczkolwiek w ramach tych procesów wprowadzone zostaną pewne uproszczenia i ograniczenia.

Zarówno ocena AiK jak i ocena jakościowa realizowane będą przez WST-IP, która opracuje listę rankingową ocenionych wniosków. Po zakończeniu oceny, ustanowiona zostanie KWP mająca na celu zatwierdzenie wyników oceny AiK oraz oceny jakości.

Zatwierdzone przez KWP wyniki wyboru PMB podlegają będą zatwierdzeniu przez WKM. Po zakończeniu procesu wyboru, wnioskodawcy PMB zostaną pisemnie poinformowani o decyzji WKM. Wybrani wnioskodawcy zobowiązani będą potwierdzić gotowość do wdrożenia PMB.

Po otrzymaniu potwierdzenia od wybranych wnioskodawców, WST-IP rozpocznie przygotowywanie umów o dofinansowanie z każdym z nich. Realizacja PMB rozpocznie się dopiero po podpisaniu umowy o dofinansowanie.

Wszystkie umowy o dofinansowanie dotyczące wdrażania PMB muszą zostać podpisane najpóźniej do 31 grudnia 2021 r. Wszystkie działania w ramach PMB muszą zostać zakończone najpóźniej 31 grudnia 2022 r.

Wszystkie postanowienia dotyczące kwalifikowalności kosztów wskazane w punkcie 5.10 będą mieć zastosowanie również w odniesieniu do kosztów ponoszonych w trakcie realizacji PMB, przy czym należy pamiętać również, że koszty inwestycyjne (roboty, dostawy) nie mogą stanowić więcej niż 20% kwoty udzielonego dofinansowania.

5.3.3. DUŻE PROJEKTY INFRASTRUKTURALNE

W następstwie decyzji WKP, podjętej na mocy art. 38 RW, maksymalnie 30% unijnej alokacji dla Programu przeznaczone zostanie na wybrane w procedurze bezpośredniej DPI. Definicja DPI zawarta jest w punkcie 3.1.5 WPO.

Lista wszystkich DPI zaproponowanych do wyboru bez naboru wniosków załączona została jako Aneks 1 do WPO. Finansowanie w Programie jakichkolwiek DPI wyłonionych w procedurze bezpośredniej nie będzie możliwe po przyjęciu WPO.

Projekty proponowane do wyboru bez naboru wniosków są zatwierdzane przez Komisję w ramach dwuetapowej procedury obejmującej złożenie streszczenia projektu, a następnie pełnego wniosku projektowego. Na każdym etapie Komisja powiadamia IZ o swojej decyzji w terminie dwóch miesięcy od daty złożenia dokumentu. W razie konieczności termin ten może zostać przedłużony. Jeśli Komisja odrzuca proponowany projekt, powiadamia IZ o przyczynach swojej decyzji (art. 41.4 RW).

5.4. CHARAKTER WSPARCIA W RAMACH PRIORYTETÓW

Cele Programu mają zostać osiągnięte poprzez finansowanie realizacji projektów transgranicznych w ramach wszystkich CT Programu. Każdy z projektów musi w wyraźny sposób odnosić się do ogólnych oraz tematycznych celów Programu.

Co do zasady, finansowanie udzielane jest w postaci dotacji dla projektów wybranych w ramach naborów wniosków zgodnie z zasadami wskazanymi w treści Programu. Jedyny wyjątek dotyczy DPI wybranych przez państwa uczestniczące zgodnie z opisem w punkcie 5.3.3 powyżej, a także PT.

5.4.1. BENEFICJENCI

Zgodnie z art. 45 RW, w każdym projekcie występować muszą beneficjenci z obszaru Rzeczypospolitej Polskiej oraz przynajmniej jednego z państw partnerskich uczestniczących w Programie (Białorusi i/lub Ukrainy). Zgodnie z art. 45 RW, beneficjenci muszą spełniać następujące warunki kwalifikowalności:

- a) być osobami prawnymi posiadającymi faktyczną siedzibę na obszarze objętym Programem lub organizacjami międzynarodowymi posiadającymi bazę operacyjną na obszarze wsparcia Programu. Europejskie ugrupowanie współpracy terytorialnej może być beneficjentem niezależnie od miejsca siedziby, pod warunkiem że jego zasięg geograficzny znajduje się w obrębie obszaru wsparcia Programu;
- b) muszą spełniać kryteria kwalifikowalności określone dla każdej procedury wyboru;
- c) nie mogą być objęci żadnym z kryteriów wykluczenia określonych w art. 106(1) i art. 107 Rozporządzenia (UE, Euratom) nr 966/2012.

Beneficjenci, którzy nie spełniają kryteriów określonych w punkcie (a), mogą uczestniczyć z zastrzeżeniem spełnienia następujących warunków:

- a) mogą uczestniczyć zgodnie z art. 8 i 9 rozporządzenia (UE) nr 236/2014;
- b) ich uczestnictwo jest uzasadnione rodzajem lub charakterem projektu i konieczne w celu jego skutecznego wdrożenia;
- c) całkowita kwota przydzielana w ramach Programu tego rodzaju beneficjentom nie przekracza 20% wartości współfinansowania Programu przez UE.

Zgodnie z art. 47(3) RW, osiągnięcie zysku w ramach projektu nie może być ani celem ani skutkiem dofinansowania.

WKM może ustanowić dodatkowe kryteria kwalifikowalności dla beneficjentów w ramach Programu.

Beneficjent wiodący

W ramach każdego projektu wyznaczony zostanie jeden beneficjent wiodący, którego zadaniem będzie reprezentowanie partnerstwa. Wszyscy beneficjenci aktywnie współpracują w zakresie opracowywania i wdrażania projektów. Ponadto współpracują w zakresie zapewnienia personelu i/lub finansowania projektów. Każdy beneficjent ponosi odpowiedzialność prawną i finansową za realizowane przez siebie działania oraz za część otrzymanych funduszy unijnych. Szczegółowe obowiązki oraz odpowiedzialność finansowa beneficjentów określone są w umowie partnerskiej.

Zgodnie z art. 46 RW, beneficjent wiodący:

- a) otrzymuje wkład finansowy od IZ w celu realizacji działań dotyczących projektu;
- b) dopilnowuje, aby beneficjenci otrzymali całkowitą kwotę dofinansowania możliwie jak najszybciej i w całości, w sposób w pełni zgodny z ustaleniami, o których mowa w lit. c). Nie potrąca się ani nie wstrzymuje żadnych kwot ani też nie nakłada się żadnych opłat szczególnych lub innych opłat o równoważnym skutku, które powodowałyby zmniejszenie kwot wypłacanych beneficjentom;

- c) określa w umowie zawartej z beneficjentami postanowienia dotyczące partnerstwa, gwarantujące, między innymi, należyte zarządzanie finansami w przypadku środków przydzielonych na projekt, w tym warunki odzyskania nienależnie wypłaconych kwot;
- d) przyjmuje na siebie odpowiedzialność za zapewnienie wdrożenia całego projektu;
- e) dopilnowuje, aby wydatki przedstawione przez beneficjentów zostały poniesione na wdrożenie projektu i odpowiadały działaniom określonym w umowie i uzgodnionym między beneficjentami;
- f) sprawdza, czy wydatki przedstawione przez beneficjentów zostały zbadane zgodnie z art. 32(1) RW.

Beneficjent wiodący pełnił będzie rolę jedyne go bezpośredniego kontaktu pomiędzy projektem a organami zarządzającymi Programem. Beneficjent wiodący odpowiada za stworzenie efektywnie działającego konsorcjum pozwalającego zapewnić właściwą i prawidłową realizację projektu. Możliwość inicjowania projektów oraz działania w charakterze beneficjenta wiodącego dostępne będą dla wszystkich organizacji spełniających kryteria kwalifikowalności.

Warunki finansowania

Wykorzystując dokumentację dotyczącą konkretnego naboru wniosków, beneficjenci wspólnie przygotowują i składają propozycje projektów do IZ za pośrednictwem WST-IP. Projekty mogą otrzymać wkład finansowy z Programu pod warunkiem spełnienia wszystkich następujących wymagań:

- mają wyraźne oddziaływanie transgraniczne i zapewnią korzyści opisane w Dokumencie Programowym;
- zapewniają wartość dodaną dla strategii i programów Unii;
- są wdrażane w obszarze wsparcia Programu;
- należą do jednej z kategorii: projekty zintegrowane, projekty symetryczne, projekty obejmujące jeden kraj.

Projekty mogą być częściowo wdrażane poza obszarem objętym Programem, o ile spełnione są wszystkie następujące warunki:

- a) projekty są niezbędne dla osiągnięcia celów Programu i przynoszą korzyści dla obszaru wsparcia Programu;
- b) łączna kwota przydzielona w ramach Programu na działania poza obszarem Programu nie przekracza 20% wkładu Unii na poziomie Programu;
- c) obowiązki IZ i IA związane z zarządzaniem, kontrolą i audytem w odniesieniu do projektu są pełnione przez organy odpowiedzialne za Program lub poprzez umowy zawierane z organami w krajach, w których dane działania są realizowane.

Wymóg dotyczący trwałości

W przypadku każdego projektu zawierającego element infrastrukturalny dokonuje się zwrotu wkładu Unii, jeśli w okresie pięciu lat od zakończenia projektu lub, w stosownych przypadkach, w okresie przewidzianym w przepisach dotyczących pomocy państwa nastąpiła istotna zmiana wpływająca na jego charakter, cele lub warunki realizacji, co mogłoby doprowadzić do naruszenia jego pierwotnych celów. Kwoty nienależnie wypłacone w odniesieniu do takiego projektu są odzyskiwane przez IZ proporcjonalnie do okresu, za który wymaganie nie zostało spełnione.

5.4.2. PROCEDURY DOTYCZĄCE UMÓW O DOFINANSOWANIE

Zgodnie z opisem w punkcie 5.3.1 powyżej, co do zasady wsparcie dla projektów udzielane będzie w postaci dofinansowania udzielanego projektom wybranym w drodze naborów wniosków. Podczas

realizacji Programu zakłada się ogłoszenie co najmniej trzech takich naborów, zgodnie z założeniami co do ram czasowych realizacji Programu (patrz punkt 5.2).

WST-IP przygotowuje dossier kontraktu dla wnioskodawców, których wnioski zostały wybrane, wykorzystując w tym celu wzór umowy o dofinansowanie zatwierdzony przez WKM dla danego naboru wniosków. Prośby o wprowadzenie korekt/udzielenie wyjaśnień/wprowadzenie niewielkich zmian (będące częścią rekomendacji WKM) oraz dodatkowe dokumenty przekazywane będą wnioskodawcom, których wnioski zostały zaakceptowane, po zatwierdzeniu przez WKM Raportu z Oceny dla każdego naboru wniosków. Po przygotowaniu i sprawdzeniu umowy wraz z załącznikami, zostaje ona podpisana przez IZ.

Lista umów zawartych pomiędzy IZ a beneficjentami musi zostać opublikowana na stronie internetowej Programu.

5.4.3. PROCEDURY MODYFIKOWANIA UMÓW O DOFINANSOWANIE

W przypadku, gdy od momentu zawarcia umowy dojdzie do zmiany okoliczności mających wpływ na realizację projektu, może zaistnieć konieczność zmiany umowy w trakcie jej obowiązywania. Zmiany te mogą mieć zarówno charakter zmian o niewielkim zakresie, jak i zmian znaczących. Znaczące zmiany w treści umowy muszą być wprowadzane w formie aneksu. Każdy taki aneks musi zostać podpisany przez strony umowy.

Informacja na temat zmiany adresu, zmiany numeru rachunku bankowego oraz zmiany audytora może zostać przekazana pisemnie przez beneficjenta wiodącego do WST-IP, niemniej jednak nie zmienia to faktu, iż WST-IP/IZ ma prawo do wyrażenia sprzeciwu wobec proponowanych zmian wyboru rachunku bankowego bądź audytora.

Żadne zmiany w treści umowy nie mogą skutkować zmianą warunków udzielenia dofinansowania obowiązujących w momencie zawarcia danej umowy. Zmiany nie mogą pozostawać w sprzeczności z zasadą równego traktowania projektów.

Cel podpisania aneksu musi być ściśle powiązany z charakterem projektu, którego dotyczyła umowa w swojej pierwotnej wersji.

Dofinansowanie nie może przekroczyć ogólnego pułapu wyrażonego procentowo i jako wartość bezwzględna ustanowiona na podstawie szacunkowych kosztów kwalifikowalnych. Dofinansowanie nie przekracza kosztów kwalifikowalnych.

Wnioski o wprowadzenie zmian w treści umów muszą być przedstawiane (przez jedną stronę umowy drugiej) z należyтым wyprzedzeniem, umożliwiając podpisanie aneksu przez obie strony przed upływem okresu obowiązywania umowy.

5.4.4. ZASADY ZAMÓWIEŃ DLA BENEFICJENTÓW

Procedury przetargowe na poziomie projektów (zamówienia w ramach dofinansowania) uzależnione są od narodowości i statusu prawnego beneficjenta ogłaszającego przetarg.

Beneficjenci mający siedzibę na terenie Polski zobowiązani będą postępować zgodnie z przepisami polskiego prawa zamówień publicznych. Prawo to spełnia wymogi ustawodawstwa unijnego mającego zastosowanie do procedur zamówień publicznych.

Beneficjenci mający siedzibę na terenie Ukrainy i Białorusi zobowiązani będą do postępowania zgodnie z zasadami zamówień publicznych wskazanymi w art. 52 -56 RW, tj.:

- a) zamówienie jest udzielane ofercie o najkorzystniejszej relacji jakości do ceny lub, w stosownych przypadkach, ofercie o najniższej cenie, przy czym unika się sytuacji konfliktu interesów;
- b) w przypadku zamówień o wartości przekraczającej 60 000 EUR zastosowanie mają również następujące zasady:
  - i. ustanawia się komisję oceniającą do oceny wniosków i/lub ofert na podstawie kryteriów wykluczenia, selekcji i udzielenia zamówienia opublikowanych uprzednio przez beneficjenta w dokumentacji przetargowej. Komisja składa się z nieparzystej liczby członków z doświadczeniem technicznym i administracyjnym niezbędnym do opartej na wiedzy oceny ofert/wniosków;
  - ii. konieczne jest zapewnienie wystarczającej przejrzystości, sprawiedliwej konkurencji i publikacji *ex ante*;
  - iii. konieczne jest zapewnienie równego traktowania, proporcjonalności i niedyskryminacji;
  - iv. dokumentacja przetargowa musi zostać sporządzona zgodnie z najlepszą praktyką międzynarodową;
  - v. terminy składania wniosków lub ofert muszą być wystarczająco długie, aby zapewnić zainteresowanym stronom odpowiedni okres na przygotowanie ofert;
  - vi. kandydaci lub oferenci są wykluczani z udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia, jeśli znajdują się w jednej z sytuacji opisanych w art. 106 ust. 1 rozporządzenia (UE, Euratom) nr 966/2012. Kandydaci lub oferenci muszą oświadczyć, że nie znajdują się w żadnej z tych sytuacji. Ponadto zamówień nie udziela się kandydatom lub oferentom, którzy w trakcie postępowania o udzielenie zamówienia znajdują się w jednej z sytuacji, o których mowa w art. 107 rozporządzenia (UE, Euratom) nr 966/2012;
  - vii. wymagane jest przestrzeganie procedur udzielania zamówień określonych w art. 53 do 56 RW.

Kwalifikowalność umów

We wszystkich przypadkach zastosowanie mają reguły narodowości i pochodzenia określone w art. 8 i 9 Rozporządzenia (UE) nr 236/2014 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 11 marca 2014, ustanawiającego wspólne zasady i procedury wdrażania unijnych instrumentów na rzecz finansowania działań zewnętrznych.

5.5. POMOC TECHNICZNA I PROCEDURY UDZIELANIA ZAMÓWIEŃ

Celem PT jest zagwarantowanie skutecznej realizacji Programu poprzez zapewnienie odpowiedniego przygotowywania, zarządzania, wdrażania, monitorowania, oceny, audytu i kontroli Programu, a także poprzez udzielanie wsparcia inicjatyw poszukiwania partnerów do projektów oraz czynności promocyjnych i informacyjnych związanych z Programem. Poziom udzielanej PT powinien odzwierciedlać realne potrzeby Programu.

Aby umożliwić skuteczną realizację Programu, konieczne jest przygotowanie odpowiedniego systemu zarządzania i wdrażania. PT ustanowiona jest w celu zapewnienia wsparcia instytucjom odpowiedzialnym za realizację tych funkcji. Kluczowe znaczenie ma także stworzenie skutecznego systemu promocji i rozpowszechniania informacji na temat Programu. PT będzie mieć za zadanie wspieranie oceny projektów, przygotowywania dokumentacji programowej, a także umożliwienie zatrudnienia ekspertów.

Z PT będą ponoszone koszty na działania mające na celu podnoszenie zdolności beneficjentów końcowych do przyjmowania wsparcia Programu. Za działania kwalifikowalne uznawać się będzie także działania wpływające na rozwój zasobów ludzkich. Wsparcie udzielane będzie też w odniesieniu do działań mających na celu podnoszenie jakości pracy instytucji zaangażowanych w proces zarządzania Programem i jego wdrażania, włączając w szczególności IZ, WKM, WST-IP i Oddziały, KPK oraz IK.

PT udzielana będzie także w celu wspierania działań związanych z inicjatywami informacyjnymi i promocyjnymi. Inicjatywy te obejmują udzielanie informacji potencjalnym beneficjentom na temat możliwości otrzymania pomocy w ramach Programu, szkolenia dla beneficjentów Programu oraz rozpowszechnianie najlepszych praktyk. Koszty związane z działaniami informacyjnymi dotyczącymi zarządzania Programem, monitorowania go i sprawowania nad nim kontroli również będą ponoszone z PT. Działania mające na celu zapewnienie odpowiedniego przepływu informacji pomiędzy instytucjami i podmiotami zaangażowanymi w proces zarządzania i wdrażania Programu będą również finansowane w ramach budżetu PT. Organizowane będą szkolenia, seminaria i konferencje, z których część będzie miała w celu podnoszenie świadomości na temat Programu oraz jego celów. Informacje na temat Programu rozpowszechniane będą drogą radiową, telewizyjną, w prasie, w internecie, za pomocą broszur i ulotek itd. Działania komunikacyjne skierowane będą do potencjalnych wnioskodawców, beneficjentów i do ogółu społeczeństwa w celu podniesienia poziomu wiedzy na temat Programu.

Na PT może zostać przeznaczony nie więcej niż 10% całkowitego wkładu Unii Europejskiej do Programu. PT finansowana będzie wyłącznie ze środków UE.

Wydatki związane z działaniami dotyczącymi promocji oraz budowania potencjału, poniesione poza obszarem realizacji Programu, mogą zostać pokryte w ramach limitu wynoszącego 20% wkładu UE na poziomie Programu.

Indykatywne działania:

- przygotowywanie, wybór, ocena i monitorowanie projektów;
- posiedzenia WKM (włączając koszty podróży członków WKM);
- funkcjonowanie IZ, WST-IP i Oddziałów, KPK i IK. Koszty dotyczące urzędników z państw uczestniczących przydzielonych do realizacji Programu mogą być uznane za kwalifikowane jako koszty PT. Unika się równoległych systemów wynagrodzeń i dopłat uzupełniających;
- działania promocyjne i informacyjne dotyczące Programu (np. seminaria, strona internetowa Programu i publikacje);
- udzielanie wsparcia, konsultacje i koordynowanie beneficjentów i instytucji zaangażowanych w realizację Programu;
- analizy, ankiety, badania i praca ekspertów, a także oceny i raporty konieczne do wdrożenia Programu i do zarządzania nim;
- tłumaczenia.

Zakładani beneficjenci: instytucje/organy zaangażowane w proces zarządzania i wdrażania Programu, włączając w szczególności IZ, WKM, WST-IP i Oddziały, KPK oraz IK.

Jeśli podczas wykorzystywania środków budżetu PT wymagane jest udzielenie zamówienia, stosowane postępowanie przeprowadzane jest zgodnie z następującymi zasadami:

- w przypadku podmiotu mającego siedzibę w państwie członkowskim zastosowanie mają krajowe przepisy, regulacje i przepisy administracyjne przyjęte w związku z przepisami Unii dotyczącymi udzielania zamówień publicznych lub przepisy w tym zakresie określone

w Części Drugiej Tytuł IV Rozporządzenia (UE, Euratom) nr 966/2012 oraz Części Drugiej Tytuł II Rozporządzenia delegowanego (UE) nr 1268/2012;

- na potrzeby zawierania umów z Oddziałami, Program powinien stosować postanowienia PRAG (w wersji mającej zastosowanie w momencie przyjęcia WPO przez KE);
- we wszystkich innych przypadkach odpowiednie zasady udzielania zamówień określa się w umowach finansowych, o których mowa w art. 8 i 9 RW.

Działania przygotowawcze Programu (np. organizacja spotkania WKP, opracowanie różnych ekspertyz zewnętrznych) były prowadzone od 2013 r. i były finansowane z PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013. Z zastrzeżeniem przyjęcia odpowiedniej decyzji modyfikującej PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013, budżet PT tego Programu będzie nadal finansował działania przygotowawcze dla nowego Programu do 31 stycznia 2017 r., ale nie dłużej niż do otrzymania pierwszej zaliczki w ramach nowego Programu. Jednocześnie, w razie potrzeby, powinno być możliwe finansowanie działań przygotowawczych, o których mowa w artykule 16 RW również z PWT EIS Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020. W tym przypadku koszty działań przygotowawczych, o których mowa w artykule 16 RW są kwalifikowalne po przedstawieniu Programu Komisji, jednak nie wcześniej niż 1 stycznia 2014 r. pod warunkiem, że Program został zatwierdzony przez Komisję, zgodnie z art. 36 RW.

Ogólny, indykatywny budżet PT przedstawiony został w tabeli znajdującej się poniżej. Tabela ta ma charakter wyłącznie orientacyjny. Wszelkie zmiany dokonywane w niej w trakcie wdrażania nie będą wymagały zmiany Programu.

KATEGORIA BUDŻETOWA	RAZEM (2016-2024)	
Koszty personelu	9 446 000,00 EUR	53,73%
Wybór projektów	253 930,40 EUR	1,44 %
Działania informacyjne i komunikacyjne	2 543 000,00 EUR	14,47 %
Monitorowanie i ocena	300 000,00 EUR	1,71 %
Koszty ogólne	4 887 000,00 EUR	27,80 %
Wsparcie z PT dla beneficjentów	150 000,00 EUR	0,85 %
RAZEM	17 579 930,40 EUR	100,00 %

Tabela 7. Orientacyjne wydatki na PT w ramach Programu

Umowy serwisowe ustanawiające Oddziały / KPK na Białorusi

Umowy serwisowe, na mocy których ustanawiane będą Oddziały na terenie Polski, Ukrainy i Białorusi oraz KPK na Białorusi zawierane będą w następstwie przeprowadzenia procedury negocjacyjnej na podstawie jednej oferty, uwzględniając sytuację w przypadku, gdy z przyczyn technicznych zamówienie może zostać udzielone tylko jednemu, konkretnemu usługodawcy (art. 266 Rozporządzenia delegowanego (UE, Euratom) nr 1268/2012). Umowa z ukraińskim Oddziałem będzie również wspierać działania ukraińskiej IK oraz KPK.

Zgodnie z postanowieniami art. 37 RW, art. 273 Rozporządzenia delegowanego (UE) nr 1268/2012 oraz zgodnie z decyzją WKP postanowiono, że dokumentacja umów o świadczenie usług, na mocy których powołane zostaną Oddziały na Białorusi i Ukrainie w ramach Programu, sporządzona zostanie na podstawie *Praktycznego przewodnika procedur udzielania zamówień publicznych i dotacji na potrzeby działań zewnętrznych Unii Europejskiej (PRAG)*, stanowiący najlepszą międzynarodową praktykę, (w wersji obowiązującej w momencie zatwierdzenia WPO), dostosowanym w razie konieczności zgodnie z decyzją IZ.

Zakres głównych zadań realizowanych w ramach umowy (który stanowić będzie część dokumentacji przetargowej jako SIWZ) odzwierciedlać będzie wyniki konsultacji prowadzonych z władzami krajowymi i/lub regionalnymi państwa, w którym planowane jest utworzenie Oddziału. Umowa serwisowa podpisana będzie przez IZ.

Kwalifikowalność kosztów ponoszonych przez Oddziały / KPK na Białorusi

Wymagania dotyczące kwalifikowalności wskazane w art. 48 RW stosuje się odpowiednio do kosztów PT. Zamówienia publiczne udzielane przez Oddziały ograniczać się będą do kosztów zwykłego prowadzenia działalności oraz kosztów działań komunikacyjnych i promocyjnych. Płatności na rzecz Oddziałów/ KPK na Białorusi dokonywane będą przez IZ w walucie euro. Zgodnie z art. 67 RW, w odniesieniu do kosztów PT IZ wybierze metodę przeliczania na walutę euro kosztów poniesionych w walucie innej niż euro. Metoda ta mieć będzie zastosowanie przez cały okres realizacji Programu. Wydatki poniesione w walucie innej niż euro zostaną przeliczone na euro przez dany Oddział/ KPK na Białorusi z wykorzystaniem stosowanego przez Komisję miesięcznego kursu księgowego wymiany z miesiąca, w którym wydatki te zostały poniesione.

Zmiany w umowach o świadczenie usług zawieranych z Oddziałami / KPK na Białorusi

Konkretne procedury dotyczące wprowadzania zmian w treści umów serwisowych zawartych przez IZ z Oddziałami ujęte zostaną w tych umowach.

5.6. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY

Jedną z funkcji, jakie IZ realizuje w ramach zarządzania Programem, jest realizacja planów dotyczących monitorowania i oceny. Monitorowanie i ocena Programu mają za zadanie ulepszenie jakości projektowania i wdrażania oraz dokonanie oceny i poprawienie spójności, efektywności, skuteczności i oddziaływania. Wyniki monitorowania i oceny powinny być wzięte pod uwagę w cyklu programowania i wdrażania.

Monitorowanie

Monitorowanie to proces ciągłego gromadzenia i wykorzystywania ustandaryzowanych informacji w celu dokonywania oceny postępów na drodze do realizacji celów, poziomu wykorzystania zasobów oraz osiągniętych postępów i oddziaływania. Regularne monitorowanie powinno pozwolić na uzyskanie szczegółowych informacji (dotyczących głównie wyników i rezultatów osiągniętych w ramach projektów oraz Programu, stopnia absorpcji środków finansowych oraz jakości mechanizmów wdrażania) oraz na wykrywanie wszelkich sygnałów ostrzegawczych. Działania te zazwyczaj obejmują dokonywanie oceny z punktu widzenia realizacji zaakceptowanych wcześniej wskaźników i celów (określonych w punkcie 3.1.6 WPO).

Wraz z informacjami dotyczącymi oceny, skuteczne monitorowanie i raportowanie powinno być w stanie dostarczać decydentom i interesariuszom potrzebnej im wiedzy, dzięki której będą oni w stanie stwierdzić, czy proces wdrażania Programu odbywa się zgodnie z oczekiwaniami oraz będą mogli na bieżąco zarządzać realizacją całej inicjatywy. Monitorowanie stanowi podstawę do dokonania oceny i powinno dostarczać cennych danych potrzebnych do ustalenia, czy dokonanie oceny na poziomie Programu jest potrzebne, a jeżeli tak – to w jakim terminie i na czym powinno się ono koncentrować.

IZ stworzy i zapewni obsługę systemu komputerowego pozwalającego na zapisywanie i przechowywanie danych dotyczących każdego projektu finansowanego w ramach Programu. System archiwizować będzie informacje niezbędne do monitorowania, oceny, zarządzania finansami, kontroli i audytu, wliczając w to dane dotyczące indywidualnych uczestników projektów (w stosownych

przypadkach). W szczególności, rejestracji i przechowywaniu podlegały będą raporty techniczne i finansowe dotyczące każdego projektu. System dostarczał będzie kompletu niezbędnych danych na potrzeby sporządzania wniosków o płatność i sprawozdań rocznych, włączając dane na temat możliwych do odzyskania kwot, kwot odzyskanych oraz kwot obniżonych w następstwie anulowania całości bądź części wkładu w odniesieniu do projektu bądź Programu. System monitorowania Programu służyć będzie do gromadzenia i przechowywania niezbędnych informacji na temat projektu oraz Programu. Wszystkie informacje wprowadzane będą do systemu w sposób regularny.

Coroczne raporty z wdrażania, przekazywane KE, stanowią jeden z kluczowych elementów procesu monitorowania Programu operacyjnego. Tego rodzaju raporty zawierały będą informacje techniczne i finansowe dotyczące poprzedniego roku obrachunkowego. Poczynając od raportu za 2016 r., zawierały one będą np. podstawowe informacje na temat implementacji Programu i jego CT, wszelkich zagadnień mających wpływ na realizację Programu wliczając w to osiągnięcie wymaganych wartości wskaźników rezultatów Programu oraz postępy poczynione na drodze ku realizacji celów Programu. Ponadto każdego roku przekazywane będą także informacje dotyczące projektów, ich oceny, ostatecznych decyzji na temat współfinansowania oraz inne informacje o charakterze szczegółowym. Raport za rok 2023 oraz raport końcowy zawierać będą elementy wskazane powyżej, a także informacje dotyczące wkładu w realizację pierwotnych celów Programu oraz oceny tego wkładu.

Oprócz danych wymaganych w odniesieniu do raportów rocznych, IZ może potrzebować gromadzić inne dane.

Ocena

Ocena to systematyczna metoda gromadzenia, analizowania i wykorzystywania informacji w celu udzielenia odpowiedzi na pytania dotyczące projektów, polityk i programów, włączając w szczególności ich skuteczność i efektywność. Podstawowe pytania dotyczą potrzeb Programu i w jaki sposób są one spełniane, a także potencjalnych i już istniejących problemów oraz sposobów, w jaki są rozwiązywane.

Program poddawany będzie ocenie śródkresowej (mid term) oraz ex post. Jednocześnie, w ramach Programu mogą zostać przeprowadzone inne, konkretne czynności dotyczące oceny, realizowane w innych okresach, które mogą następnie posłużyć jako podstawa do przygotowania przyszłych programów bądź też zmiany wartości docelowych wskaźników w ramach realizowanego Programu.

Ocena śródkresowa, zorientowana na rezultaty służyć będzie ocenie Programu z perspektywy operacyjnej, strategicznej bądź też z obu tych perspektyw. Może ona przybrać postać „tradycyjnej” oceny śródkresowej, realizowanej w połowie okresu realizacji Programu. Taka ocena śródkresowa (zlecona przez sam Program) będzie miała miejsce najpóźniej w 2020 r. Wyniki tego przeglądu mogą prowadzić do wprowadzenia korekt w treści niniejszego dokumentu programowego w odniesieniu do dalszego okresu realizacji Programu. W ramach przeglądu w perspektywie śródkresowej pod uwagę brane będą wszelkie zmiany dotyczące priorytetów współpracy, zmiany o charakterze społeczno-gospodarczym, rezultaty stwierdzone na podstawie realizacji właściwych środków oraz na podstawie monitorowania procesu oceny, a także wszelkie potrzeby w zakresie korekty dostępnych kwot finansowania, co pozwoli na przeniesienie dostępnych środków pomiędzy poszczególnymi CT. Przegląd może mieć miejsce na wcześniejszym etapie, jeśli będzie to konieczne w celu rozwiązania konkretnych problemów mających wpływ na proces wdrażania Programu.

Ocena ex post przeprowadzona zostanie pod koniec rozliczenia Programu (lata 2023-2024). Celem oceny ex post jest spojrzenie na cały okres realizacji Programu. Pozwoli to na zbadanie efektywności i skuteczności oddziaływania funduszy Programu oraz ich wpływu na spójność ekonomiczną, społeczną i terytorialną, a także ich wkład w realizację polityk Unii Europejskiej.

Plan monitorowania i oceny

Plan monitorowania i oceny pełni funkcję narzędzia wykorzystywanego w procesie planowania zbierania danych koniecznych do dokonania oceny postępów w realizacji Programu. Opisuje on orientacyjny wykaz czynności oceniających, jakie należy podjąć w ramach oceny (wliczając w to ich przedmiot oraz ich uzasadnienie) wraz z metodami, które mają zostać zastosowane na potrzeby indywidualnych czynności w ramach oceny oraz odpowiednie wymagania dotyczące danych. Plan ten zawiera także harmonogram gromadzenia danych oraz strategię mającą na celu zapewnienie, aby wyniki dokonanej oceny zostały wykorzystane i przekazane dalej. Plan zawiera również informacje na temat orientacyjnego budżetu oraz zasobów ludzkich (i ewentualnych planów szkoleń personelu) koniecznych, aby zapewnić jego wdrożenie. IZ odpowiada także za przygotowanie rocznych planów monitorowania i oceny. Plan ten należy przekazać Komisji nie później niż do 15 lutego każdego roku.

WKM przeanalizuje plan oceny i zatwierdzi go przed przekazaniem do KE.

Proces monitorowania na poziomie Programu koncentrować się będzie głównie na weryfikacji wskaźników Programu, monitorowaniu różnego rodzaju czynników ryzyka, a także regularnym kontrolowaniu założeń, które mogą okazać się przydatne w trakcie codziennych czynności składających się na proces realizacji Programu (wprowadzanie uproszczeń, organizowanie szkoleń itd.). IZ/WST-IP gromadzić będzie na bieżąco dane dotyczące wskaźników produktów i rezultatów, pozyskując te dane z wniosków i podpisanych umów, a także z raportów sporządzanych przez beneficjentów. Orientacyjny plan monitorowania wskaźników zaprezentowano w tabeli 2 rozdziału 3.1.6. WPO.

Monitorowanie na poziomie projektów obejmować będzie monitorowanie wewnętrzne, prowadzone przez beneficjentów celem kontrolowania postępu w realizacji projektu, zbierania niezbędnych danych i podejmowania odpowiednich działań (np. aktualizacja harmonogramu działania). Takie monitorowanie będzie miało charakter ciągły (część zarządzania projektem).

Codziennie monitorowanie projektów przez instytucje Programu (WST-IP/IZ przy wsparciu Oddziałów/IK) będzie również zakładało regularne kontakty z beneficjentami, a także uczestnictwo w ważnych dla projektów wydarzeniach. Wyniki misji ekspertów zewnętrznych mogą być również przydatne w tym zakresie.

Wewnętrzne monitorowanie ukierunkowane na rezultaty będzie prowadzone przez instytucje Programowe (WST-IP/IZ przy wsparciu Oddziałów/IK) (oparte na analizie ryzyka) aby sprawdzić wykonanie projektu z nastawieniem na rezultaty i podjąć odpowiednie działania ulepszające – na podstawie krótkich raportów opisowych i pełnych okresowych/końcowych raportów przedłożonych przez beneficjentów jak również rezultatów wizyt w miejscu realizacji projektów przeprowadzonych przez WST-IP przy zaangażowaniu innych jednostek Programu.

W ramach Programu zaplanowano dwa etapy oceny: ocenę w perspektywie śródkresowej w 2020 r. oraz ocenę ex post w 2023/2024 r., zgodnie ze wskazanymi wyżej założeniami, zgodnie z którymi ocena skupiać się będzie na stopniu realizacji rezultatów. Wszelkie niezbędne dane gromadzone i agregowane będą przez WST-IP za pomocą systemu, o którym mowa w punkcie 5.13 WPO.

INDYKATYWNY PLAN MONITOROWANIA I OCENY			
Rok	Codziennie monitorowanie projektów	Wewnętrzne monitorowanie ukierunkowane na rezultaty	Ocena

	Działanie	Organ odpowiedzialny	Działanie	Organ odpowiedzialny	Działanie	Organ odpowiedzialny
2016	-	-	-	-	-	-
2017	Monitorowanie trwających projektów (w bazie danych, regularny kontakt, uczestniczenie w ważnych wydarzeniach projektów).	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziałów/IK	Monitorowanie jest prowadzone w odpowiednim czasie po rozpoczęciu wdrażania projektów (wizyty monitorujące w miejscu realizacji projektów prowadzone na podstawie wniosków wyciągniętych z codziennego monitorowania). Jest możliwe przeprowadzenie wizyty monitorującej w miejscu realizacji projektów razem z kontrolą na miejscu zgodnie z art. 26.5 RW.	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziały/IK	-	-
2018	Monitoring trwających projektów (w bazie danych, regularny kontakt, uczestniczenie w ważnych wydarzeniach projektów).	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziałów/IK	Monitorowanie jest prowadzone w odpowiednim czasie po rozpoczęciu wdrażania projektów (wizyty monitorujące w miejscu realizacji projektów prowadzone na podstawie wniosków wyciągniętych z codziennego monitorowania). Jest możliwe przeprowadzenie wizyty monitorującej w miejscu realizacji projektów razem z kontrolą na miejscu zgodnie z art. 26.5 RW.	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziały/IK	-	-
2019	Monitoring trwających projektów (w bazie danych, regularny kontakt, uczestniczenie w ważnych wydarzeniach projektów).	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziałów/IK	Monitorowanie jest prowadzone w odpowiednim czasie po rozpoczęciu wdrażania projektów (wizyty monitorujące w miejscu realizacji projektów prowadzone na podstawie wniosków wyciągniętych z codziennego monitorowania). Jest możliwe przeprowadzenie wizyty monitorującej w miejscu realizacji projektów razem z kontrolą na miejscu zgodnie z art. 26.5 RW.	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziały/IK	Śródkre sowa ocena Program u	IZ/Wst-IP (przeprowad ona przez zewnętrznych oceniających)
2020	Monitoring trwających projektów (w bazie danych, regularny kontakt, uczestniczenie w ważnych wydarzeniach projektów).	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziałów/IK	Monitorowanie jest prowadzone w odpowiednim czasie po rozpoczęciu wdrażania projektów (wizyty monitorujące w miejscu realizacji projektów prowadzone na podstawie wniosków wyciągniętych z codziennego monitorowania). Jest możliwe przeprowadzenie wizyty monitorującej w miejscu realizacji projektów razem z kontrolą na miejscu zgodnie z art. 26.5 RW.	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziały/IK		
2021	Monitoring trwających projektów (w bazie danych, regularny kontakt, uczestniczenie w ważnych	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziałów/IK	Monitorowanie jest prowadzone w odpowiednim czasie po rozpoczęciu wdrażania projektów (wizyty	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziały/IK	-	-

	wydarzeniach projektów).		monitorujące w miejscu realizacji projektów prowadzone na podstawie wniosków wyciągniętych z codziennego monitorowania). Jest możliwe przeprowadzenie wizyty monitorującej w miejscu realizacji projektów razem z kontrolą na miejscu zgodnie z art. 26.5 RW.			
2022	Monitoring trwających projektów (w bazie danych, regularny kontakt, uczestniczenie w ważnych wydarzeniach projektów).	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziałów/IK	Monitorowanie jest prowadzone w odpowiednim czasie po rozpoczęciu wdrażania projektów (wizyty monitorujące w miejscu realizacji projektów prowadzone na podstawie wniosków wyciągniętych z codziennego monitorowania). Jest możliwe przeprowadzenie wizyty monitorującej w miejscu realizacji projektów razem z kontrolą na miejscu zgodnie z art. 26.5 RW.	IZ/WST-IP przy wsparciu Oddziały/IK	-	-
2023	-	-	-	-	Ocena ex-post Programu	IZ/WST-IP (przeprowadzona przez zewnętrznych oceniających)
2024	-	-	-	-		

Tabela 8. Indykatory plan monitorowania i oceny

Ponadto, na podstawie art. 78.5 RW, KE może w każdej chwili przeprowadzić własną śródkresową ocenę i zewnętrzny monitoring zorientowany na rezultaty (przeprowadzone przez ekspertów zewnętrznych, zwykle w ramach rocznych misji) celem przeglądu wyników projektów i wykonania programów dla dalszej poprawy i zebrania dotychczasowych doświadczeń.

5.7. STRATEGIA KOMUNIKACYJNA I PLAN INFORMACJI I KOMUNIKACJI

IZ odpowiada za działania promocyjne i informacyjne realizowane w ramach Programu w celu zapewnienia jak najszerszego w nim uczestnictwa. Aby ten cel zrealizować, przygotowany zostanie plan informacji i komunikacji na kolejne lata, wskazujący cele i grupy docelowe, a także strategię działań. Plan na pierwszy rok realizacji Programu zawarty został w samym Programie. W odniesieniu do tych działań przygotowany zostanie orientacyjny budżet w ramach przydziału środków na PT. W raportach rocznych zawarto odpowiedni rozdział poświęcony zagadnieniu działań informacyjnych i komunikacyjnych. Program realizuje wytyczne w zakresie działań promocyjnych mające zastosowanie do czynności zewnętrznych realizowanych przez KE. Dodatkowo, WST-IP przygotowuje wytyczne Programu dotyczące działań komunikacyjnych, włączając wymagania mające zastosowanie do beneficjentów, wytyczne będą sporządzone przez IZ/WST-IP oraz będą akceptowane przez WKM.

Opinia publiczna oraz, w szczególności, potencjalni beneficjenci, muszą być odpowiednio informowani na temat celów Programu, warunków starania się o dofinansowanie oraz indywidualnych procedur, do stosowania których zobowiązane będą IZ, WST-IP, Oddziały na Białorusi i Ukrainie oraz punkty informacyjne w polskich urzędach marszałkowskich. Urzędy marszałkowskie czterech polskich województw uczestniczących w Programie zaoferowały swoją pomoc w promocji Programu i rozpowszechnianiu informacji bez udziału w budżecie PT.

Organy odpowiedzialne za realizację Programu (np. WKM, IZ, WST-IP, KWP) używać będą w trakcie swoich prac języka angielskiego. Wnioski projektowe będą musiały być przygotowane w języku angielskim.

Zasadniczy cel działań promocyjnych i informacyjnych

Zasadniczym celem działań promocyjnych i informacyjnych jest zapewnienie szerokiego dostępu do informacji na temat Programu i jego źródeł finansowania aktualnym i potencjalnym beneficjentom i opinii publicznej, jednocześnie zaś wzmocnienie współpracy pomiędzy partnerami/państwami uczestniczącymi w realizacji Programu oraz zapewnienie bardziej skutecznego wdrożenia tego Programu. Cel ten osiągnięty zostanie przy użyciu następujących środków:

- stałe przekazywanie informacji na temat możliwości uzyskania finansowania, jak również celów i priorytetów Programu oraz kroków, jakie należy podjąć w celu ubiegania się o fundusze, a także kryteria wyboru projektów;
- regularne informowanie opinii publicznej na temat stanu realizacji Programu, w tym w szczególności na temat wyników uzyskiwanych dzięki udzielanemu wsparciu oraz najlepszych praktyk w ramach wspólnych projektów;
- zapewnienie odpowiedniej informacji o finansowaniu ze środków UE (wizualizacja).

Grupy docelowe i poziom rozpowszechniania informacji

W celu podniesienia efektywności przepływu informacji i podniesienia jakości i skuteczności realizacji Programu, działania promocyjne i informacyjne należy prowadzić na dwóch poziomach: zewnętrznym i wewnętrznym. Poziom zewnętrzny dotyczy relacji z beneficjentami Programu (zarówno aktualnymi, jak i potencjalnymi), w szczególności zaś:

- władzami regionalnymi i lokalnymi oraz innymi właściwymi instytucjami publicznymi;
- podmiotami o zasięgu regionalnym i lokalnym;
- euroregionami;
- stowarzyszeniami zawodowymi;
- organizacjami pozarządowymi i o charakterze non-profit, wliczając w to w szczególności organizacje prowadzące działalność w dziedzinie ochrony środowiska, wspierania przedsiębiorczości, rozwoju turystyki, wspierania edukacji, a także organizacje działające w sektorze kultury, instytucje szkoleniowe itd.;
- a także opinią publiczną, łącznie z mediami i osobami zainteresowanymi Programem z punktu widzenia badań naukowych.

Poziom komunikacji wewnętrznej dotyczy głównie instytucji zaangażowanych w realizację Programu.

Instytucje zaangażowane w działania informacyjne i promocyjne

IZ odpowiada za koordynację działań promocyjnych i informacyjnych. IZ deleguje część swoich kompetencji w tym zakresie na WST-IP. WST-IP odpowiada za wdrażanie Planu komunikacji i Informacji w odniesieniu do Programu, a także za prezentowanie informacji na temat postępów w realizacji Planu w postaci corocznego raportu. Dedykowane działania promocyjne i informacyjne powinny być realizowane we współpracy z WST-IP.

IZ odpowiada za całościową realizację tych działań, a także za rozpowszechnianie informacji na temat Programu. W tym celu monitoruje ona działania WST-IP oraz innych instytucji i podmiotów zaangażowanych w proces wdrażania Programu.

Każde z państw uczestniczących odpowiedzialne jest za informowanie beneficjentów oraz opinii publicznej o celach, priorytetach i możliwościach uzyskania wsparcia w ramach Programu. W tym celu poszczególne państwa mogą tworzyć punkty informacyjne, bądź też wykorzystywać inne instytucje do rozpowszechniania informacji, w ścisłej współpracy z WST-IP/Oddziałami.

Strategia i treść działań promocyjnych i informacyjnych

Działania informacyjne i promocyjne powinny przede wszystkim zapewniać przejrzystość wsparcia w ramach Programu, a także przekazywać, w sposób obiektywny i kompleksowy, informacje na temat następujących zagadnień:

- cele tematyczne;
- priorytety;
- możliwe działania, dla których można uzyskać wsparcie;
- zasady kwalifikowalności wydatków;
- wysokość dofinansowania unijnego;
- procedury oceny wniosków;
- nabory wniosków;
- punkty kontaktowe na poziomie krajowym mogące udzielić informacji na temat Programu.

Co więcej, opinia publiczna powinna być regularnie informowana o postępach w zakresie realizacji Programu i o przykładach najlepiej zrealizowanych projektów.

Logo Programu

W celu zapewnienia większego poziomu identyfikacji z Programem, zaprojektowane zostanie specjalne logo Programu. Będzie ono nawiązywało do logo PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013. Logo Programu umieszczane będzie na wszystkich materiałach informacyjnych i promocyjnych, na stronie internetowej oraz w biurach instytucji zajmujących się rozpowszechnianiem informacji wśród beneficjentów. Logo wykorzystywane będzie również na potrzeby promocji konkretnych projektów.

Główne kanały komunikacji

W celu rozpowszechniania informacji dotyczących Programu wykorzystywane będą następujące kanały komunikacji:

- a) Internet – uruchomiona zostanie strona internetowa Programu. WST-IP odpowiedzialna będzie za administrowanie i aktualizowanie strony internetowej.
Zasadnicze informacje dotyczące Programu, włączając WPO, opublikowane zostaną na stronie internetowej w języku angielskim, polskim, rosyjskim oraz ukraińskim (wybór języka możliwy będzie na stronie głównej). Strona dostarczała będzie informacji na temat celów Programu i jego treści, podstaw prawnych, procedur składania wniosków i wyboru projektów oraz na temat osób kontaktowych i aktualnych informacji. Strona internetowa będzie ponadto umożliwiała uzyskanie dostępu do istotnych dokumentów dotyczących Programu oraz zawierała przydatne linki do instytucji zajmujących się koordynowaniem jego wdrażania. Na stronie internetowej prezentowane będą także informacje dotyczące najbardziej istotnych wydarzeń, spotkań i warsztatów związanych z Programem. Informacje techniczne (dokumenty inne niż dokument programowy) publikowane będą w języku angielskim.
- b) Media tradycyjne (prasa, radio, telewizja) – informacje na temat Programu publikowane i rozpowszechniane będą głównie w prasie, ale także w radiu i telewizji. Za pomocą tych kanałów przekazywane będą głównie informacje dotyczące bieżących wydarzeń i osiągnięć Programu.
Prowadzona będzie także kampania informacyjna dotycząca Programu. WST-IP, działając na polecenie IZ, będzie nadzorowała kampanię, działając wspólnie z instytucjami wykonującymi obowiązki w zakresie realizacji Programu.
Co więcej, w ramach realizacji projektu, beneficjenci będą mogli samodzielnie zapewniać relacje medialne. Jeśli będzie to konieczne, WST-IP udzielała im będzie w tym zakresie wsparcia.

- c) Publikacje – WPO opublikowany zostanie na stronie internetowej w postaci elektronicznej w języku angielskim, polskim, rosyjskim oraz ukraińskim. Na życzenie dostępna będzie także wersja papierowa. Inne, bardziej szczegółowe bądź specjalistyczne dokumenty bazujące na WPO publikowane będą na stronie internetowej w języku polskim, rosyjskim oraz ukraińskim, a także, w razie potrzeby, w języku angielskim. Na życzenie dostępna będzie także wersja papierowa wybranych dokumentów.
Wszelkie publikacje opatrzone będą odpowiednimi oznaczeniami i zawierały będą informacje na temat finansowania ze środków UE.
- d) Wydarzenia – takie jak konferencje, spotkania informacyjne, warsztaty i szkolenia stanowią kluczowy instrument dla odpowiedzialnych za realizację Programu jednostek administracyjnych, beneficjentów i innych instytucji, umożliwiając im dzielenie się wiedzą i porozumiewanie się ze sobą jako jeden z elementów przejrzystego i efektywnego wdrażania Programu. Co więcej, tego rodzaju wydarzenia służą jako platforma do prezentowania osiągniętych rezultatów i przykładów tak zwanych najlepszych praktyk.

W przypadku głównych wydarzeń na Ukrainie i Białorusi kanały przekazywania informacji o Programie będą także koordynowane z Delegacjami KE w państwach partnerskich.

Indykacyjny budżet

IZ podejmie wszelkie niezbędne kroki o charakterze instytucjonalnym, administracyjnym i finansowym a także kroki dotyczące zasobów ludzkich w celu realizacji założeń Planu informacji i komunikacji. W związku z powyższym, fundusze przyznane na potrzeby realizacji działań informacyjnych i komunikacyjnych wskazane zostały w orientacyjnym budżecie PT Programu.

Indykacyjny plan informacji i komunikacji na pierwszy rok

Działania komunikacyjne w 2016 r. powinny opierać się na osiągnięciach i wpływie projektów realizowanych w okresie 2007-2013 Plan informacji i komunikacji powinien służyć maksymalizacji synergii z ogólną strategią działań promocyjnych w ramach UE. W ramach wszelkich działań komunikacyjnych należy w miarę możliwości używać języków lokalnych. Plan informacji i komunikacji powinien zawierać w sobie potencjał w zakresie wykorzystywania nieoczekiwanych możliwości w obszarze komunikacji z korzyścią dla Programu (np. wydarzenia o charakterze publicznym). W celu podniesienia jakości i skuteczności wdrażania Programu, działania promocyjne i informacyjne należy prowadzić na dwóch poziomach: zewnętrznym i wewnętrznym (wśród podmiotów zaangażowanych w realizację Programu).

Zasadniczym celem Planu informacji i komunikacji na 2016 r. powinno być zapewnienie skutecznego przepływu informacji pomiędzy organami zaangażowanymi w realizację Programu oraz wśród interesariuszy Programu, w celu informowania potencjalnych wnioskodawców o dostępnych funduszach oraz o wymaganiach Programu, a także podnoszenie świadomości w zakresie treści WPO. Jednocześnie, Plan informacji i komunikacji powinien umożliwić maksymalne rozwijanie umiejętności potencjalnych wnioskodawców w zakresie skutecznego opracowywania projektów. Plan informacji i komunikacji powinien ponadto promować najlepsze praktyki w dziedzinie współpracy transgranicznej, wypracowanych dzięki doświadczeniom z realizacji projektów w okresie 2007-2013, a także motywować nowych, potencjalnych wnioskodawców do tego, aby rozwijali pozytywne formy oddziaływania w obszarach tematycznych określonych przez priorytety Programu.

Powinna zostać opracowana nowa strona internetowa poświęcona Programowi, która mogłaby służyć za węzeł komunikacyjny. Strona ta powinna ułatwiać poszukiwanie partnerów przez potencjalnych aplikantów i wpływać na podnoszenie zdolności beneficjentów w zakresie zarządzania projektami. Czerpiąc z doświadczeń realizacji projektów z lat 2007-2013, realizowanych w ramach

PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina, strona internetowa pozwoli na dzielenie się najlepszymi praktykami pomiędzy kwalifikowalnymi regionami.

Na 2016 r. planowana jest konferencja otwierająca Program (oraz rozpoczynająca realizację DPI). Ponadto zorganizowana zostanie seria forów poświęconych poszukiwaniu partnerów. W każdym państwie uczestniczącym powinien zostać zorganizowany cykl szkoleń zadekowany pierwszemu naborowi wniosków. W razie potrzeby zorganizowane zostaną także inne szkolenia oraz wydarzenia służące nawiązywaniu kontaktów.

W trakcie wszystkich tych wydarzeń, wersja papierowa WPO w języku polskim, ukraińskim i rosyjskim – wraz z innymi broszurami i biuletynami – będzie dostępna dla wszystkich zainteresowanych. Opracowywane będą także inne materiały promocyjne mające na celu promowanie Programu i funduszy europejskich.

5.8. STRATEGICZNA OCENA ODDZIAŁYWANIA PROGRAMU NA ŚRODOWISKO

Strategiczna ocena oddziaływania na środowisko (SOOŚ) przeprowadzona została w odniesieniu do wstępnej wersji Programu zgodnie z odpowiednimi regulacjami UE¹⁰ oraz z przepisami Ustawy z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko. SOOŚ przeprowadzona została zgodnie z zaleceniami Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska (GDOŚ) oraz Głównego Inspektora Sanitarnego (GIS) Rzeczypospolitej Polskiej, z którymi uzgodnione zostały zakres i stopień szczegółowości oceny. Opracowana została wstępna wersja raportu środowiskowego, która następnie została – wraz z projektem WPO – przekazana do konsultacji do krajowych organów ochrony środowiska w trzech uczestniczących państwach, a także do wiadomości opinii publicznej. Konsultacje przeprowadzono na obszarze realizacji Programu, w każdym z uczestniczących państw. Podsumowanie SOOŚ stanowi Aneks 2 do WPO.

Podsumowanie to zawiera ogólne omówienie następujących zagadnień:

1. W jaki sposób w Programie uwzględnione zostały kwestie dotyczące środowiska naturalnego.
2. W jaki sposób zalecenia i komentarze zawarte w raporcie dotyczącym środowiska naturalnego zostały uwzględnione w treści Programu i w jaki sposób wyniki konsultacji z odpowiednimi władzami oraz z opinią publiczną zostały wzięte pod uwagę, oraz
3. Przyczyny przyjęcia Programu w aktualnej postaci, w świetle innych dostępnych alternatyw.

Podsumowanie zawiera też informacje na temat tego, w jaki sposób przeprowadzane będzie monitorowanie oddziaływania na środowisko, a także informacje na temat metod i częstotliwości analiz dotyczących wdrażania Programu.

5.8.1 NIETECHNICZNE PODSUMOWANIE OCENY ODDZIAŁYWANIA NA ŚRODOWISKO

Ramy formalne, cele i zakres

Głównym celem Programu jest wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy. Strategia Programu odpowiada krajowym i regionalnym strategiom rozwoju społeczno-gospodarczego, które są realizowane poprzez strategiczne cele Programu.

Program wspiera wszystkie trzy cele strategiczne współpracy transgranicznej EIS dla działań w ramach współpracy transgranicznej i następujące cztery Cele Tematyczne:

- Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego (CT Dziedzictwo)

¹⁰ Dyrektywa 2001/42/WE Parlamentu Europejskiego i Rady.

- Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych (CT Dostępność)
- Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony (CT Bezpieczeństwo)
- Promocja zarządzania granicami oraz bezpieczeństwem na granicach, zarządzanie mobilnością i migracjami (CT Granice)

W ogólnym założeniu, Program jest kontynuacją współpracy w regionie przygranicznym Polski, Białorusi i Ukrainy, która wcześniej była rozwijana w ramach PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013.

Program jest spójny z dwiema Inicjatywami Przewodnimi Partnerstwa Wschodniego:

- z Programem zapobiegania, gotowości i reagowania na katastrofy naturalne i spowodowane działalnością człowieka w regionie EISP - Wschód (PPRD East). PPRD East przyczyni się do pokoju, stabilności, bezpieczeństwa i dobrobytu w państwach Partnerstwa Wschodniego, włączając Ukrainę i Białoruś oraz ochrony środowiska, populacji, dziedzictwa kulturowego, zasobów i infrastruktury regionu przez wzmocnienie odporności państw partnerskich, zapobieganie, gotowość i reagowanie na katastrofy naturalne i spowodowane działalnością człowieka;
- z działaniami podejmowanymi w ramach inicjatywy "zintegrowane zarządzanie granicami" ukierunkowanymi na ułatwienie przepływu osób i towarów przez granice w sześciu państwach Partnerstwa Wschodniego (włączając Ukrainę i Białoruś), z jednoczesnym zachowaniem bezpiecznych granic przez zwiększenie współpracy między agencjami, dwustronnej i wielostronnej współpracy pomiędzy państwami docelowymi, państwami członkowskimi UE i innymi międzynarodowymi interesariuszami.

Program jest spójny z innymi programami współpracy transgranicznej i programami międzynarodowymi INTERREG i EIS takimi jak:

- Polska-Rosja;
- Łotwa-Litwa-Białoruś;
- Węgry-Słowacja-Rumunia-Ukraina;
- Rumunia-Ukraina;
- Litwa-Polska;
- Polska-Słowacja;
- Region Morza Bałtyckiego;
- Europa Środkowa;
- DANUBE.

Program jest również spójny z PWT Partnerstwa Wschodniego Białoruś-Ukraina, który umożliwia współpracę transgraniczną przez zbliżenie do siebie różnych podmiotów, celem lepszego wykorzystania możliwości oferowanych przez wspólny rozwój obszarów transgranicznych.

Ponadto Program ma przyczynić się do realizacji celów i priorytetów Strategii Unii Europejskiej dla Regionu Morza Bałtyckiego (SUE RMB), w szczególności:

- CT Dziedzictwo i CT Bezpieczeństwo Programu przyczyni się do realizacji celu SUE RMB jakim jest "Zwiększenie dobrobytu" (kultura, turystyka, zdrowie);
- CT Dostępność Programu przyczyni się do realizacji celu SUE RMB jakim jest "Rozwój połączeń w regionie" (transport).

Zapewniona jest również koordynacja i synergia Programu z Funduszem Bezpieczeństwa Wewnętrznego (FBW). Realizacja Programu przyczyni się do osiągnięcia celów obu instrumentów stanowiących FBW (granice zewnętrzne i wizy oraz współpraca policyjna, zapobieganie i zwalczanie przestępczości oraz zarządzanie kryzysowe) poprzez finansowanie projektów

w ramach priorytetu 3.2 *Podjęmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem* (CT8) i oba priorytety CT10 - priorytet 4.1 *Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic*; priorytet 4.2 *Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych*.

Prognoza oddziaływania na środowisko, zgodnie z przepisami ustawodawstwa UE oraz Ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko, stanowi odrębny dokument załączony do projektu WPO. W Polsce określa się go mianem prognozy oddziaływania na środowisko („Prognoza”), zaś zgodnie z postanowieniami Dyrektywy SEA nosi on także nazwę raportu środowiskowego. Prognoza opracowana została na podstawie wskazanej wyżej Ustawy i zgodnie z zaleceniami władz, które, w ramach swoich obowiązków ustawowych, analizują zakres i poziom szczegółowości tego rodzaju dokumentów. W tym przypadku, zakres informacji zawartych w dokumencie został zweryfikowany przez GDOŚ w Ministerstwie Ochrony Środowiska oraz przez GIS. Po przygotowaniu Prognozy, organ odpowiedzialny za przygotowanie projektu WPO przekazuje zarówno sam Program, jak i Prognozę organom, z którymi ustalono zakres przygotowanej Prognozy celem dokonania ich przeglądu. Z uwagi na charakter geograficzny dokumentu strategicznego, należy również wziąć pod uwagę zalecenia dotyczące oddziaływania o zasięgu transgranicznym (zgodnie z Ustawą z dnia 3 października 2008 r. o udostępnianiu informacji o środowisku i jego ochronie, udziale społeczeństwa w ochronie środowiska oraz o ocenach oddziaływania na środowisko oraz Konwencją z Espoo).

Zgodnie z art. 43 Ustawy Sekcja 2 ELP oraz Art. 2.6.4 Dyrektywy SEA, istotny element postępowania stanowi udział opinii publicznej w postępowaniach dotyczących planów i programów oceny oddziaływania na środowisko. Organ odpowiedzialny za przygotowanie projektu programu powinien przeprowadzić konsultacje publiczne zarówno w odniesieniu do projektu programu, jak i do oceny oddziaływania na środowisko, następnie zaś powinien uwzględnić wyniki tych konsultacji w ostatecznej wersji Programu i prognozy. Z uwagi na międzynarodowy charakter Programu, w procesie konsultacji publicznych udział brać powinni przedstawiciele społeczeństwa polskiego, białoruskiego i ukraińskiego.

Celem Prognozy jest ustalenie możliwych elementów pośredniego i bezpośredniego oddziaływania PWT Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 na środowisko naturalne, we współpracy ze wszystkimi trzema państwami uczestniczącymi w Programie. Dokument ten omawia strukturę i zawartość wstępnej wersji Programu i identyfikuje cele dotyczące środowiska naturalnego. Główna część dokumentu poświęcona jest analizie potencjalnego oddziaływania na środowisko, a także oddziaływania dotyczącego zrównoważonego rozwoju wynikającego z wdrażania priorytetów i działań zawartych w projekcie Programu. Wszystkie CT i priorytety Programu zostały poddane ocenie, na tej podstawie dokonano identyfikacji czynników ryzyka, jakie mogą wystąpić w trakcie implementacji Programu. Dodatkowo, Prognoza zawiera także diagnozę perspektywną uwarunkowań środowiskowych analizowanego obszaru. Wnioski z Prognozy oddziaływania na środowisko da się podsumować w kilku zasadniczych punktach.

Metoda analizy

Zasadniczą metodą analizy zastosowaną na potrzeby Prognozy jest analiza porównawcza postanowień Programu mających charakter teleologiczny oraz standardów zarządzania środowiskowego i wdrażania zrównoważonego rozwoju przyjętych przez państwa uczestniczące w realizacji Programu. Standardy te wynikają z formalnych dokumentów takich jak traktaty, konwencje, dyrektywy, ustawy i umowy, zarówno na poziomie ogólnoświatowym, europejskim, jak i regionalnym. Analiza porównawcza została przeprowadzona poprzez podział na klasy i sporządzenie ratingu, przy czym przyjęto określony poziom tolerancji względem możliwych różnic pomiędzy poszczególnymi modelami i regulacjami. Dokonano tego poprzez porównanie tabel i matryc.

Obszar wsparcia Programu

Obszar wsparcia Programu obejmuje południowo-wschodnią część basenu Morza Bałtyckiego (za wyjątkiem niewielkiej części terytorium Ukrainy) i jest wyznaczony na drodze administracyjnej. Na terytorium Polski obszar ten obejmuje południowy i wschodni obszar przygraniczny, w przypadku Białorusi obejmuje on zachodnią i środkową część tego kraju, w przypadku Ukrainy zaś – zachodnią część kraju. Całkowity obszar terenów objętych Programem wynosi 316,300 km², w tym: 75,200 km² na terenie Polski, 138,500 km² na terenie Białorusi i 102,500 km² na terenie Ukrainy.

Stan środowiska naturalnego

Obszar wsparcia Programu stanowi jeden z najcenniejszych obszarów naturalnych na terenie Europy. W związku z powyższym zasadne jest takie ukształtowanie priorytetów rozwojowych, aby nie tworzyły one zagrożenia dla zasobów naturalnych ani nie naruszały równowagi pomiędzy działalnością człowieka a potrzebami środowiska naturalnego. Charakterystyczne cechy tego obszaru czynią z niego produkt niezwykle atrakcyjny, specyficzny i odznaczający się dużą złożonością. Obejmują one cechy następujące:

- Niska gęstość zaludnienia, dostosowana do warunków naturalnych; występowanie obszarów stosunkowo nienaruszonej flory i fauny, o których wiedza nie jest powszechna nawet w państwach uczestniczących w Programie współpracy;
- Czyste powietrze – najczystsze w centralnej i wschodniej części Europy;
- Dobra jakość wody, zanieczyszczanej niemal wyłącznie przez ścieki komunalne i działalność rolniczą;
- Wyjątkowa różnorodność ekosystemu; bogactwo ekosystemów wodnych i obecność rzadkich gatunków, dla których konieczne jest ustanowienie specjalnych systemów ochrony;
- Atrakcyjne kompleksy leśne (wliczając w to puszcze pierwotne), jeziora i użytki zielone.

Omawiany obszar nie jest niestety wolny od zagrożeń ekologicznych. W obszarze PBU aktualnie nie występują podwyższone stężenia zanieczyszczeń. Jedyne źródła powszechnych zanieczyszczeń mają charakter lokalny (przemysł energetyczny i transportowy). Techniki zagospodarowania odpadów, szczególnie na obszarach wiejskich, są nadal prymitywne i nieskuteczne. Wody powierzchniowe odznaczają się wysokim stopniem eutrofizacji (z wyjątkiem głównych rzek). W zasadzie brak jest rzek na obszarze Programu odznaczających się najwyższym poziomem zdatności wody do bezpośredniego spożycia, niemniej jednak brak jest także zbiorników wodnych kompletnie zdegradowanych. Jakość wód w jeziorach poprawia się, ok. 30% jezior można uznać za niezagrożone degradacją. Co się tyczy ryzyk przemysłowych, w obszarze tym oddziaływanie przemysłu na atmosferę, hydrosferę, grunty i biosferę kształtuje się na poziomie średnim bądź niskim. Obszar programu jest szczególnie cenny ze względu na niską degradację chemiczną i mechaniczną gleb. Należy zatem monitorować możliwe przyspieszenie degradacji gleby przez projekty. Poważne zagrożenie dla środowiska naturalnego stanowią wszelkiego rodzaju nieużytkowane obiekty przemysłowe, górnicze i paramilitarne; występują one w tym obszarze dość często i nierzadko wystawione są one na oddziaływanie niekorzystnych czynników, przyczyniając się do degradacji krajobrazu, gleby, wody i roślinności.

Obszar objęty Programem na wschodniej granicy pomiędzy Białorusią i Ukrainą przetrwał jedną z największych w historii katastrof ekologicznych – awarię reaktora atomowego w Czarnobylu. Znaczne obszary – w tym w szczególności obwód homelski – wciąż uznawane są za skażone, w związku z czym pozostają praktycznie wyłączone z użytkowania. Skażenie wystąpiło także na terytorium Ukrainy oraz, w mniejszym stopniu, w Polsce północno-wschodniej. Poziom zagrożenia w niektórych miejscach nadal pozostaje znaczący, co wpływa ograniczająco na rolnictwo i na wykorzystanie zasobów naturalnych. Poważne, niekorzystne skutki dla środowiska w tych obszarach wywołały szeroko zakrojone prace irygacyjne na Polesiu.

Obszar wsparcia Programu odznacza się wysokim poziomem regionalnej różnorodności flory, szczególnie w rejonie Puszczy Białowieskiej, Augustowskiej Puszczy Dziewiczej oraz Puszczy Karpackiej, a także w dolinach Bugu, Narwi, Biebrzy, Górnego Dniestru i Cisy. Co się tyczy fauny, na terenach tych występują głównie ssaki, gady, ptaki drapieżne i wodne. W obszarze Programu należy wyróżnić siedem obszarów transgranicznych o szczególnej wartości przyrodniczej i kulturowej. Są to, od północy: kompleks dziewiczych lasów wokół Kanału Augustowskiego (Puszcza Augustowska, Grodzieńska i Dajnowska), Puszcza Białowieska, Pobuże Podlaskie, Polesie Włodawskie, Obniżenie Dubieńskie, Roztocze, Przemyski Łuk Sanu oraz Bieszczady (wraz z Pogórzem Bieszczadzkiem).

Najważniejsze z obszarów objętych ochroną obejmują ponad połowę obszaru transgranicznego, którego dotyczy Program. Warto zauważyć, że w tym obszarze Europy Środkowej występują niezwykle rzadkie zasoby naturalne, zarówno w sensie ekologicznym, jak i krajobrazowym, które spotykane są w niewielu innych miejscach w Europie czy nawet na świecie. Dzięki nim obszar ten odznacza się wyjątkową różnorodnością środowiska naturalnego i krajobrazu, cenioną przez miłośników przyrody i turystów.

Niedawno utworzone obszary NATURA 2000 w Polsce, obejmujące Obszary Specjalnej Ochrony (OSO) utworzone na mocy postanowień Dyrektywy Ptasiej i Dyrektywy Siedliskowej, odgrywają szczególnie istotną rolę w obszarze realizacji Programu. Sieć NATURA 2000 obejmuje wszystkie parki narodowe (ogółem 6) jak i dużą liczbę obszarów innego rodzaju (ogółem w obszarze realizacji Programu znajdują się 23 obszary należące do sieci NATURA 2000). Podobna ilość obszarów tego rodzaju znajduje się także po białoruskiej i ukraińskiej stronie granicy.

Projekt Programu to zwięzły dokument, w którym nacisk położono na zagadnienia budzące zainteresowanie wszystkich trzech stron Programu. Zidentyfikowano kilka potencjalnych kierunków wspólnego rozwoju. Zostały one oznaczone jako kierunki priorytetowe. Głównym celem Programu jest wspieranie procesów rozwoju transgranicznego na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy, zgodnie z celami EIS wskazanymi w treści Rozporządzenia o EIS. Proces wdrażania Programu powinien być realizowany zgodnie z ogólną ideą zrównoważonego rozwoju. Analiza społeczno-gospodarcza, na której opiera się struktura priorytetów i działań w ramach Programu, opiera się na bezpośrednich i pośrednich odwołaniach do zagadnień dotyczących środowiska naturalnego oraz do działań mających na celu zwiększenie poziomu ochrony środowiska. W analizie podkreślono potrzebę ulepszania infrastruktury służącej ochronie środowiska, a także podnoszenia poziomu wiedzy na temat ochrony środowiska wśród populacji obszarów nadgranicznych. Zwrócono także uwagę na możliwość budowania potencjału rozwoju w oparciu o zasoby naturalne oraz niski poziom zanieczyszczenia środowiska w obszarze przygranicznym.

Z podnoszeniem poziomu konkurencyjności w sensie przestrzennym na terenie Europy łączy się dziś wyraźny rozwój infrastruktury technicznej oraz pojawienie się kryteriów zrównoważonego rozwoju w odniesieniu do działalności gospodarczej. Co więcej, obszary niedostatecznie rozwinięte mogą podnosić poziom swojej konkurencyjności głównie dzięki rozwojowi sektora usług, włączając usługi o charakterze niematerialnym. Oba te aspekty oddziałują na środowisko w sposób pozytywny bądź neutralny. Realizacja wskazanych wyżej celów możliwa będzie poprzez podnoszenie dostępności regionu (budowa i modernizacja sieci drogowej) jak i poprzez wprowadzanie ułatwień w ruchu transgranicznym. Istotne znaczenie mieć będą także zadania związane z kwestiami sanitarnymi, a także z rewitalizacją i ochroną obiektów ważnych z punktu widzenia kultury. Oznacza to, że konieczne będzie poprawienie warunków sprzyjających rozwojowi turystyki, także turystyki przygodowej. Realizacja Programu sprzyja współpracy transgranicznej i wymianie doświadczeń, a także ochronie środowiska naturalnego. Program ma zatem charakter zdecydowanie proekologiczny. Priorytety i zastosowane środki są z jednej strony silnie związane z lokalizacją

geopolityczną regionu, z drugiej zaś z jego specyfiką przyrodniczą i demograficzną, a także z jego tradycjami, kulturą i historią.

W efekcie nie przewiduje się eskalacji zagrożeń dla środowiska naturalnego w omawianym obszarze. Wręcz przeciwnie – dzięki realizacji Programu, obciążenie środowiska naturalnego ulegnie zmniejszeniu. Można zatem stwierdzić, że wdrożenie Programu wpłynie na złagodzenie występujących w omawianym obszarze konfliktów natury ekologicznej, tj. złagodzenia konfliktu interesów różnych grup społecznych, m.in. przez zapewnienie publicznego dostępu do informacji dotyczących środowiska i inwestycji środowiskowych w ramach Programu, zapewnienia udziału czynnika społecznego w postaci, między innymi, organizacji pozarządowych w realizacji inwestycji środowiskowych itp. Program jest ściśle związany ze strategią UE dotyczącą zrównoważonego rozwoju, co więcej, wspiera jej realizację na poziomie regionalnym.

Znaczące oddziaływanie na środowisko naturalne

Prognoza wskazuje, że realizacja Programu nie przyniesie znaczących zmian w środowisku naturalnym analizowanego obszaru. Zapobieganie potencjalnym zagrożeniom możliwe będzie dzięki działaniom podejmowanym w oparciu o powszechnie przyjęte metody i środki (np. ocena oddziaływania na środowisko poszczególnych przedsięwzięć). Program nie zawiera postanowień, które niosłyby ze sobą konieczność bądź potrzebę wdrażania DPI oraz tworzenia związanych z tym skupisk ludności, które mogłyby oddziaływać na środowisko naturalne w sposób znaczący. Nie jest to też możliwe ze względów finansowych. Proponowana lista DPI nie jest długa (18 pozycji łącznie z projektami na liście rezerwowej) z czego 10 projektów realizowanych będzie w oparciu o środki budżetowe w kwocie do 52 mln euro.

Wnioski

WPO przygotowany został w sposób uwzględniający zasadnicze wyzwania związane z zagadnieniem zrównoważonego rozwoju i nie przewiduje wzrostu zagrożeń dla środowiska naturalnego w analizowanym obszarze. Przeciwnie – ustalone priorytety pozwalają oczekiwać zmniejszenia poziomu negatywnego oddziaływania na środowisko naturalne. Komentarze i zalecenia zawarte w treści Prognozy pozwolą na realizację Programu w sposób w większym stopniu uwzględniający wymogi ochrony środowiska.

5.8.2 METODY MONITOROWANIA

Zaleca się, aby procedury oceny zawierały co najmniej dwie grupy kryteriów: (i) nowy rachunek zysków i strat w obszarze ochrony środowiska oraz (ii) tendencje odnoszące się do zagrożeń o zasięgu globalnym. Istnieje tutaj wiele różnych możliwości. Prognoza nie może uwzględniać ich wszystkich, co więcej, niekiedy samo zawarte w treści Programu zapewnienie, że dane podejście stosowane będzie w ramach procesu oceny, może okazać się wystarczające. Z punktu widzenia zagrożeń o zasięgu globalnym, szczególną uwagę należy zwrócić na problem globalnego ocieplenia, jako że rozwój gospodarczy, nawet w tak zrównoważonym wydaniu jak w przypadku PWT Polska-Białoruś-Ukraina, może prowadzić do relatywnego wzrostu poziomu emisji gazów cieplarnianych. Jeden z wielu dostępnych wskaźników łączących emisję gazów cieplarnianych z parametrami charakteryzującymi rozwój gospodarczy powinien zatem zostać przyjęty w charakterze czynnika monitorującego. Punktem wyjścia dla opracowania i indeksacji tego rodzaju podejścia winno być dokonanie oceny przewidywanych zmian w zakresie emisji gazów cieplarnianych w poszczególnych sektorach gospodarki. Niestety, dla obszaru wsparcia Programu brak jest tego rodzaju danych. Niezależnie od podejmowanych działań, emisja gazów cieplarnianych będzie się nasilała, choćby z uwagi na działalność sektora transportu, która powiązana jest z projektami – powiązаныmi z CT7. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest coraz bardziej intensywny rozwój tego sektora oraz rosnące znaczenie transportu drogowego. Wraz z upływem czasu, rozwojem techniki oraz wzrostem jakości

paliw, tempo wzrostu oddziaływania tego sektora ulegnie zmniejszeniu. Częstotliwość i zakres analizy dotyczącej oceny udziału sektora transportowego w bilansie emisji gazów cieplarnianych w obszarze PWT Polska-Białoruś-Ukraina (uwzględniając szczególnie dwutlenek węgla) powinny zostać uzgodnione z Ministerstwem Środowiska, w szczególności zaś z Biurami Konwencji Klimatycznej oraz z EPER (monitoring emisyjny). Inne wskaźniki nie mają zastosowania z uwagi na charakter proponowanych środków.

5.8.3 KONSULTACJE SPOŁECZNE

W dniu 19 maja 2015 r. informacje dotyczące konsultacji społecznych w odniesieniu do Prognozy opublikowane zostały na stronie internetowej PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2007-2013, w czterech językach: polskim, białoruskim, ukraińskim i angielskim. Zaproszenia do uczestnictwa w konsultacjach, skierowano do instytucji zajmujących się ochroną środowiska: instytucji rządowych i samorządowych oraz organizacji pozarządowych. Wybór instytucji i organizacji podyktowany był m.in. faktem ich wcześniejszego zainteresowania projektami współpracy międzynarodowej, zakresem tematycznym Programu i Prognozy, a także (w przypadku Ukrainy) faktem odbycia konsultacji z przedstawicielami Programu na Ukrainie.

Ponadto odbyły się trzy konferencje poświęcone konsultacjom w tym zakresie: 26 maja 2015 r. w Lublinie (Polska), 21 maja 2015 r. w Mińsku (Białoruś) i 25 maja 2015 r. we Lwowie (Ukraina). Podczas konferencji prelegenci zaprezentowali informacje dotyczące projektu Programu oraz Prognozy. W trakcie spotkań przedstawiono rozliczne komentarze i opinie dotyczące konsultowanych dokumentów. W treści WPO a także w treści Prognozy uwzględniono przedstawione uwagi.

5.9. ORIENTACYJNY PLAN FINANSOWY

Indykatory plan finansowania PWT EISP Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 zawierający informacje na temat wkładu finansowego UE oraz współfinansowania (jeśli ich wartości są znane) w odniesieniu do całego okresu realizacji Programu dla każdego CT i dla PT				
	Wkład KE (a) *	Minimalny wkład własny beneficjentów (b)	Wskaźnik wkładu własnego (w %) (c) **	Łączna kwota finansowania (d) = (a) + (b)
CT Dziedzictwo	38 447 469,40	4 147 203,35	10,79%	42 594 672,75
CT Dostępność	55 855 660,59	6 025 968,26	10,79%	61 880 628,85
CT Bezpieczeństwo	44 270 782,82	4 775 345,21	10,79%	49 046 128,03
CT Granice	31 152 340,79	3 360 301,58	10,79%	34 512 642,37
Pomoc Techniczna	13 351 930,40	0,00	0,00 %	13 351 930,40
RAZEM	183 078 184,00	18 307 818,40	10,00%	201 386 002,40
* Zgodnie z Dokumentem Programowym i decyzją WKP.				
** Wskaźnik wkładu własnego beneficjentów obliczany będzie na podstawie wkładu wspólnotowego do WPO, zgodnie z postanowieniami art. 12, 13 i 14 RW. Faktyczna wartość procentowa wynosi 10,7866744%.				

Tabela 9. Orientacyjny plan finansowania Programu

TABELA FINANSOWA PROGRAMU				
	A	B	C	D
	INDYKATYWNE WSTĘPNE ZOBOWIĄZANIA KE	DOFINANSOWANIE	INDYKATYWNE WSTĘPNE ZOBOWIĄZANIA PROGRAMU - finansowanie przez KE	INDYKATYWNE WSTĘPNE PŁATNOŚCI PROGRAMU - finansowanie przez KE
2015				
Projekty	27 430 320,00	0,00	0,00	0,00
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	0,00	0,00
RAZEM 2015			0,00	0,00
2016				
Projekty	23 219 466,00	0,00	0,00	0,00
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	0,00	0,00
RAZEM 2016			0,00	0,00
2017				
Projekty	35 458 210,00	3 425 179,12	42 886 612,08	17 154 644,83
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	0,00	0,00
RAZEM 2017			42 886 612,08	17 154 644,83
2018				
Projekty	30 513 234,00	7 417 768,68	54 699 918,12	21 879 967,25
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	2 102 800,00	2 102 800,00
RAZEM 2018			56 802 718,12	23 982 767,25
2019				
Projekty	32 955 974,00	5 016 046,86	49 372 421,70	33 184 641,55
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	2 413 230,40	2 413 230,40
RAZEM 2019			51 785 652,10	35 597 871,95
2020				
Projekty	33 500 980,00	2 299 490,41	21 423 301,70	26 935 503,55
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	2 302 800,00	2 302 800,00
RAZEM 2020			23 726 101,70	29 238 303,55
2021				
Projekty	N.D.	149 333,33	1 344 000,00	35 285 748,21
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	2 254 300,00	2 254 300,00
RAZEM 2021			3 598 300,00	37 540 048,21
2022				
Projekty	N.D.	0,00	0,00	35 285 748,21
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	2 115 400,00	2 115 400,00
RAZEM 2022			2 115 400,00	37 401 148,21
2023				
Projekty	N.D.	0,00	0,00	0,00
Pomoc Techniczna		(nie dotyczy)	2 163 400,00	2 163 400,00
RAZEM 2023			2 163 400,00	2 163 400,00

2024				
Projekty		0,00	0,00	0,00
Pomoc Techniczna	N.D.	(nie dotyczy)	0,00	0,00
RAZEM 2024			0,00	0,00
RAZEM 2015-2024	183 078 184,00	18 307 818,40	183 078 184,00	183 078 184,00
WSKAŹNIK WSPÓŁFINANSOWANIA – RAZEM			10,00%	10,00%

** Z zastrzeżeniem rewizji w perspektywie śródkresowej.

Tabela 10. Tabela finansowa Programu

ROCZNE ZOBOWIĄZANIA UE DO PROGRAMU			
ROK	EIS	EFRR	łącznie
2014	0,00	0,00	0,00
2015	17 595 163,00	9 835 157,00	27 430 320,00
2016	14 128 371,00	9 091 095,00	23 219 466,00
2017	14 579 855,00	20 878 355,00	35 458 210,00
2018	13 664 400,00	16 848 834,00	30 513 234,00
2019	15 770 163,00	17 185 811,00	32 955 974,00
2020	15 971 453,00	17 529 527,00	33 500 980,00
2014-2020 bez dodatkowego EFRR	91 709 405,00	91 368 779,00	183 078 184,00

Tabela 11. Roczne zobowiązania UE do Programu

5.10. ZASADY KWALIFIKOWALNOŚCI

Zgodnie z art. 48 RW, dofinansowanie nie może przekraczać ogólnego pułapu wyrażonego procentowo i jako wartość bezwzględna ustanowiona na podstawie szacunkowych kosztów kwalifikowalnych. Dofinansowanie nie może przekraczać kosztów kwalifikowalnych.

Koszty kwalifikowalne

Koszty kwalifikowalne to faktycznie poniesione przez beneficjenta koszty spełniające wszystkie poniższe kryteria:

- a) zostały poniesione w okresie wdrażania projektu. W szczególności:
  - i. Koszty związane z usługami i robotami odnoszą się do działań zrealizowanych w okresie wdrażania. Koszty związane z dostawami odnoszą się do dostaw i instalacji obiektów w okresie wdrażania. Podpisanie umowy, złożenie zamówienia lub zaciągnięcie zobowiązania do wydatków w okresie wdrażania na poczet realizacji przyszłych dostaw, robót lub usług po zakończeniu okresu wdrażania nie spełnia tego wymogu;

- przelewy pieniężne między beneficjentem wiodącym a pozostałymi beneficjentami nie mogą być traktowane jako koszty poniesione;
- ii. Koszty poniesione powinny zostać zapłacone przed złożeniem raportów końcowych. Koszty te mogą być zapłacone w późniejszym czasie, pod warunkiem, że zostaną ujęte w raporcie końcowym wraz z planowanym terminem płatności;
  - iii. Wyjątek stanowią koszty powiązane z raportami końcowymi, w tym weryfikacją wydatków, audytem i ostateczną ewaluacją projektu, które mogą zostać poniesione po okresie wdrażania projektu;
  - iv. Procedury udzielania zamówień, o których mowa w art. 52 RW i w kolejnych artykułach, mogą być inicjowane i możliwe jest zawieranie umów przez beneficjenta lub beneficjentów przed rozpoczęciem okresu wdrażania projektu, pod warunkiem przestrzegania art. 52 i kolejnych RW;
- b) są wskazane w szacunkowym ogólnym budżecie projektu;
  - c) są niezbędne dla wdrożenia projektu;
  - d) możliwa jest ich identyfikacja i weryfikacja, w szczególności są one ujmowane w zapisach księgowych beneficjenta i ustalane zgodnie ze zwyczajową praktyką księgowania kosztów oraz zgodnie ze standardami rachunkowości mającymi zastosowanie do beneficjenta;
  - e) są zgodne z wymogami mających zastosowanie przepisów podatkowych i społecznych;
  - f) są racjonalne, uzasadnione i zgodne z zasadą należytego zarządzania finansami, w szczególności pod względem oszczędności i wydajności;
  - g) są udokumentowane fakturami lub dokumentami o równoważnej wartości dowodowej.

Dofinansowanie może zostać **przyznane retroaktywnie** w następujących przypadkach:

- gdy wnioskodawca może wykazać potrzebę rozpoczęcia projektu przed podpisaniem umowy. W takich przypadkach wydatki kwalifikujące się do finansowania nie mogą być poniesione przed datą złożenia wniosku o dofinansowanie; lub
- w przypadku kosztów związanych z badaniami i dokumentacją dla projektów zawierających element infrastrukturalny. Dofinansowania nie można udzielić z mocą wsteczną na projekty już zakończone.

Aby umożliwić przygotowanie **silnych partnerstw**, koszty ponoszone przed złożeniem wniosku o dofinansowanie na projekty, na które dotacje zostały przyznane, uznaje się za koszty kwalifikowalne, z zastrzeżeniem spełnienia również następujących warunków:

- zostały poniesione po opublikowaniu zaproszenia do składania wniosków;
- ograniczają się do kosztów podróży i pobytu poniesionych przez personel zatrudniany przez beneficjentów, z zastrzeżeniem spełnienia warunków określonych w punkcie (b) poniżej;
- nie przewyższają maksymalnej kwoty ustalonej na poziomie Programu.

Koszty bezpośrednie

Następujące koszty bezpośrednie beneficjenta są kosztami kwalifikowalnymi:

- a) koszty personelu przydzielonego do projektu, o ile spełnione są łącznie następujące warunki:
  - I. odnoszą się do kosztów działań, których beneficjent nie podejmowałby, gdyby projekt nie był realizowany;
  - II. nie mogą przekraczać kosztów normalnie ponoszonych przez beneficjenta, chyba że udowodnione zostanie, że były niezbędne do realizacji projektu;
  - III. odnoszą się do rzeczywistych wynagrodzeń brutto z uwzględnieniem składek na ubezpieczenie społeczne i innych kosztów związanych z wynagrodzeniem;
- b) koszty podróży i pobytu personelu i innych osób uczestniczących w projekcie, o ile nie przekraczają kosztów zwyczajowo ponoszonych przez beneficjenta zgodnie z jego regulaminami i zasadami ani stawek publikowanych przez Komisję w okresie misji, jeśli

zwracane są na podstawie płatności ryczałtowych, kosztów jednostkowych lub stawek ryczałtowych;

- c) koszty zakupu lub najmu sprzętu i wyposażenia (nowego lub używanego) specjalnie na potrzeby projektu, o ile odpowiadają kosztom rynkowym;
- d) koszty usług konsumpcyjnych poniesione specjalnie na potrzeby projektu;
- e) koszty związane z zamówieniami udzielanymi przez beneficjentów na potrzeby projektu;
- f) koszty związane bezpośrednio z wymogami wynikającymi z RW i z projektu (na przykład działania informacyjne i promocyjne, ewaluacje, audyty zewnętrzne, tłumaczenia), w tym koszty usług finansowych (na przykład koszty przelewów bankowych i gwarancji finansowych).

Na potrzeby realizacji projektu utworzone zostaną oddzielne księgi rachunkowe (koszty, wydatki, przychody).

W ramach Programu mogą zostać wyznaczone dodatkowe zasady kwalifikowalności mające zastosowanie do Programu jako całości, pod warunkiem zatwierdzenia ich przez WKM oraz ich zgodności z ramami prawnymi współpracy transgranicznej.

Koszty pośrednie

- Koszty pośrednie mogą być obliczane według stawki ryczałtowanej w wysokości do 7% kwalifikowanych kosztów bezpośrednich, po uprzednim odliczeniu kosztów związanych z nabyciem infrastruktury, pod warunkiem, że stawka została obliczona na podstawie rzetelnej, sprawiedliwej i weryfikowalnej metody kalkulacji;
- Za koszty pośrednie projektu uznaje się koszty kwalifikowalne, które nie mogą być zidentyfikowane jako konkretne koszty związane bezpośrednio z realizacją projektu i nie mogą zostać jako takie bezpośrednio zaksięgowane zgodnie z warunkami kwalifikowalności określonymi powyżej. Nie mogą one obejmować kosztów niekwalifikowalnych, o których mowa poniżej, ani kosztów już zadeklarowanych w innej pozycji kosztów lub pozycji budżetowej projektu.

Koszty niekwalifikowalne

Za koszty niekwalifikowalne w związku z wdrażaniem projektu uznaje się następujące koszty:

- a) zadłużenie i opłaty związane z obsługą zadłużenia (odsetki);
- b) rezerwy na straty lub zobowiązania;
- c) koszty zadeklarowane przez beneficjenta i już sfinansowane z budżetu UE;
- d) zakup gruntów lub budynków na kwotę przekraczającą 10% kwalifikowalnych wydatków danego projektu;
- e) straty z tytułu różnic kursowych;
- f) cła, podatki i opłaty, w tym VAT, z wyjątkiem przypadków, gdy nie ma możliwości ich odzyskania na podstawie obowiązujących krajowych przepisów podatkowych, chyba że określone zostanie inaczej w odpowiednich postanowieniach uzgodnionych z państwami partnerskimi;
- g) pożyczki na rzecz osób trzecich;
- h) grzywny, kary finansowe i wydatki związane ze sporami sądowymi;
- i) wkłady rzeczowe (zgodnie z art. 14(1) RW).

Zasada non-profit

Osiągnięcie zysku w ramach projektu nie może być ani celem ani skutkiem dofinansowania. W przypadku osiągnięcia zysku, IZ przysługiwało będzie prawo do odzyskania wyrażonej w procentach części zysku odpowiadającej wartości wkładu UE do kosztów kwalifikowalnych faktycznie poniesionych przez beneficjenta na realizację projektu.

5.11. PODZIAŁ ODPOWIEDZIALNOŚCI MIĘDZY PAŃSTWAMI UCZESTNICZĄCYMI I ZASADY ODZYSKIWANIA ŚRODKÓW

Nieprawidłowości i odzyskiwanie środków

IZ będzie odpowiadała w pierwszej kolejności za zapobieganie i analizowanie nieprawidłowości¹¹, a także za dokonywanie wymaganych korekt finansowych i za odzyskiwanie środków. Państwa uczestniczące w Programie, na podległych sobie terytoriach, podejmowały będą działania w zakresie prewencji, wykrywania i eliminowania nieprawidłowości, włączając nadużycie finansowe oraz odzyskiwanie nienależnych świadczeń wraz z odsetkami zgodnie z postanowieniami art. 74 RW.

Korekta finansowa dokonana przez Komisję nie wpływa na obowiązek IZ dotyczący przeprowadzenia procedury odzyskania środków na podstawie art. 74 i 75 RW ani na obowiązek Polski dotyczący odzyskania pomocy państwa w rozumieniu art. 107 ust. 1 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej oraz na podstawie art. 14 rozporządzenia Rady (WE) nr 659/1999.

Odzyskiwanie nienależnych płatności

IZ odpowiedzialna będzie za odzyskiwanie nienależnie wypłaconych kwot. IZ zobowiązana będzie odzyskać od beneficjenta wiodącego nienależnie wypłacone kwoty wraz z odsetkami z tytułu zwrotu tych kwot po terminie zgodnie z art. 75 (1) RW.

Beneficjent wiodący zobowiązany będzie opracować procedurę odzyskiwania nieprawidłowo /nienależnie wypłaconych kwot od beneficjentów w ramach umowy partnerskiej. Jeśli beneficjent wiodący nie zdoła odzyskać kwot od odpowiedniego beneficjenta, IZ formalnie wezwie tego beneficjenta do zwrotu kwoty beneficjentowi wiodącemu. Jeśli dany beneficjent nie dokona zwrotu, IZ zwróci się do państwa uczestniczącego, w którym dany beneficjent ma siedzibę, o zwrot kwot nienależnie wypłaconych zgodnie z art. 74 ust. 2-5 RW.

Jeśli zwrot **dotyczy wierzytelności wobec beneficjenta z siedzibą w Polsce** i IZ nie może odzyskać należności, IZ dokonuje płatności należności, a następnie dochodzi należności od beneficjenta. Jeśli zwrot **dotyczy wierzytelności wobec beneficjenta z siedzibą w Białorusi bądź Ukrainie** i IZ nie może odzyskać należności, wówczas poziom odpowiedzialności państwa, w którym siedzibę ma beneficjent określają odpowiednie umowy finansowe zawarte między Komisją a danym państwem zgodnie z art. 8 i 9 RW.

IZ wraz z właściwą IK mają obowiązek dołożyć należytych starań, aby zapewnić zwrot kwot podlegających nakazowi odzyskania przy wsparciu państw uczestniczących. IZ w szczególności dopilnuje, aby roszczenie było bezsporne, o ustalonej wysokości i wymagalne. IZ wspomagana będzie w tych działaniach przez odpowiednią IK. Jeżeli IZ zamierza zrezygnować z odzyskania stwierdzonej należności, upewnia się, że odstąpienie jest właściwe i zgodne z zasadą należytego zarządzania finansami i zasadą proporcjonalności.

---

¹¹ Zgodnie z definicją zawartą w art. 2(m) RW, „nieprawidłowości” oznaczają wszelkie naruszenia umowy finansowej, kontraktu lub obowiązującego prawa wynikające z działania lub zaniechania podmiotu gospodarczego zaangażowanego we wdrażanie Programu, które powodują lub mogłyby spowodować szkodę w budżecie Unii przez jego obciążenie nieuzasadnionym wydatkiem.

W przypadku nieprawidłowości systemowych w systemie zarządzania i kontroli Programu, o których mowa w art. 74(3) RW, państwa uczestniczące będą wspólnie odpowiedzialne za wypłatę należnych kwot, proporcjonalnie do skali nieprawidłowości w każdym z państw uczestniczących.

Opis procedury zapewniającej spełnienie wymogu przekazywania Komisji raportów dotyczących nieprawidłowości

IZ informować będzie Komisję o wszelkich krokach podjętych w celu odzyskania należnych kwot. Komisja może w dowolnym czasie przejąć zadanie odzyskania należnych kwot bezpośrednio od beneficjenta lub odpowiedniego państwa uczestniczącego. Dokumentacja przekazana państwu uczestniczącemu lub Komisji zawiera wszystkie dokumenty umożliwiające odzyskanie należności, a także dowody działań podjętych przez IZ w celu odzyskania należnych kwot.

Umowy zawierane przez IZ będą zawierać klauzulę umożliwiającą Komisji lub państwu uczestniczącemu, w którym beneficjent ma siedzibę, odzyskanie wszelkich należności IZ, których IZ nie była w stanie odzyskać.

Państwa uczestniczące powiadamiać będą niezwłocznie IZ oraz Komisję o tego rodzaju nieprawidłowościach i informować je będą na temat postępów w zakresie związanych z tym postępowań sądowych i administracyjnych. Szczegółowe wskazania dotyczące informacji, jakie IZ zobowiązana będzie przekazywać Komisji, zawarte zostaną w Podręczniku procedur IZ.

Wszelkich zwrotów środków należnych Komisji dokonuje się przed datą wskazaną w nakazie odzyskania środków. Termin płatności wynosi 45 dni od daty wystawienia noty debetowej. W przypadku zwłoki nalicza się odsetki z tytułu zaległej płatności za okres od upływu terminu płatności do daty faktycznej zapłaty. Stopa takich odsetek wynosi trzy i pół punktu procentowego powyżej stopy stosowanej przez Europejski Bank Centralny w głównych operacjach refinansowych obowiązującej w pierwszym dniu roboczym miesiąca, w którym przypada termin płatności. Kwoty podlegające zwrotowi mogą być potrącane z wszelkich kwot należnych beneficjentowi lub państwu uczestniczącemu. Nie ma to wpływu na prawo stron do uzgodnienia rozłożenia płatności na raty.

Niezbędne działania prewencyjne i naprawcze

IZ będzie odpowiadała w pierwszej kolejności za dokonywanie wymaganych korekt finansowych i za odzyskiwanie środków. W przypadku nieprawidłowości systemowych IZ rozszerza zakres swego dochodzenia w celu objęcia nim wszystkich operacji, których nieprawidłowości te mogą dotyczyć. IZ analizuje nieprawidłowości i w razie potrzeby prosi IK/KPK w danym kraju o podjęcie dalszego dochodzenia. Na podstawie tego dochodzenia oraz ustaleń dokonanych przez IK/KPK zaproponowane będą dalsze działania, propozycja ta przekazana zostanie IK w danym kraju. Ostateczna decyzja dotycząca działań następczych podjęta zostanie przez IZ.

IZ dokonuje korekt finansowych wymaganych w związku z pojedynczymi lub systemowymi nieprawidłowościami stwierdzonymi w projektach, PT lub w Programie zgodnie z postanowieniami art. 71 RW.

Komisja dokonywała będzie korekt finansowych poprzez anulowanie całości lub części wkładu Unii w Program zgodnie z art. 72 i 73 RW.

Metody zwalczania nadużyć finansowych

Jednym z głównych zadań IZ jest wdrażanie skutecznych i proporcjonalnych środków przeciwdziałania nadużyciom finansowym, z uwzględnieniem zidentyfikowanych zagrożeń. W celu zapewnienia ochrony interesów finansowych UE, IZ podejmie wszelkie niezbędne kroki w celu zapobiegania, wykrywania i dokonywania korekt wobec wszelkich nieprawidłowości i przypadków nadużyć finansowych, a także w celu odstraszenia osób chcących dopuścić się takich nieprawidłowości.

Najbardziej narażone na konkretne ryzyka związane z nadużyciami finansowymi są trzy procesy i to na nich należy skoncentrować podejmowane działania:

- wybór beneficjentów;
- wdrażanie projektów przez beneficjentów;
- certyfikacje i płatności.

Monitorowane mogą być także zamówienia publiczne oraz wydatki na PT.

IZ odpowiadać będzie nie tylko za rozpoznawanie czynników ryzyka związanych z nadużyciami finansowymi, za przeprowadzanie samooceny prawdopodobieństwa i konsekwencji konkretnych scenariuszy i czynników ryzyka związanych z nadużyciami finansowymi, ale także za dokonywanie oceny konsekwencji planowanych dodatkowych działań kontrolnych i za definiowanie poziomu ryzyka, który IZ uznawać będzie za możliwy do przyjęcia.

5.12. ZASADY TRANSFERU, WYKORZYSTYWANIA I MONITOROWANIA WSPÓŁFINANSOWANIA

Zasada współfinansowania

Współfinansowanie stanowi co najmniej 10% wkładu Unii (art. 12.1 RW) i pochodzić musi ze źródeł innych niż UE (wkład beneficjenta).

Odsetek wkładu Unii w realizację projektów określony zostanie w poszczególnych zaproszeniach do składania wniosków oraz w treści umów o dofinansowanie.

Zgodnie z uzgodnieniami państw uczestniczących, w Programie nie zakłada się współfinansowania PT, ma być ona w całości finansowana ze źródeł UE. W przyszłości jednak, jeśli będzie to konieczne, w ramach Programu będą mogły zostać rozważone warianty współfinansowania PT ze źródeł krajowych, np. w postaci wynagrodzeń dla personelu zatrudnionego w instytucjach państw uczestniczących i zaangażowanego w realizację Programu. Decyzja odnośnie zmiany sposobu finansowania PT podjęta zostanie przez WKM.

Płatności IZ na rzecz BW

IZ realizuje płatności na rzecz beneficjenta wiodącego na podstawie podpisanej umowy.

Beneficjenci wiodący w ramach poszczególnych projektów zobowiązani będą zapewnić współfinansowanie w wysokości **co najmniej 10%** całkowitych kwalifikowalnych kosztów projektu.

IZ dokonywała będzie płatności na rzecz beneficjenta wiodącego w walucie euro, zgodnie z postanowieniami umowy o dofinansowanie. Wydatki poniesione w walucie innej niż euro zostaną przeliczone na euro przez danego beneficjenta z wykorzystaniem stosowanego przez Komisję miesięcznego kursu księgowego wymiany z miesiąca, w którym wydatki te zostały poniesione.

Zasady wykorzystywania i monitorowania współfinansowania

W Umowie o dofinansowanie wskazana zostanie kwota wkładu własnego do projektu wnoszonego przez beneficjentów. Współfinansowanie będzie monitorowane i uwzględniane w rachunkowości Programu za pomocą sprawozdań finansowych sporządzanych przez beneficjentów.

5.13. SYSTEM INFORMATYCZNY PROGRAMU

Zgodnie z postanowieniami art. 4 i 26 RW, stworzony na potrzeby Programu system pozwalał będzie na rejestrowanie i przechowywanie danych dotyczących każdego projektu koniecznych z punktu widzenia monitorowania, oceny, zarządzania finansami, kontroli i audytu, włączając w to dane dotyczące indywidualnych uczestników projektu (w stosownych przypadkach).

Centralny system informatyczno-telekomunikacyjny służący realizacji Programu (zwany dalej systemem) dostarczony zostanie przez IZ. IZ ponosi odpowiedzialność za stworzenie, konserwację i administrowanie systemem. System ten służy do rejestrowania i przechowywania dokumentacji finansowej i opisowej każdego projektu celem zapewnienia, aby dane dotyczące jego wdrażania, niezbędne z punktu widzenia zarządzania finansami, monitorowania, weryfikacji, audytów i oceny gromadzone były w odpowiedni sposób, aby pozostawały dostępne dla IZ i WST-IP.

System zapewni wiarygodność informacji oraz wysoką efektywność procesu wymiany informacji. Baza danych dotyczących Programu stanowiła będzie stosowane na co dzień narzędzie służące wymianie informacji i gromadzeniu dokumentów związanych z procesem wdrażania. System spełniał będzie także przyjęte normy w zakresie bezpieczeństwa i niezawodności. Wdrożone zostaną zaaprobowane wcześniej procedury umożliwiające zapewnienie niezawodności procesu prowadzenia, w postaci elektronicznej, dokumentacji księgowej, dokumentacji dotyczącej monitoringu i sprawozdawczości finansowej.

System wspierać będzie procesy związane z:

- a) wdrażaniem projektu od momentu podpisania umowy o dofinansowanie;
- b) inwentaryzacją danych związanych z wdrażaniem Programu/projektów;
- c) certyfikacją wydatków.

Wszystkie szczegóły dotyczące funkcjonowania systemu informatycznego opisane zostaną w podręczniku użytkownika.

Istotne dane dotyczące projektów finansowanych w ramach Programu przekazywane będą także do bazy danych KEEP 2.0 opracowanej przez INTERACT.

5.14. JĘZYK PROGRAMU

Język angielski jest językiem oficjalnym i roboczym Programu. Posługiwanie się językiem angielskim służy uproszczeniu procesów związanych ze składaniem wniosków, wyborem projektów, funkcjonowaniem bazy danych Programu, sprawozdawczością itd., a także pozwala na pełną realizację wymogu równego traktowania wszystkich wnioskodawców i beneficjentów.

Nabory wniosków realizowane będą w języku angielskim. Wnioski składane będą w języku angielskim, natomiast dokumenty narodowe sporządzane w poszczególnych krajach, których załączenie do składanej dokumentacji będzie wymagane, mogą być dostarczane w oryginalnej wersji językowej.

Koszty tłumaczeń ustnych i pisemnych na język angielski pokrywane będą bądź z budżetu PT na poziomie Programu, bądź z budżetów poszczególnych projektów na poziomie projektu.

Języki narodowe państw uczestniczących (polski, rosyjski, białoruski, ukraiński) mogą również być używane w charakterze języków roboczych Programu. Języki narodowe mogą być wykorzystywane na potrzeby: wytycznych Programu i instrukcji dla wnioskodawców/beneficjentów; spotkań i szkoleń związanych z Programem; publikacji dotyczących Programu/projektów; strony internetowej Programu.

Lista Aneksów

1. Wykaz Dużych Projektów Infrastrukturalnych (DPI).
2. Podsumowanie dotyczące Strategicznej Oceny Oddziaływania na Środowisko.

Wykaz tabel zamieszczonych w WPO

1. Powierzchnia, liczba ludności i gęstość regionów kwalifikujących się w ramach Programu (str. 7)
2. Wskaźniki Programu (str. 16)
3. Ryzyka dla Programu (str. 31)
4. Skład WKM (str. 34)
5. Kontrole i audyty Programu (str. 55)
6. Kluczowe etapy realizacji Programu (str. 61)
7. Orientacyjne wydatki na PT w ramach Programu (str. 71)
8. Indykatywny plan monitorowania i oceny (str. 74)
9. Orientacyjny plan finansowania Programu (str. 86)
10. Tabela finansowa Programu (str. 87)
11. Roczne zobowiązanie UE do Programu (str. 88)

Wykaz ilustracji zamieszczonych w WPO:

1. Schemat - struktura zarządzania Programem (str. 49)
2. Schemat - struktura audytu Programu (str. 50)
3. Schemat - struktura kontroli Programu (str. 50)

Wykaz map zamieszczonych w WPO

1. Obszar Programu Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020 (str. 7)